

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Brigita-Liisa Piipuu

ISIKU AVALIKUSTAMISÕIGUS – MIDAGI, MIDA EUROOPA VAJAB?

Magistritöö

Juhendaja
mag. iur. Gea Lepik
Kaasjuhendaja
mag. iur. Priit Lätt

Tartu
2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. AVALIKUSTAMISÕIGUSE OLEMUS JA SISU AMEERIKA ÜHENDRIIKIDES	11
1.1. Õiguse kujunemislugu	11
1.2. Õiguse sisu.....	14
1.2.1. Esemeline kaitseala.....	14
1.2.2. Isikuline kaitseala	18
1.3. Isiku avalikustamisõiguse suhestumine teiste õigustega	19
1.3.1. Vastuolu väljendusvabaduse õigusega.....	19
1.3.2. Konkurents konkurentsioigusele	20
1.3.3. Vastuolu autoriõigusega.....	21
2. AVALIKUSTAMISÕIGUS EUROOPA ÕIGUSES	23
2.1. Üleeuroopalise seadusandlusega tagatav kaitse	23
2.1.1. Euroopa Nõukogu põhivabaduste ja inimõiguste kaitse konventsioon.....	23
2.1.2. Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus.....	27
2.1.3. Euroopa Liidu autoriõiguse reeglistik	32
2.2. Avalikustamisõigus Euroopa riigisiseste õiguste näitel.....	37
2.2.1. Avalikustamisõigus Mandri-Euroopa õigussüsteemis Saksa õiguse näitel	37
2.2.1.1. Isiku kujutise kaitse	38
2.2.1.2. Isiku õigus nimele.....	40
2.2.1.3. Üldine isikuõigus	41
2.2.2. Avalikustamisõigus <i>Common Law</i> õigussüsteemis tunnustatu Ühendkuningriigi õiguse näitel.....	42
2.2.2.1. Deliktiõigus	42
2.2.2.2. Identiteedi kaitsmise muud alused.....	45
3. VAJADUS AVALIKUSTAMISÕIGUSE REGULATSIOONI JÄRELE EUROOPAS....	47
KOKKUVÕTE	52
RIGHT OF PUBLICITY – SOMETHING THAT EUROPE NEEDS?	55
KASUTATUD LÜHENDID	57
KASUTATUD KIRJANDUS	58
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	62

KASTUTATUD KOHTUPRAKTIKA.....	63
MUUD ALLIKAD	65

SISSEJUHATUS

Isiku kujutis ja selle kaitse on omandanud tänapäeva ühiskonnas järjest olulisema rolli tulenevalt digitaalajastu kiirest ja järjepidevast arengust, kus teabe loomine, levitamine ja sellega manipuleerimine on muutunud hõlpsaks ja kiireks. Seejuures on genereerivate tehisintellekti vahendite, näiteks juturoboti ChatGPT¹ kasutuselevõtuga hakatud tootma lugematul hulgal väljendusmaterjali. Kuigi tehnoloogia ise on neutraalne, on see üha enam leidnud kasutust pahatahtlikel eesmärkidel, eeskätt pahavara loomiseks, küberkuritegevuse suurendamiseks ja imitatsioonirünnakuteks.²

Üheks levinumaks imitatsioonirünnaku vahendiks on süvavõltsingud (*deepfakes*). Tegemist on masinõppe abil loodud meediasisuga, mis suurepärase teostuse korral võib endast kujutada äärmiselt tõetruud teksti, videot või heliklippi, kus inimene on pandud tegema midagi, mida ta tegelikult teinud ei ole.³ Nii on internetis hakanud levima tehisintellekti abil loodud võltsingud, alates muusikateostest⁴ ja tuntud isikute reklaamvideotest⁵ kuni poliitiliste kandidaatide robotkõnedeni⁶ ja pornograafiliste jäädvustusteni⁷.

¹ ChatGPT juturobotit kasutas kaks kuud pärast selle käivitamist enam kui 100 miljonit kasutajat, tehes sellest kõigi aegade kõige kiirema kasvuga tarkvararakenduse, vt Milmo, D. ChatGPT reaches 100 million users two months after launch. – The Guardian 2023. – <https://www.theguardian.com/technology/2023/feb/02/chatgpt-100-million-users-open-ai-fastest-growing-app> (20.02.2025); 2025. aasta jaanuarikuu seisuga oli ChatGPT veebilehel 4,67 miljardit külastust, vt Semrush. Website Traffic Checker. Chatgpt.com. – <https://www.semrush.com/website/-chatgpt.com/overview/> (20.02.2025).

² Hill, J. The Rise of Malicious AI: 5 Key Insights from an Ethical Hacker. – Abnormal 2024. – <https://abnormal-security.com/blog/key-insights-ethical-hacker> (20.02.2025).

³ Brief, B. The Rise of Artificial Intelligence and Deepfakes. – Northwestern 2023. – https://buffett.northwestern.edu/documents/buffett-brief_the-rise-of-ai-and-deepfake-technology.pdf (20.02.2025); Viimastel aastatel on süvavõltsingute kasv olnud hüppeline, kuivõrd iga kuue kuu tagant on kahekordistunud süvavõltingute arv internetis. DeepMedia andmetel jagati 2023. aastal üle maailma ligikaudu 500 000 süvavõltingut. 2025. aastal võib oodata, et internetis jagatakse enam kui 8 miljonit süvavõltingut, vt Jacobson, N. Deepfakes and Their Impact on Society. – CPI OpenFox 2024. – <https://www.openfox.com/deepfakes-and-their-impact-on-society/> (20.02.2025).

⁴ 2023. aasta aprillis kogus hoogu laul „Heart on My Sleeve“, milles kõlasid artistide Drake ja The Weeknd hääled. Ometi ei olnud kumbki artist enne selle avaldamist laulust teadlik, sest vokaalid olid tehisintellekti poolt genereeritud koopiad. Samas on tänaseks saanud laul sotsiaalmeedias üle 15 miljoni vaatamise ja Spotifys üle 600 000 kuulamise, vt United States Copyright Office. Copyright and Artificial Intelligence. Part 1: Digital Replicas. A Report of the Register of Copyrights 2024, lk 1. – <https://www.copyright.gov/ai/Copyright-and-Artificial-Intelligence-Part-1-Digital-Replicas-Report.pdf> (20.02.2025).

⁵ Üks edukam turusegment süvavõltingu kasutamisest on 2018. aasta moe- ja ilutoodete jaemüüja Zalando kampaania modelli Cara Delevingne'iga. Kampaania eesmärk oli luua teadlikkust, et Zalando toimetab tooteid ka Euroopa kõige kaugematesse piirkondadesse. Selleks loodi mitukümmend tuhat süvavõltsingu videosõnumit igale Euroopa väikelinnale, mille tagajärjel kasvas toodete müük 54% võrra, vt Patel, N. How Could Deepfakes Change Marketing? – NP Digital. – <https://neilpatel.com/blog/deepfakes-marketing/> (20.02.2025).

⁶ 21. jaanuaril 2024 said tuhanded USA osariigi New Hampshire'i valijad petukõne, kus oli kasutatud tehisintellekti endise presidendi Joe Bideni hääle jäljendamiseks. Petukõnes kõlas J. Bideni häälega sarnane hääl, mis kutsus valijaid üles jätma eelvalimistel hääletamata, vt The Guardian. Company That Sent Fake Biden Robocalls in New Hampshire Agrees to \$1m Fine. – <https://www.theguardian.com/technology/article/2024/aug/22/fake-biden-robocalls-fine-lingo-telecom> (20.02.2025).

⁷ 2023. aastal tuvastati internetist 95 820 süvavõltsingu videot, milledest 98% olid pornograafilise sisuga ning 99% süvavõltsingutes kasutatavatest isikutest olid naised, vt Security Hero. 2023 State of Deepfakes: Realities, Threats, and Impact. – <https://www.securityhero.io/state-of-deepfakes/#key-findings> (20.02.2025).

Kuigi digitaalsete koopiate ja võltsingute loomiseks on ammu olemas olnud tehnoloogiad⁸, näiteks pärinevad esimesed digitaalsed võltsingud arvutigraafika ja pilditöötuse algusaegadest, suudab viimaste aastate tehisintellekt seda teha varasemast lihtsamini, kiiremini ja tõetruumalt.⁹

Samas ei ole digitaalsed koopiad ainukesed ja kindlasti mitte esimesed, milledega on riivatud isiku õigust enda kujutisele. Tänapäeva kujutisõiguse rikkumisega sarnaseid juhtumeid võib leida juba 18. sajandist.¹⁰ Nimelt muutusid fotograafia ja massimeedia tulekuga üksikisikud rohkem allutatuks avalikkuse kontrollile, kuivõrd selliselt hakati kajastama detailsemalt isikute eraelulisi aspekte ja tekkisid suuremad väljakutsed enda identiteedi kontrolli all hoidmisega.¹¹ Seejuures hakkasid ettevõtted kasutama tavainimeste pilte, ilma luba küsimata, endi toodete või teenuste reklaamimiseks. Üheks esimeseks selliseks juhtumiks oli Roberson vs. Rochester Folding Box Co. kohtuasi, kus teismelise Abigail Robersoni portreefotot kasutati ilma tema teadmise ja nõusolekuta jahutootja ja -müüja Franklin Millsi reklaamis „Flour of the Family“. Täpsemalt oli reklaamiagentuur Rochester Folding-Box Company lasknud ringlusesse, s.o pannud kauplustesse ja muudesse avalikesse kohtadesse üles ca 25 000 litograafiatrükki.¹²

Nii olid erinevad tehnilised, sotsiaalsed ja majanduslikud arengud ajendiks Ameerika Ühendriikide ühele kuulsamale ja mõjuvõimsamale õigusartiklile – „The Right to Privacy“ – mille autorid S. D. Warren ja L. D. Brandeis tegid Ühendriikide seadusandjale üleskutse tunnustada

⁸ Adobe Photoshop, mis ilmus esmakordselt 1988. aastal, oli üks esimesi suuri tarkvaravahendeid, mis võimaldas pilte manipuleerida. Kuigi algselt kasutati seda põhitöötuseks, näiteks pildi suuruse kärpimiseks ja värvikorrektsiooniks, kujunes sellest aja jooksul välja võimas vahend realistlike võltsingute loomiseks, vt Leetaru, K. Deep Fakes Are Merely Today's Photoshopped Scientific Images. – Forbes 2019. – <https://www.forbes.com/sites/kalevleetaru/2019/08/-24/deep-fakes-are-merely-todays-photoshopped-scientific-images/> (25.02.2025).

⁹ United States Copyright Office. Copyright and Artificial Intelligence. Part 1: Digital Replicas. A Report of the Register of Copyrights 2024, lk 6. – <https://www.copyright.gov/ai/Copyright-and-Artificial-Intelligence-Part-1-Digital-Replicas-Report.pdf> (25.02.2025).

¹⁰ Üks varasemaid näiteid isiku kujutise üle tekkinud vastuoludest leidis aset 18. sajandil Napoleni valitsemisajal. Napoleon mõistis, kui oluline on avalikkuse nägemus temast, mistõttu ta püüdis kontrollida enda portreede, kujude ja teiste kõikvõimalike kujutiste valmistamist ja levitamist. Seepärast teostas Prantsuse valitsus Napoleoni valitsusajal järelevalvet tema kujutise kasutamise üle. Vaatamata jõupingutustele reprodutseeriti Napoleoni kujutist sageli ilma tema loata mitmesugustes kunstivormides laialdaselt üle kogu Euroopa, vt Forrest, A. Propaganda and the Legitimation of Power in Napoleonic France. – Oxford Academic 2004/IV, lk 428. – <https://academic.oup.com/fh/article/18/4-/426/591574> (28.02.2025).

¹¹ Õiguspraktikud Samuel D. Warren ja Louis D. Brandeis leiavad, et juba 19. sajandi lõpuks oli ajakirjandus ületanud igasugused kõlbluspiirid. Kuulujutt ei olnud enam üksnes inimeste ajaviide, vaid sellest oli saanud selge kasumiallikas ajakirjandusele, vt Warren, S. D., Brandeis, L. D. The Right to Privacy. – Harvard Law Review 1890/IV, lk 196. – <https://condor.depaul.edu/dwr/d/moore/nyt/right%20to%20privacy.pdf> (28.02.2025).

¹² Spears, V. P. The Case That Started It All: Roberson vs. The Rochester Folding Box Company. – Privacy & Data Security Law Journal 2008. – <https://www.meyerowitzcommunications.com/pdf/-roberson-vs-the-rochester.pdf> (28.02.2025); Kuigi kohus otsustas Robersoni kahjuks, leides, et tema kujutise kasutamine ei rikkunud ühtegi tol ajal kehtinud seadust, tõi see kohtuasi märkimisväärselt tähelepanu eraelu puutumatus ja isiku kujutise loata kasutamise probleemile reklaamis. Selle tulemusena kehtestas New Yorki osariik 1903. aastal esimese eraelu puutumatus õiguse klausli, vt Kornstein, D. J. The Roberson Privacy Controversy. – Historical Society of the New York Courts 2006/IV. – <https://history.nycourts.gov/wp-content/uploads/2019/12/Judicial-Notice-04.pdf#page=03> (28.02.2025).

isiku õigust eraelu puutumatusel eraldiseisva õigusena. Kuigi tegemist ei olnud uue õiguskontseptsiooniga, nimelt oli Prantsusmaa 1819., 1868. kui ka 1881. aasta ajakirjandusseaduses tunnustatud isiku õigust eraelu puutumatusel¹³, andsid S. Warren ja L. Brandeis selge sisu ja piirid eraelu puutumatusel õigusele¹⁴.

Eraelu puutumatusel järkjärgulisel tunnustamisel ilmnis aga tõsiasi, et uus kontseptsioon ei hõlma isiku identiteedi igakülgset kaitset. Nimelt hakkas 20. sajandi alguses isiku identiteet omandama kaubanduslikku väärtust, kuivõrd ettevõtted hakkasid kasutama isikute kujutisi kasumi saamise eesmärgil. Selline kujutise kasutus ei olnud tingimata eraelu puutumatusel rikkumine, kuivõrd see kujutas endast isiku identiteedi ebaõiglast ärakasutamist rohkem, kui privaatsfääri riivet. Seega sai selgeks, et eraelu puutumatusel õigus üksi ei suuda adekvaatselt lahendada probleeme, mida tekitavad isiku identiteedi majanduslikud ärakasutamised ning et kiirelt arenev ühiskond nõuab selgemat õigusraamistikku, et kaitsta üksikisikute identiteedi lubamatut ärilist kasutamist kolmandate isikute poolt.¹⁵

Kuigi isiku identiteedi väärkasutamise juhtumid muutusid Ameerika Ühendriikides aktuaalseks juba 20. sajandi alguses¹⁶, tunnustati isiku õigust oma identiteedi lubamatule ärilisele kasutamisele – avalikustamisele (*right to publicity*) – esmakordselt pea pool sajandit hiljem kohtuasjas *Haelan Laboratories, Inc. vs. Topps Chewing Gum, Inc.*¹⁷. Seega kui õigus eraelu puutumatusel keskendub ennekõike isiku privaatsfääri kaitsmisele soovimatu sekkumise eest, siis isiku avalikustamisõigus tagab ennekõike isiku identiteedi omandiõigusliku kaitse, andes isikule õiguse kontrollida oma identiteedi kasutamist kaubanduses.

¹³ Seejuures paistis 1868. aasta seadus eriti silma, kuna sellega nähti vastutus ette igasuguse eraelulise teabe loata avaldamise kohta, vt Halpérin, J. L. Protection de la vie privée et privacy: deux traditions juridiques différentes? – <https://www.conseil-constitutionnel.fr/nouveaux-cahiers-du-conseil-constitutionnel/protection-de-la-vie-privee-et-privacy-deux-traditions-juridiques-differentes> (01.03.2025).

¹⁴ S. Warreni ja L. Brandeisi hinnangul ei olnud senised seadused enam piisavad, et tagada isikutele vajaminev kaitse tänapäevaste “sissetungimiste” eest, kuna isikuid võib mõjutada nende eraeluliste aspektide teatavaks tegemine. Igal isikul on loomuõigusest tulenev õigus puutumatusel, mispärast peab neile olema tagatud kaitse põhjendamatu avaliku paljastamise eest, vt Warren/Brandeis 1890, lk 196.

¹⁵ Hylton, J. G. Baseball Cards and the Birth of the Right of Publicity: the Curious case of Haelan Laboratories vs. Topps Chewing Gum. – Marquette Sports Law Review 2001/I, lk-d 273–274. – <https://scholarship.law.-marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1211&context=sportslaw> (01.03.2025).

¹⁶ Nt *Roberson vs. Rochester Folding Box Co.* 171 N.Y. 538 (N.Y. 1902); Vt ka kohtuasjas *Pavesich vs. New England Life Insurance Co.*, kus Paolo Pavesich, kes oli elukutseline kunstnik, esitas kaebuse New England Mutual Life Insurance Company vastu, kuivõrd ettevõtte kasutas Pavesichi kujutist lubamatult ajalehekuulutuses, milles teda kujutati ekslikult ettevõtte kindlustusseltsi kindlustusvõtjana. Täpsemalt sisaldas reklaam Pavesichile ekslikult omatud avaldust, mis julgustas inimesi ostma ettevõtetelt elukindlustust, vt *Pavesich vs. New England Life Ins.*, 122 Ga. 190 (1905).

¹⁷ Vt *Haelan Laboratories, Inc. vs. Topps Chewing Gum, Inc.*, 202 F.2d (2d Cir. 1953).

Erinevalt Ameerika Ühendriikidest ei ole Euroopas isiku avalikustamisõigust eraldiseisva õigusena veel tunnustatud. Selle asemel võib isiku avalikustamisõigust puudutav kaitse langeda erinevate õigusvaldkondade alla, näiteks intellektuaalomandi. Seejuures on oluline teada, et intellektuaalse omandi õiguse kaitseulatus on piiratud, kuivõrd autoriõiguse eesmärk on ennekõike edendada loovust ning tagada intellektuaalse tegevuse tulemusele – teosele – vajaminev kaitse.¹⁸ Kuigi autorile on ette nähtud isiklik õigus au ja väärrikuse kaitsele¹⁹, on kõnealune õiguskaitse tihedalt seotud teoses tehtud moonutustega ning töö autori hinnangul seondub see rohkem teose puutumatus kui isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtudega. Seega on suur tõenäosus, et nimetatud õigusvaldkond ei taga igakülgselt kaitset isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtudele.

Õigus, millega on tagatud isiku avalikustamisõigusega sarnane kaitse, on Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni²⁰ (edaspidi EIÕK) art-s 8 sätestatud isiku õigusega era- ja perekonnaelu austamise. Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIK) on mitmes kohtulahendis selgitanud, et „Eraelu mõiste hõlmab ka isikliku identiteediga seotud aspekte, sealhulgas isiku kujutist. Nimelt on kujutis isiku isiksuse üks peamisi tunnuseid, kuna see näitab isiku unikaalseid omadusi ja eristab teda oma eakaaslastest. Õigus oma kuvandi kaitsele on seega üks isiksuse arengu olulisi komponente. See eeldab eelkõige isiku õigust kontrollida selle kujutise kasutamist, sealhulgas õigust keelduda selle avaldamisest.”²¹. Seejuures vajab lähemalt uurimist, milliseid isiku kujutisõiguse aspekte eraelu puutumatus täpsemalt kaitseb, eriti kuna Ameerika Ühendriikides leiti, et isiku õigus eraelu puutumatusle ei ole piisav isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtudeks.

Lisaks kehtib Euroopas alates 2016. aastast isikuandmete kaitse üldmäärus²² (edaspidi IKÜM), mille eesmärk on kaitsta üksikisikute eraelu puutumatus ja isikuandmeid – selle kaudu on inimestele antud suurem kontroll nende isikuandmete üle ning tagatud, et ettevõtted käitleksid

¹⁸ European Commission. The EU Copyright Legislation. – <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/-copyright-legislation> (02.03.2025).

¹⁹ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni art 6.bis lg 1 p-i 2 kohaselt on autoril õigus esitada vastuväiteid nimetatud teose mis tahes moonutamise, moonutamise või muu muutmise või muu halvustava tegevuse suhtes, mis kahjustaks tema au ja mainet (või õigus puutumatusle ja austusele). Tegemist on rahvusvahelise miinimumstandardiga, mille konventsiooni osalisriigid peavad tagama oma riigi autoritele, vt Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16, 49.

²⁰ Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

²¹ Vt nt EIKo 1234/05, *Reklos and Davourlis vs. Kreeka*, p 40; EIKo 40660/08 60641/08, *von Hannover vs. Saksamaa*, p 96;

²² 27. aprilli 2016. aasta Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) – ELT, L 119, lk 1–88.

andmeid vastutustundlikult.²³ Olukorras, kus isiku identiteediga seonduvat saab IKÜM art 4 p-i 1 alusel isikuandmeteks pidada, tõusetub sarnaselt eelnevale küsimus IKÜM-i kaitse piisavusest isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtudele.

Ülaltoodust koorub välja õiguslik probleem, millele käesolev magistritöö vastust otsib: kas senine üleeuroopaline reeglistik on piisav, et tagada isiku avalikustamisõigusega võrdväärne kaitse isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtudele. Kuigi Euroopa on sarnaselt Ameerika Ühendriikidele puutunud kokku sarnaste isiku avalikustamisõigust puudutavate juhtude²⁴ ja lähenevate ohtudega²⁵, ei ole isiku avalikustamisõigus seni eraldi tunnustamist leidnud.

Eeltoodust tulenevalt otsib magistritöö autor vastuseid järgnevatele isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamisega seonduvatele uurimisküsimustele: 1) milliste üleeuroopaliste reeglistikega on sarnaselt avalikustamisõigusele reguleeritud isiku identiteedi lubamatut ärilist kasutamist Euroopas; 2) kas asjakohased reeglistikud on piisavad, et kaitsta isiku identiteedi lubamatute äriliste kasutamiste eest?; 3) kui olemasolev reeglistik on puudulik, siis kas ning millist täiendavat õiguslikku reeglistikku Euroopa vajab?

Magistritöös püstitatud eesmärgi saavutamiseks käsitleb töö autor esmalt isikud avalikustamisõiguse olemust. Selleks analüüsib töö autor Ameerika Ühendriikide, kui avalikustamisõiguse sünnimaa kohtupraktikat, kuivõrd tegemist on Anglo-Ameerika õigussüsteemiga, s.t erinevalt Mandri-Euroopa õigussüsteemist rajaneb see suuresti pretsedendiõigusel. Selliselt selgitab magistritöö autor välja isiku avalikustamisõiguse isikulise ja esemelise kaitseala. Seejärel analüüsitakse üleeuroopalist seadusandlust avalikustamisõigusega seonduvalt. Selleks toob töö autor välja kolm enim isiku avalikustamisõigusega seonduvat reeglistikku, hinnates nendega tagatava õiguskaitse piisavust isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise vaatepunktist.

²³ Vt IKÜM preambula punkti 7.

²⁴ Kronoloogiliselt võttes on õigus kujutisele varasem kui isiku õigus eraelu puutumatusel, kuivõrd juba 1858. aastal pidi Seine'i tsiviilkohus lahendama isiku kujutisõigust puudutavat. Selles otsuses leidis kohus, et keegi ei tohi ilma perekonna ametliku nõusolekuta reprodutseerida ega avalikustada surivoodil oleva isiku näojoont, ükskõik kui kuulus see isik ka ei ole. Kuigi see puudutas surnud isiku kujutist, läks kohtupraktika väga kiiresti sellest piiravast raamistikust kaugemale, et kaitsta elavate isikute kujutist, olgu nad siis kuulsad või anonüümsed, vt Bruguière, J. M. Droit à l'image des personnes. Retour sur le jugement *Rachel* du tribunal civil de la Seine de 1858. – <https://books.openedition.org/efr/41765> (04.03.2025).

²⁵ Näiteks on Ameerika Ühendriikide Autoriõiguse Amet leidnud, et laialdaselt levinud tehisintellekti tööriistad, mis võimaldavad hõlpsasti luua üksikisikute piltide ja häälte digitaalseid koopiaid, on toonud esile lüngad olemasolevates seadustes ja tekitanud muret kahju pärast, mis võib tekitada loata kasutamine. Seepärast nähakse vajadust föderaalset tasandil kaitseks, vt United States Copyright Office. Copyright and Artificial Intelligence. Part 1: Digital Replicas. A Report of the Register of Copyrights 2024, lk 22–24. – <https://www.copyright.gov/-ai/Copyright-and-Artificial-Intelligence-Part-1-Digital-Replicas-Report.pdf> (25.02.2025).

Olukorras, kus üleeuroopaline reeglistik osutub isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise seisukohast puudulikuks, analüüsib töö autor täiendavalt ühenduse liikmesriikides tunnustatud õigust nii Mandri-Euroopa õigussüsteemi, s.o Saksa õiguse kui ka Anglo-Ameerika õigussüsteemi, s.o Inglise õiguse näitel. Viimaks pakub magistr töö autor välja praktilisi lahendusi Euroopa õiguse võimalike puuduste ületamiseks.

Töö autor püstitab kaks hüpoteesi. Esimese hüpoteesi kohaselt ei ole senine Euroopa-ülene õigus piisav, et tagada isiku identiteedi kaitse lubamatu ärilise kasutamise eest. Kui nimetatud hüpotees leiab kinnitust, on magistr töö autori hinnangul põhjendatud üle vaadata senine reeglistik ning teha ettepanek kehtestada seni puuduv, kuid vajaminev õiguskaitse. Teise hüpoteesi järgi on Euroopas vaja üleeuroopalist reeglistikku isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise kaitseks.

Magistr töö on eesmärkide saavutamiseks jaotatud kolme peatükki. Magistr töö esimeses peatükis analüüsib töö autor Ameerika Ühendriikides kehtestatud isiku avalikustamisõiguse sisu, s.o nii esemelist kui ka isikulist kaitseala. Selleks võtab magistr töö autor appi nii senise õigusteooria kui ka õiguspraktika. Teises peatükis analüüsitakse isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise reeglistiku olemasolu ja sisu Euroopas. Selleks uurib töö autor isiku avalikustamisõigusega sarnaseid regulatsioone. Samuti toob magistr töö autor näiteid Euroopa Liidu liikmesriikide jurisdiktsioonidest, et ilmestada isiku avalikustamisõiguse senist arengut ühenduse liikmesriikides. Olukorras, kus senine üleeuroopaline õigus ei osutu piisavaks, et tagada isiku avalikustamisõigusega kaasnev kaitse, arutleb töö autor kolmandas peatükis võimalike lahenduste üle piisava kaitse tagamiseks.

Magistr töö eesmärgi saavutamiseks rakendatakse analüütilist ja võrdlevat uurimismeetodit. Analüütilise meetodi puhul keskendub töö autor nii õigusnormide, väljakujunenud kohtupraktika kui ka õiguskirjanduse põhjalikule analüüsile. Selliselt selgitab töö autor esmalt välja nii avalikustamisõiguse täpse sisu ja piirid kui ka selle, kuidas kõnealune õigus on reguleeritud üleeuroopaliselt. Võrdleva uurimismeetodi puhul on magistr töö autor eeskätt toonud võrdluseks Ameerika Ühendriikides kehtiva õiguse ja kohtupraktika, kuivõrd tegemist on avalikustamisõiguse sünnimaaga. Samuti on Ameerika Ühendriikide õigus heaks eeskujuks sarnase õiguse arendamisel Euroopas. Lisaks on töö autor võrdleva uurimismeetodi puhul toonud näite nii Saksamaa, s.o Mandri-Euroopa õigussüsteemist kui ka Ühendkuningriigi, s.o Anglo-Ameerika õigussüsteemist, et iseloomustada avalikustamisõiguse senist arengut Euroopas. Konkreetsemalt on Saksamaa valitud võrdlusriigiks, kuivõrd erinevalt Ameerika

Ühendriikidest kuulub Saksamaa teise õigussüsteemi, mis sarnaselt Ameerika Ühendriikidele oli esimeste seas isiku identiteedikaitse reguleerimise osas. Inglismaa on täiendavalt valitud võrdlusriigiks, et ilmestada samas õigussüsteemis oleva jurisdiktsiooni lähenemist sama õigusliku küsimuse osas. Seejuures võivad eelnevalt nimetatud jurisdiktsioonid olla töö autorile abiks võimalike ettepanekute tegemisel üleeuroopalise reeglistiku arendamisel.

Magistritöö esmasteks allikateks on eeskätt Ameerika Ühendriikide kohtupraktika ning õiguskirjandus. Samuti töös analüüsitavad üleeuroopalised reeglistikud koos asjakohase kohtupraktikaga. Oluline roll on ka Saksa ja Inglise asjakohastel seadusätetel ja kohtupraktikal. Teised allikad on õiguskirjandus ning muud allikad.

Märksõnad: isiku avalikustamisõigus, õigus avalikustamisele, identiteedi lubamatu äriline kasutamine.

1. AVALIKUSTAMISÕIGUSE OLEMUS JA SISU AMEERIKA ÜHENDRIIKIDES

1.1. Õiguse kujunemislugu

Õiguskirjanduses on üksmeelel, et avalikustamisõigus on eraelu puutumatuses tuletatud õigus – derivaat –, mis kujunes läbi mitme mõjusa artikli ja pöördelise kohtuotsuse.²⁶

1890. aastal avaldasid Samuel D. Warren II ja Louis D. Brandeis artikli „The Right of Privacy“, milles selgitasid üksikasjalikult inimeste vajadust ja õigust olla rahule jäetud (*right to be let alone*). Artikli autorite hinnangul ohustasid kiirpildikaamerad ja ajakirjandusväljaannete suurenenud levik üksikisikuid nende isiklike andmete avalikustamise kaudu, kuivõrd sellised avaldamised muutusid liialt pealetükkivaks. Autorid pidasid õigust olla rahule jäetud oluliseks, et säilitada isikute inimväärikus ja peatada need, kes ilmselgelt eiravad isiku loomupärast õigust privaatsusele. Seega vajaduse eraelu puutumatusse löid ennekõike ajakirjandusväljaanded, kes hakkasid kasutama üksikisikute pilte ja nimesid igasuguseid kõlbluspiire ületades. Artiklis rõhutasid autorid ennekõike vajadust kehtestada eeskirjad, mis tagaksid isikute eraelu igakülgse kaitse avaliku sekkumise eest.²⁷

Kümnend pärast Warreni ja Brandeisi teedrajava tähtsusega artiklit avanes New Yorki apellatsioonikohtul esmakordne võimalus rakendada teooriat päriselus. Kohtuasjas *Roberson vs. Rochester Folding Box Co.*²⁸ kasutas jahutootja Franklin Mills teismelise A. Robersoni portreefotot ilma tema teadmise ja nõusolekuta enda tootereklaamis. Roberson leidis, et selliselt rikuti tema õigust eraelu puutumatusse, nõudes nii rikkumise lõpetamist kui ka kahju hüvitamist. Kohus aga lükkas kõnealuses lahendis tagasi Warreni ja Brandeisi ettepaneku tunnustada isiku eraelu puutumatus eraldiseisva õigusena, kuivõrd nimetatud õigus ei olnud leidnud veel püsivat kohta kohtupraktikas ning muudatust ei olnud võimalik sisse viia ilma, et see rikuks väljakujunenud õiguspõhimõtteid, milledest kutseala ja avalikkus olid pikka aega juhindunud.²⁹ Kohus täpsustas, et eraelu puutumatus õiguse tunnustamisega hakatakse

²⁶ Koo, A. Right of Publicity: The Right of Publicity Fair Use Doctrine – Adopting a Better Standard. – Buffalo Intellectual Property Law Journal 2006/I, lk 5. – https://heinonline.org/HOL/Page?collection=usjournals&handle=hein.journals/biplj4&id=8&men_tab=srchresults (09.03.2025).

²⁷ Warren/Brandeis 1890, lk 195.

²⁸ *Roberson vs. Rochester Folding Box Co.*, 171 N.Y. 538.

²⁹ McCarthy, J. T., Schecter, E. The Rights of Publicity and Privacy. Thomson Reuters Westlaw 2024. – [https://www.westlaw.com/Browse/Home/SecondarySources/PrivacyLawSecondarySources/PrivacyLawTextsTreatises/RightsOfPublicityPrivacy?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&VR=3.0&RS=cblt1.0](https://www.westlaw.com/Browse/Home/SecondarySources/PrivacyLawSecondarySources/PrivacyLawTextsTreatises/RightsOfPublicityPrivacy?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&VR=3.0&RS=cblt1.0) (10.03.2025).

põhjendamatult piirama seaduslike avalduste tegemist ajakirjanduse poolt isikute eraelude kohta. Selliselt võidakse hakata nõudma kahju hüvitamist igasuguse “solvangu“ eest, mistõttu ei soovinud kohus nimetatud Pandora laegast avada.

Ajendatult avalikkuse suurest kriitikast³⁰, võttis New Yorki seadusandja 1903. aastal vastu statuudi³¹, milles esmakordselt tunnustati isiku õigust eraelu puutumatusel³² ning kaks aastat hiljem tunnustati ka pretsedendiõiguses esmakordselt isiku õigust eraelu puutumatusel.³³

Kuigi 1940. aastaks oli enamuse Ameerika Ühendriikide kohtuid tunnustatud isiku õigust eraelu puutumatusel,³⁴ oli kohtupraktika omajagu korrastamata ja ebaühtlane. Nimelt ei olnud väga üheleegi kohtule lõpuni selge, mis on kõnealuse õiguse tegelik sisu ja piir. Nii käsitlesid kohtud eraelu puutumatusel juhtumitena ka isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtumeid, kuivõrd Robersoni ja Pavesich'i lahendites ei tabanud kohtud vaidluste tegelikku sisu – isiku kujutise kaubandusliku väärtuse kaitset.³⁵

Tekkinud segadust üritas lahendada õigusteadlane William L. Prosser, kes leidis, et õigus eraelu puutumatusel koosneb neljast deliktist, milledest üheks on isiku avalikustamisõigus.³⁶ Kuigi Prosseri seisukoht võeti hõlpsalt omaks, on hilisemalt leitud, et Prosser jättis oma lähenemisega, s.o seaduse liigitamisega nelja kitsasse ja jäika kategooriasse, hoopis vähem ruumi isiku avalikustamisõiguse arenguks ja uute olukordadega kohanemiseks.³⁷

³⁰ Näiteks kirjutas New York Times vastukajana *Roberson vs. Rochester Folding Box Co.* lahendile, et tegemist on „Julma ja kohutava pretsedendiõigusega, mida kohus, täpsemalt kohtunik Alton Parker julgustas, kui leidis, et õigus eraelu puutumatusel ei ole õigus, mida New Yorki osariigis keegi on kohustatud austama või mille jõustamiseks kohtud abi osutavad.“ Artiklis selgitati, et oli viimane aeg seaduse järele, mis hõlmaks seni välja kujunenud kohtupraktika, mis ei sobitu enam rahva ootustega, vt New York Times. The Right of Privacy. – <https://www.nytimes.com/1902/08/23/archives/the-right-of-privacy.html> (10.03.2025).

³¹ Seejuures leiti, et vastuvõetud klauslil ei olnud ühtegi tunnusoont Warreni ja Brandeisi poolt väljapakutud eraelu puutumatusel. Tegemist oli õigusega keelata oma nime, kujutise või muu isikutunnuse loata kasutamine kaubanduses, mitte õigusega olla rahule jäetud, vt Webner, W. M. The Right of Publicity: A Commercial Property Right – Not a Privacy Right. – The Trademark Reporter 1994/V, lk 590. – https://heinonline.org/HOL/Page?collection=usjournals&handle=hein.journals-thet-mr84&id=606&men_tab=srchresults (10.03.2025).

³² Nii võis iga isik, kelle nime või kujutist kasutati selles osariigis reklaami või muul kaubanduslikul eesmärgil ilma isiku kirjaliku nõusolekuta, esitada selle osariigi kohtuse hagi tema nime või kujutist kasutava isiku, ettevõtte või korporatsiooni vastu, et piirata nende kasutust. Lisaks ettekirjutisele, oli võimalik nõuda kahjutasu. Seda aga juhul, kui rikkumine oli tahtlik või ebaseaduslik, vt Laws of the State of New York. Albany: J. B. Lyon Company, Printers 1903, lk 308 – <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=nyp.33433090742549&seq=3> (10.03.2025).

³³ Vt *Pavesich vs. New England Life Ins.*, 122 Ga. 190. Nimetatud kohtuasjas kasutas kindlustusselts New England Mutual Life Insurance Company elukutselise kunstniku Paolo Pavesich'i nime ja kujutist lubamatult ajalehekuulutuses, milles kujutati teda ekslikult kindlustusseltsi kindlustusvõtjana.

³⁴ McCarthy/Schechter 2024, § 1:18.

³⁵ Webner 1994, lk 591.

³⁶ Prosser, W. Privacy. – California Law Review 1960/III, lk 389. – <https://www.jstor.org/stable/pdf/3478805.pdf> (11.03.2025).

³⁷ Richards, N. M., Solve, D. J. Prosser's Privacy Law: a Mixed Legacy. – Californian Law Review 2010/VI, lk 1890. – [https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/faculty_publications/article/2104-1&path_info=Prosser's Privacy Law A Mixed Legacy.pdf](https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/faculty_publications/article/2104-1&path_info=Prosser's%20Privacy%20Law%20A%20Mixed%20Legacy.pdf) (11.03.2025).

Seega kulus aastaid enne kui hakati isiku õigust avalikustamisele tunnustama eraldiseisva õigusena. Esimesena tegi seda Ameerika Ühendriikide 2. ringkonna apellatsioonikohus kohtuasjas *Haelan Laboratories, Inc. vs. Topps Chewing Gum, Inc.*³⁸. Nimetatud kohtuasjas sõlmis kaebaja – närimiskummimüüja – mitme kõrgliiga pesapallimängijaga litsentsilepingud, milledega omandas ainuõiguse kasutada mängijate fotosid enda toodetel. Hiljem sõlmis kaebajaga konkureeriv ettevõtte mängijatega litsentsilepingud samadel tingimustel. Selliselt oli kaebaja hinnangul konkurent rikkunud kaebajale litsentsilepingutest tulenevat ainuõigust. Kohus nõustus, et litsentsilepingutega andsid mängijad kaebajale ainuõiguse nende kujutise äriliseks kasutamiseks, mis muuhulgas hõlmas kaebaja õigust keelata teistel fotode loata kasutamist. Järelikult kujutas vastaspoole tegevus endast kaebaja ainuõiguse rikkumist. Seejuures täpsustas kohus, et tegemist ei olnud mitte isiku eraelu puutumatusõiguse, vaid isiku avalikustamisõiguse rikkumisega.³⁹

Professor Melville Nimmer tõi enda 1954. aasta artiklis *Haelan Laboratories, Inc. vs. Topps Chewing Gum, Inc.* kohtulahendis võetud seisukoha toetuseks välja mitmeid argumente, miks isiku õigust avalikustamisele tuleks selgelt eristada isiku õigusest eraelu puutumatusel.⁴⁰ Esiteks oli eraelu puutumatus isikuline kaitseala selgelt piiratud. Toona oli levinud arusaam, et kuivõrd avaliku elu tegelased on pühendanud kogu oma elu avalikkusele, on nad seeläbi loobunud õigusest eraelu puutumatusel.⁴¹ Seega oli jurisdiktsioone, kus isiku õigus eraelu puutumatusel võis tema staatusest tulenevalt olla täielikult välistatud⁴² ning jurisdiktsioonid, mis küll tunnustasid igäiõigust eraelu puutumatusel, ei taganud tegelikkuses vajaminevat kaitset.⁴³ Levinud oli ka kolmas lähenemisviis, mille kohaselt ei olnud määrav, kas isik on avaliku elu tegelane või mitte, kuid kui isik oli nõustunud esinema piiratud hulga publiku ees, ei saanud ta tugineda eraelu puutumatusel olukorras, kus nimetatud esinemist näidati pildi, video või otse-ülekande vahendusel kuskil mujal^{44, 45}.

³⁸ *Haelan Laboratories, Inc. vs. Topps Chewing Gum, Inc.*, 202 F.2d (2d Cir. 1953).

³⁹ *Ibidem*, p-d 866–868.

⁴⁰ Nimmer, M. B. The Right of Publicity. – Law and Contemporary Problems 1954/II, lk 204. – <https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol19/iss2/6/> (11.03.2025).

⁴¹ Yankwich, L. R. The Right of Privacy: Its Development, Scope and Limitations. – Notre Dame Law Review 1952/IV. – <https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol27/iss4/1/> (14.03.2025).

⁴² Vt nt *Donahue vs. Warner Bros. Pictures*, 194 F.2d 6 (10th Cir. 1952); *Peay vs. Curtis Publishing Co.*, 78 F. Supp. 305 (D.D.C. 1948); *Reed vs. Real Detective Publishing Co.*, 162 P. 2d 133, 137 (Ariz. 1945).

⁴³ Näiteks kohtuasjas *O'Brien vs. Pabst Sales Co.* leidis kohus, et kaebaja ei saa tugineda eraelu puutumatusel, kuivõrd kaebaja oli 1938–1939 aastal enim tähelepanu pälvinud jalgpallur, olles seeläbi loobunud õigusest eraelu puutumatusel, vt *O'Brien vs. Pabst Sales Co.*, 124 F.2d 167 (5th Cir. 1941), p-d 169–170.

⁴⁴ Lahendis *Gautier vs. Pro-Football, Inc.* leiti, et kaebaja, kes oli nõustunud esinema 35 000 isikust koosneva publiku ees, oli loobunud eraelu puutumatusel ka nende isikute suhtes, kes võisid seda esinemist televisioonist jälgida, vt *Gautier vs. Pro-Football, Inc.*, 304 N.Y. 354 (N.Y. 1952), p 489.

⁴⁵ Nimmer 1954, lk-d 204–205.

Teiseks piirasid eraelu puutumatus õiguse rikkumisele seatud spetsiifilised eeldused õiguse jõustamist isiku avalikustamisõigusega seotud rikkumisjuhtumite puhul. Isiku privaatsusõiguse töötasid S. D. Warren ja L. D. Brandeis välja selleks, et takistada isiku eraelu puudutavate aspektide ebakohane avalikustamine, kuid rikkumisjuhtumiga on tegemist üksnes siis, kui avalikustamine on solvav või ebakohane.⁴⁶ Seega oli M. Nimmeri hinnangul isikutel, kuid eriti avaliku elu tegelastel keeruline kontrollida enda identiteedi ärilist kasutamist eraelu puutumatus õiguse alusel, kuivõrd tihtilugu ei saanud avalikustamist pidada selliseks, mis oleks objektiivse kõrvalvaataja jaoks solvav või väärikust kahjustav. Loomulikult võis esineda olukordi, kus isiku identiteedi äriks kasutamine osutus alandavaks, kuid enamikel juhtudel ei saanud avaliku elu tegelane, kes oli saavutanud teatud tuntuse, tõsimeeli väita, et tema nime või kujutise kasutamine avalikkuse ees alandab või solvab teda.⁴⁷

Kolmas eraelu puutumatus õigusele tuginemise puudus oli see, et see õigus ei olnud loovutatav ega üleantav. Isiku õigus eraelu puutumatusel on nimelt isiklik õigus, mitte omandiõigus, mistõttu lõpeb see isiku surmaga.⁴⁸

Kuigi M. Nimmeri lähenemine ei saanud toona koheselt heakskiitu, sai artiklis esitatud hilisemalt kinnitust isiku avalikustamisõiguse eraldiseisva õigusena tunnustamise kaudu.⁴⁹ Niisiis kujunes isiku avalikustamisõigus suuresti välja seetõttu, et isiku õigus eraelu puutumatusel ei olnud piisav, et tagada kaitse isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise vastu.

1.2. Õiguse sisu

1.2.1. Esemeline kaitseala

Pärast *Haelan Laboratories, Inc. vs. Topp Chewing Gum, Inc.* kohtulahendit, tehti esimene oluline samm isiku avalikustamisõiguse laiendamise suunas kohtuasjas *Lombardo vs. Doyle, Dane & Bernbach*⁵⁰. Vaidluse keskmeks oli telereklaam, milles kasutati Guy Lombardo poolt välja arendatud kuulsat „Mr. New Year's Eve” isiksust ilma tema teadmise ja nõusolekuta.⁵¹

⁴⁶ Nimmer 1954, lk-d 206–207.

⁴⁷ *Ibidem*, lk 208.

⁴⁸ *Ibidem*, lk 209.

⁴⁹ Caplan, G. R. The Right of Publicity. – Glendale Law Review 1995, lk 95. – https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/gldallr14&div=7&start_page=93&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults (16.03.2025).

⁵⁰ *Lombardo vs. Dane Bernbach, Inc.*, 58 A.D.2d 620, 622 (N.Y. App. Div. 1977).

⁵¹ Kaebaja Gary Lombardo oli orkestrijuht, kes oli tuntud „Mr. New Year's Eve”na“. Reklaamiagentuur soovis kaebajat kasutada enda telereklaamis sellisena, mille poolest ta kuulus oli: mängides „Auld Lang Syne”i“, „Mr. New Year's Eve”na“. Kui läbirääkimised nurjusid, otsustas agentuur kasutada kaebaja asemel teist isikut, kes küll

Kuigi New Yorki apellatsioonikohtu hinnangul tuli kodanikuõiguste seadust⁵² tõlgendada kitsalt, mis muuhulgas tähendas seda, et see ei keela teise isiku isiksuse või esinemisstiili loata kasutamist, on kuulsustel õigus oma avaliku elu tegelase ja selle isiksuse kaitsele.⁵³ Nii leidis kohus, et kuivõrd Lombardo oli panustanud üle 40 aasta oma avaliku isiksuse arendamisse „Mr. New Year's Eve'ina”, oli see saavutanud teatava tuntustaseme. Järelikult väärrib „Mr. New Year's Eve” seadusjärgset kaitset, kuna tegemist oli hoolikalt ja vaevaliselt üles ehitatud isiksusega.⁵⁴ Selliselt laiendati isiku identiteedi kaitset ka isiku poolt välja arendatud tegelaskujudele.

Üksteist aastat hiljem laiendas Ameerika Ühendriikide 9. ringkonna apellatsioonikohus kohtuasjas *Midler vs. Ford Motor Co.*⁵⁵ avalikustamisõiguse määratlust veelgi. Pärast seda, kui autotootjal Fordil ebaõnnestus saada lauljanna Bette Midler esitama enda laulu „Do You Want To Dance“ nende reklaamiseerias, palkas ettevõtte Midleri taustalaulja jäljendama Midleri häält, mille tulemusena paljud inimesed, kes reklaami nägid ja kuulsid, uskusid, et tegemist on Midleri enda esitusega. Midler leidis, et selliselt on tema avalikustamisõigust rikutud. Kuigi New Yorki esimese astme kohus leidis, et avalikustamisõigus ei hõlma isiku identiteedi jäljendamise juhtumeid, lükkas New Yorki apellatsioonikohus nimetatu tagasi, leides, et Fordi tegevus kujutas Midleri identiteedi seadusvastast ärilist kasutamist, kuivõrd imitatsiooni eesmärk oli jätta mulje, nagu Midler ise esitaks viisijuppi.⁵⁶ Seega laiendati kõnealuse kohtulahendiga isiku avalikustamisõigusega tagatavat kaitset ka isiku identiteedi jäljendamise juhtumitele.

Kohtuasjas *White vs. Samsung Electronics America, Inc.*⁵⁷ andis Ameerika Ühendriikide 9. ringkonna apellatsioonikohus isiku avalikustamisõigusele seni kõige laiema sisu, laiendades

füüsiliselt ei sarnanenu kaebajaga, kuid kasutas samu žeste ja muusikavalikut, millega kaebaja oli avalikkuse ees tuntuse omandanud, vt Appropriation of Public Personality Held Actionable. – St. John's Law Review 1977/I, lk 178. – <https://scholarship.law.stjohns.edu/lawreview/vol52/iss1/14/> (17.03.2025).

⁵² New Yorgi kodanikuõiguste seaduse §-d 50 ja 51, mis kaitsevad üksikisikuid nende identiteedi loata ärilise kasutamise eest:

1. § 50 sätestab, et isik, ettevõtte või korporatsioon, kes kasutab reklaami või kaubanduslikel eesmärkidel mistahes elusoleva isiku nime, portreed või pilti, ilma et ta oleks eelnevalt saanud selle isiku või, kui tegemist on alaealise isikuga, tema vanema või eestkostja kirjaliku nõusoleku, on süüdi väärteos.
2. § 51 sätestab, et iga isik, kelle nime, portreed või pilti kasutatakse selles osariigis reklaami või kaubanduslikel eesmärkidel ilma sellise isiku eelneva kirjaliku nõusolekuta, võib esitada nõude, et takistada ja piirata selle kasutamist ning nõuda kahju hüvitamist.

Vt The New York State Senate. New York Civil Rights Law Art 5. – <https://www.nysenate.gov/legislation/laws/-CVR/A5> (17.03.2025).

⁵³ *Lombardo vs. Dane Bernbach, Inc.*, 58 A.D.2d 620, 622 (N.Y. App. Div. 1977), p 621.

⁵⁴ *Ibidem*, p 622.

⁵⁵ *Midler vs. Ford Motor Co.*, 849 F.2d 460 (9th Cir. 1988).

⁵⁶ Täpsemalt selgitas kohus, et isiku hääl on eristuv ja sama isiklik kui isiku nägu ning et see on üks selgemaid isiku identiteedi väljendamise ja eristamise viise. Seega isiku hääle jäljendamine võib endast kujutada isiku identiteedivargust. Samas ei pruugi igasugune hääle jäljendamine olla nõude aluseks, kuid kui professionaalse laulja iseloomulik hääl on laialdaselt tuntud ja seda imiteeritakse tahtlikult toote müümiseks, siis on müüjad “omastanud“ midagi, mis neile ei kuulu, vt *Midler vs. Ford Motor Co.*, 849 F.2d 460 (9th Cir. 1988), p 463.

⁵⁷ *White vs. Samsung Electronics America, Inc.*, 971 F.2d 1395 (9th Cir. 1992).

avalikustamisõiguse kaitset isiku identiteedi sarnasusjuhtudele. Nimelt avaldas Samsung futuristliku reklaamiseeria, millest ühes kasutati telesaate „Wheel of Fortune” saatejuhi Vanna White’ile sarnanevat robotit, mis poseeris ja pööras mängulaua kirjapaneele sarnaselt White’ile. Kohus leidis, et Samsung rikkus White’i õigust avalikustamisele, kuna reklaamis kasutatud roboti välimus ja tegevus kokku meenutasid White’i isiksust. Nimelt kujunes isiku avalikustamisõigus väljas selleks, et kaitsta tuntud isikute majandushuve, kuivõrd kuulsuse identiteet võib olla väärtuslik aspekt kaupade ja teenuste reklaamimisel. Seega peab olema isikutel õigus kontrollida oma identiteedi ärilist kasutamist, hõlmates muuhulgas olukorrad, kus isikule omast rolli kasutatakse ära. Pärast nimetatud kohtuasju on isiku avalikustamisõiguse kaitseulatus Ameerika Ühendriikides jäänud praktiliselt muutumatuks, kuid nüüd on nõutavat kaitset pakkunud palju rohkemate osariikide jurisdiktsioonid.

Kuivõrd tänaseni on isiku õigus avalikustamisele Ameerika Ühendriikides reguleeritud osariikide õigusega, s.t puudub ühtne föderaalõigus⁵⁸, võib kõnealuse õiguse kaitseulatus osariigiti suuresti erineda.⁵⁹ Samas on näha teatud ühtseid tunnuseid õiguse sisu ja ulatuse osas. Näiteks igas osariigis, kus avalikustamisõigust tunnustatakse, on kaitse tagatud nii isiku nimele kui ka kujutisele. Siiski kõige laiahaardelisem kaitse nimetatud õigusega on taganud California osariigis, kus isiku õigus avalikustamisele on reguleeritud nii seaduse kui ka pretsedendiõigusega.

⁵⁸ Seejuures viitas Ameerika Ühendriikide Autoriõiguse Büroo 2019. aasta „Authors, attribution, and integrity: examining moral rights in the United States” avaldatud aruandes vajadusele föderaalset avalikustamisõiguse järele, kuivõrd osariikide õiguste vahel esineb selge ebahülgus, vt United States Copyright Office. Authors, Attribution, and Integrity: Examining Moral Rights in the United States. A Report of the Register of Copyrights 2019. – <https://www.copyright.gov/policy/moralrights/full-report.pdf> (31.03.2025).

⁵⁹ Kui avalikustamisõigus tulenes pretsedendiõigusest, siis üha rohkem osariike on kehtestanud avalikustamisõiguse statuudid. Tänapäevaks tunnustavad 36 osariiki isiku õigust avalikustamisele, millest enam kui pooled tunnustavad isiku õigust avalikustamisele statuudi alusel. Siiski on võrdlemisi palju osariike, mis ei tunnusta nimetatud õigust. International Trademark Association. Right of Publicity State of the Law Survey 2019. – https://www.inta.org/wp-content/uploads/public-files/advocacy/committee-reports/INTA_2019_rop_survey.pdf (11.03.2025).

California seadusandja kehtestas 1971. aastal isiku õiguse avalikustamisele⁶⁰, mis kaitseb isiku nime, häält⁶¹, allkirja, kujutist⁶² ja sarnasust⁶³ teadliku kasutamise eest reklaamieesmärkidel. 1979. aastal tunnustas California Ülemkohus kohtuasjas *Lugosi vs. Universal Pictures*⁶⁴ isiku õigust avalikustamisele pretsedendiõiguses ning 1984. aastal pikendas California seadusandja avalikustamisõiguse kaitseulatust, kehtestades surmajärgse avalikustamisõiguse, kuivõrd mõnede kuulsuste identiteedid võivad olla väärtuslikumad pärast nende surma.⁶⁵ 1999. aastal pikendas seadusandja surmajärgse õiguse kaitseperioodi 50-lt aastalt 70-ni.⁶⁶

Lisaks meelelahtustööstuse mekale – Californiale – on ka Indiana osariigis kaitstud isiku õigust avalikustamisele laialdaselt, hõlmates õiguse esemelise kaitseala alla nii isiku nime, hääle, allkirja, kujutise, žestid, kombes kui ka sarnasuse. Suurim erinevus California õigusega seisneb selles, et Indiana osariigis on isiku õigust avalikustamisele kaitstud surmajärgselt 100 aastat.⁶⁷

Seega saab eeltoodust järeldada, et see, millised tunnused moodustavad isiku avalikustamisõigusega kaitstava identiteedi, on osariigi spetsiifiline. Küll aga on kõnealuse

⁶⁰ California tsiviilkoodeksi § 3344 järgi on kaitstud iga isik, kelle nime, häält, allkirja, fotot või kujutist kasutab mistahes viisil teine isik toodete või kaupade reklaamimiseks, ilma selle isiku nõusolekuta, vt California Legislative Information. The Civil Code of the State of California. – https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=CIV§ionNum=3344 (17.03.2025).

⁶¹ Seejuures on oluline teada, et statuudiõigusega on tagatud kaitse üksnes isiku tegeliku hääle nõusolekuta kasutamise vastu. Samas võivad hääle jäljendamise juhtumid olla kaetud pretsedendiõigusega, vt *Midler vs. Ford*, 849 F.2d 463 (9th Cir. 1988).

⁶² Mõiste *foto* hõlmab nii liikuvaid kui ka liikumatuid pilte, kuid nimetatud juhul peab isik olema kergesti tuvastatav (*readily identifiable*). Täiendavalt on ette nähtud, et väljavõtted rahvahulkadest ei ole avalikustamisõigusega vastuolus seni, kuni nendel ei ole ühtegi inimest selgelt eraldi välja toodud, vt California Legislative Information. The Civil Code of the State of California § 3344(b(3)). – https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=CIV§ionNum=3344 (17.03.2025).

⁶³ Mõiste *sarnasus* on viiest kaitstud kategooriast kõige raskemini määratletav ning tihti sisustav kohtupraktikas läbi olukorra spetsiifika. Nii on kohtud leidnud, et näiteks olukorras, kus joonised on piisavalt detailsed, võivad need kujutada endast riivet isiku avalikustamisõigusele, vt *Newcombe vs. Adolf Coors Co.*, 157 F.3d 686 (9th Cir. 1998); Sama kehtib üksikasjalike robotite suhtes, vt *White vs. Samsung Inc.*, 971 F.2d 1395, 1397 (9th Cir. 1992).

⁶⁴ 1931. aasta filmi „Dracula” peaosatäitja Bela Lugosi lesk ja poeg leidsid, et Universal Pictures andis pärast Lugosi surma 1956. aastal ilma nende nõusolekuta litsentsi Draculat mänginud Lugosi tegelaskuju kasutamiseks kommertstoodetes. Seega rikkus selline isiku tegelaskuju loata äriiline kasutamine Lugolosi õigusi, mis olid pärijatele üle läinud. Universal vastupidiselt leidis, et kõik Lugosi õigused olid isiklikud ega elanud tema surma üle. Kohus leidis, et isiku avalikustamisõigus on oma olemuselt isiklik ega kanda seadusjärgselt üle pärijatele. Otsuses rõhutati, et ilma selgesõnalise lepingusätteta, mis annavad pärijatele õigused surnud isiku sarnasusele, ei saa selliseid õigusi üle anda, vt *Lugosi vs. Universal Pictures*, 25 Cal.3d 813 (Cal. 1979).

⁶⁵ Berg, M. The Highest-Paid Dead Celebrities Of 2020. Forbes 2020. – <https://www.forbes.com/sites/maddieberg/2020/11/13/the-highest-paid-dead-celebrities-of-2020/?sh=2b076283b4b1> (01.04.2025).

⁶⁶ Nimetatud õigus on enda sisult suures osas sama, välja arvatud järgmiste eranditega: esiteks peab surnud isiku avalikustamisõiguse pärija nõude registreerima ning teiseks on pärijal õigus saada kaitset üksnes siis, kui surnud isikule kuulus nimetatud õigus enne tema surma või kui see tekkis talle surmast tulenevalt, vt California Legislative Information. The Civil Code of the State of California § 3344.1. – https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?sectionNum=3344.1.&nodeTreePath=9.1.2.2.3&lawCode=CIV (17.03.2025); Sellest hoolimata kehtib ülejäänud Ameerika Ühendriikides, et isiku avalikustamisõigus põlvneb ja kehtib surmajärgselt, ilma õiguse eelneva kasutamiseta, vt Heugas, A. C. Protecting Image Rights in the Face of Digitalization: A United States and European analysis. – *The Journal of World Intellectual Property* 2021/V–VI, lk 350. – <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jwip.12194> (01.04.2025).

⁶⁷ *Ibidem*, lk 350.

õigusega ennekõike tagatud kaitse isiku nimele⁶⁸ ja kujutisele, kuivõrd need on isiku identiteediga enim seotud aspektid. Seejuures on jurisdiktsioone, kus avalikustamisõigusega tagatav kaitse on laiendatud ka isiku häälele, allkirjale ning žestidele. Muuhulgas ei ole välistatud kaitse kõigi eelnevalt loetletud isiku tunnusoonte jäljendamise juhtumitele^{69, 70}

1.2.2. Isikuline kaitseala

Sarnaselt isiku avalikustamisõiguse esemelise kaitseala ebamäärasusele selle algusajal, ei olnud pikalt selge ka selle õiguse isikuline kaitseala ehk see, kelle õiguste kaitseks avalikustamisõigus on mõeldud.

Erinevalt isiku õigusest eraelu puutumatusse, mille puhul leiti, et nimetatud õigus ei laiene avaliku elu tegelastele, kuivõrd nad olid otsustanud pühendada enda elu avalikkusele ja seega loobunud enda õigusest eraelu puutumatusse⁷¹, on isiku avalikustamisõigust peetud ennekõike just tuntud inimeste õiguseks.⁷² Nimelt on isiku maineväärtuse ja avalikustamisõiguse vahel nähtud seost, mille kohaselt selleks, et isikule kuuluks õigus avalikustamisele, peab ta olema omandanud teatava maineväärtuse enda identiteedile, mida oleks võimalik riivata⁷³.

Siiski on leitud, et isiku avalikustamisõigus peaks olema kättesaadav kõigile. Nimelt, kui isiku identiteeti kasutatakse ärilisel eesmärgil, näeb kasutaja ilmselget majanduslikku väärtust sellel. Seega näiteks kohtuasja *Roberson vs. Rochester Folding Box Co.* puhul saab öelda, et jahumüüja Franklin Mills pidi nägema Robersoni portreefoto kasutamises enda tootereklaamis teatud majanduslikku väärtust. Vastasel juhul ei oleks Mills Robersoni kujutist kasutanud.

⁶⁸ Sealhulgas hüüdnimele, kui isikut seostatakse sellega. Näiteks lahendis *Hirsch vs. S.C. Johnson & Son, Inc.* oli elukutseline jalgpallur E. Hirsch tuntud hüüdnime *Crazylegs* all. Johnson & Son turustas naiste raseerimisgeeli samuti nime *Crazylegs* all, kuigi Johnson teadis, et *Crazylegs* oli Hirschi hüüdnimi. Selle tulemusena jäi avalikkus uskuma, et Hirsch sponsoreerib nimetatud toodet ning mõned inimesed isegi üritasid Hirschilt toodet tellida. Seega oli Johnson vääralt kasutanud Hirschi hüüdnime. Kohus nõustus, leides, et Hirschi hüüdnimi *Crazylegs* oli omandanud kaubandusliku väärtuse ja seda seostati tema kui sporditegelase identiteediga. Seega esines rikkumine Hirschi õigusega avalikustamisele, vt *Hirsch vs. S.C. Johnson & Son, Inc.*, 90 Wis. 2d 379 (Wis. 1979).

⁶⁹ Nt *Midler vs. Ford Motor Co.*, 849 F.2d 460 (9th Cir. 1988).

⁷⁰ Näiteks kohtuasjas *Motschenbacher vs. R. J. Reynolds Tobacco Co.* leidis elukutseline võidusõitja L. Motschenbacher, et R. J. Reynolds Tobacco rikkus tema avalikustamisõigust, kui kasutas enda sigaretireklaamis L. Motschenbacheri võidusõiduautole omast autot. Motschenbacheri hinnangul tundsid isikud auto ära ning seostasid reklaami temaga. Kohus leidis sarnaselt Motschenbacherile, et tema auto eristavad tunnused võivad muuta ta reklaamklipis tuvastatavaks, olgugi, et teda isikuliselt reklaamis ei kasutatud, s.t sõiduauto juhiks pandi keegi teine, vt *Motschenbacher vs. R. J. Reynolds Tobacco Co.*, 498 F.2d 821 (9th Cir. 1974).

⁷¹ *Cohen v. Marx*, 94 Cal. App. 2d 704, 211 P.2d 320, 321 (1950).

⁷² Horowitz, G. An Analysis of the Right of Publicity. – Art & the Law 1981/II, lk 40. – https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/cjla6&div=20&start_page=39&collection=usjournals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults (14.03.2025).

⁷³ *Ali vs. Playgirl, Inc.*, 447 F. Supp. 723 (S.D.N.Y. 1978), p 728.

Tänapäevaks on selge, et isiku õigus avalikustamisele on igaühe, mitte eksklusiivne avaliku elu tegelaste õigus. Sellest hoolimata on olemas kohtupraktikat, kus on isiku avalikustamisõiguse ühe eeldusena kontrollitud isiku avaliku staatuse olemasolu.⁷⁴ Seejuures ei ole vale, et avaliku elu tegelased on rohkem sõltuvad avalikustamisõiguse kaitsest, kuivõrd nende identiteet on omandanud teatava maineväärtuse, mistõttu võib kahju lihtsamini tekkida.

1.3. Isiku avalikustamisõiguse suhestumine teiste õigustega

1.3.1. Vastuolu väljendusvabaduse õigusega

Olukorras, kus S. Warreni ja L. Brandeisi eraelu puutumatus peamiseks ajendiks ja eesmärgiks oli vastanduda meediale, nõudis ajakirjandus vastu Ameerika Ühendriikide põhiseaduse esimese muudatuse laia tõlgendamist, isegi kui see tähendab teiste õiguste ulatuslikumat piiramist.⁷⁵ Põhiseaduse esimene muudatus keelab seadusandjal kehtestada seadusi, mis piiraksid kellegi sõna- või ajakirjandusvabadust.⁷⁶

Esimene ja ainus Ameerika Ühendriikide Ülemkohtu kohtuasi, milles hinnati isiku avalikustamisõiguse ja väljendusvabaduse omavahelist suhestumist, oli *Zacchini vs. Scripps-Howard Broadcasting Co.*, kus kohus 5-4 otsusega otsustas Zacchini kasuks, selgitades, et põhiseaduse esimeses muudatuses sätestatud väljendusvabadus ei andnud telejaamale õigust kajastada Zacchini tervet 15-sekundist etteastet.⁷⁷

Kuigi kohus leidis, et ajakirjandusele tuleb anda lai valikuvabadus, mida ja kui palju ja millist osa ta iga loo või juhtumi puhul esitab, et mitte põhjendamatult piirata ajakirjandusvabaduse tagamiseks vajalikku "hingamisruumi" kajastatava osas, ohustas Zacchini terve esituse kajastamine oluliselt esituse majanduslikku väärtust. Nimelt on kõnealune esitus Zacchini talendi suure aja, füüsiliste ja vaimsete jõupingutuste ning materiaalsete kulutuste tulemus, mille majanduslik väärtus seisnes ennekõike Zacchini ainukontrolliõiguses esituse üle.

⁷⁴ Kohtuasjas *Ali vs. Playgirl, Inc.* pidas kohus teatud staatuse omamist ühiskonnas avalikustamisõiguse eelduseks nõude esitamisel, vt *Ali vs. Playgirl, Inc.*, 447 F. Supp. 723 (S.D.N.Y. 1978).

⁷⁵ Webner 1994, lk 593.

⁷⁶ Põhiseaduse esimene muudatusettepanek ratifitseeriti 15. detsembril 1791 ning selle kohaselt ei või kongress võtta vastu seadusi, mis käsitlevad usutunnistuse kehtestamist või keelavad selle vaba teostamist, ega piirata sõna- või ajakirjandusvabadust ega rahva õigust rahumeelselt koguneda, vt Constitution of the United States. First Amendment. – <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/> (10.04.2025).

⁷⁷ *Zacchini vs. Scripps-Howard Broadcasting Co.*, 433 U.S. 562 (1977).

Seejuures on esitus tihedalt seotud Zacchini võimalusega teenida elatist. Seega kaalus Zacchini avalikustamisõigus esimesest muudatusest tuleneva ajakirjandusvabaduse üle.⁷⁸

Kuigi seni ei ole kohtupraktikas saavutatud konsensust nimetatud õiguste omavahelise suhestumise osas⁷⁹, ollakse ühtsel seisukohal, et eristus, mille kohaselt kui isiku identiteedi ärilise eesmärgi kasutamisel on ka muu, eeskätt sotsiaalne eesmärk, kaitseb esimene muudatus väidetavat isiku avalikustamisõiguse rikkumist. Seega kui kasutamine on tehtud näiteks uudisväärtusliku teabe esitamiseks ja edastamiseks, takistab esimene muudatus isiku avalikustamisõigusele tuginemist. See on töö autori hinnangul ka põhjendatud, kuivõrd esimese muudatuse üks eesmärkidest oli hõlbustada teemade avalikku arutamist⁸⁰. Küsitavam on aga olukord meelelahutusliku meedia puhul, kuivõrd töö autori hinnangul esineb palju olukordi, kus uudistes puudub uudisväärtus, kuid isikut, ennekõike avaliku elu tegelast ja tema igapäeva toimetusi on äärmiselt tõetruult ja detailselt kajastatud. Eelnev tõstatab küsimuse, kas tegemist ikka on uudisväärtusliku teabega või on see tihedalt ja üksnes seotud meedia võimaliku kasu saamisega.

1.3.2. Konkurents konkurentsioigusele

Lisaks vastuolule väljendusvabadusega, on mõnes kohtulahendis leitud, et avalikustamisõiguse jõustamisega võib kaasneda riive ka ettevõtlusvabadusele, täpsemalt konkurentsioigusele.⁸¹ Kõnealuse õigusharu kohaselt tuleb tagada vaba turu toimimine, et tagada toodete ja teenuste parim hinna-kvaliteedi suhe. Nii tuleb konkurentsivabadus tagada kõigis võimalikes tegevusvaldkondades.⁸²

Kohtupraktikas on leitud, et kuulsuse identiteedi lubamatu äriine kasutamine kolmandate isikute poolt omab konkurentsivastast mõju, kuivõrd üks konkurentsi peamisi tunnusjooni seisneb ärilises kopeerimises. Nii tuuakse turule samaväärsed tooted ja teenused, et rahuldada tarbijate nõudlust ja alandada hindasid. Seega võib isiku avalikustamisõigus endast kujutada teatava ainuõiguse kui monopoli loomist. Näiteks kohtuasjas *Lombardo v. Doyle, Dane &*

⁷⁸ *Zacchini vs. Scripps-Howard Broadcasting Co.*, 433 U.S. 562 (1977), p-d 563–565.

⁷⁹ Levine, L., Tune, C. The Right of Publicity and Social Media: A Challenging Collision. – *The Licensing Journal* 2015, lk 17. – <https://franklinhslibrary.pbworks.com/w/file/fetch/101640058/The%20Right%20of%20Publicity-%20%26%20Social%20Media.pdf> (14.04.2025).

⁸⁰ Horowitz 1981, lk 41.

⁸¹ Hoffman, S. J. Limitations on the Right of Publicity. – *Bulletin of the Copyright Society of the USA* 1980/II, lk 122. – https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/jocosos28&div=12&start_page=111-&collection=usjournals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults (14.04.2025).

⁸² *Ibidem*.

*Bernbach*⁸³ tõi kohus välja, et Lombardol oli „Mr. New Year's Eve'i“ näol tegemist kaitstava monopoliga.⁸⁴

Ka ühes hilisemas avalikustamisõigust puudutavas kohtuasjas selgitas kohus, et avalikustamisõiguse liiga innukas jõustamine võib lubamatult takistada vaba ettevõtlust ja konkurentsi. Selliselt võidakse kahjustada majandussüsteemi tõhusust, tootlikkust ja õiglust.⁸⁵ Kuigi töö autor nõustub, et avalikustamisõigusega võidakse mingil määral riivata ettevõtlus- ja sellest tulenevalt ausat konkurentsi, on riive õiguspärane, kuivõrd tooted ja teenused peaksid ennekoike olema huvipakkuvad nende endi omaduste, mitte teiste isikute pärast.

1.3.3. Vastuolu autoriõigusega

Enim tähelepanu pälvinud ja peamine murekoht isiku avalikustamisõiguse võimalike piirangute osas, on tasakaalu leidmine isiku identiteedi õiguse ja autoriõiguste vahel. Nimelt olukorras, kus isiku identiteet on osaks autoriõigusega kaitstud teosest, näiteks professionaalse fotograafi jäädvustus isikust, ei ole isiku avalikustamisõigus ainus kaalul olev õigus, kuivõrd jäädvustuse autoriõigused kuuluvad fotograafile. Kohtuasjas *Lugosi vs. Universal Pictures* ei andnud kohus filmistuudiole luba litsentseerida filmi kajastavate kommertskaupade valmistamist kolmandate isikute poolt ilma näitlejate selgesõnaliste nõusolekuteta, kuivõrd kaupadel kasutatavatel fotodel oleks kujutatud näitlejaid.⁸⁶ Kohtuasjas *Sinatra vs. Goodyear Tire and Rubber Co.*⁸⁷ aga leidis kohus, et hageja ei saanud taotleda kaitset oma hittlaulu esitusstiili lubamatule ärilise kasutamise vastu, kuivõrd laulu kui teose autoriõigused kuulusid kellelegi teisele – Criterion Musicule – kes omakorda oli andnud kolmandatele isikutele litsentsi teose kasutamiseks, s.t esines õiguslik alus kaebaja identiteeti kajastava teose kasutamiseks. Vastupidise otsuse tegemisel oleks kohtu hinnangul tekkinud selge vastuolu föderaalsete autoriõiguse seadustega.⁸⁸

⁸³ *Lombardo vs. Dane Bernbach, Inc.*, 58 A.D.2d 620, 622 (N.Y. App. Div. 1977).

⁸⁴ Hoffman 1980, lk 123.

⁸⁵ *Memphis Development Foundation vs. Factors, Inc.*, 441 F. Supp. 1323 (W.D. Tenn. 1977), p 960.

⁸⁶ Vt *Lugosi vs. Universal Pictures*, 25 Cal.3d 813 (Cal. 1979).

⁸⁷ Kohtuasjas *Sinatra vs. Goodyear Tire Rubber Co.* oli hageja Nancy Sinatra professionaalne meelelahutaja, kes oli tuntud oma hittlaulu „These Boots Are Made For Walkin“ poolest. Laulu autoriõigused kuulusid Criterion Music-le. Kostjad Goodyear Tire and Rubber Company ning Young ja Rubicam, Inc. tegid reklaamikampaania, kus kasutasid Sinatra hittlaulu meenutavat muusikat koos muudetud sõnadega. Muuhulgas oli reklaamikampaanias kasutatud kõrgetesse saabastesse asetatud naised. Sinatra leidis, et selliselt oli tema õigus avalikustamisele rikutud, kuivõrd tema häält ja stiili oli jäljendatud, vt *Sinatra vs. Goodyear Tire Rubber Co.*, 435 F.2d 711 (9th Cir. 1970).

⁸⁸ Hoffman 1980, lk 129.

Sarnaselt autoriõigusele on ka isiku avalikustamisõiguse üheks eesmärgiks peetud isikutele vajamineva kaitse tagamist, et anda neile ajend enda identiteedi arendamiseks. Samas võivad nimetatud õigused, nagu ülaltoodud näidetes näha, sattuda tõsisesse konflikti. Eriti, kuna isiku avalikustamisõiguse kaitseala on läbi aastate laiendatud. Sellest tulenevalt on konflikt autoriõiguse ja isiku avalikustamisõiguse vahel muutunud üha suuremaks probleemiks.

Kuigi nii autoriõiguse kui ka avalikustamisõiguse seisukohalt esineb kaalukaid põhjendusi, miks eelistada üht õigust teisele, tuleb Ameerika Ühendriikides järgida esmajärjekorras föderaalset seadusi ja nendest tulenevaid põhimõtteid, kuivõrd need on ülimuslikud osariikide seaduste suhtes. Seega olukorras, kus esineb vastuolu autori- ja isiku avalikustamisõiguse vahel, on kohtud kohustatud otsustama emma-kumma õiguse ülimuslikkuse üle Ameerika Ühendriikide koodeksi⁸⁹ § 301 järgi, milles on teatud kriteeriumite täidetavusel nähtud ette autoriõiguse eelisõigus teiste õiguste suhtes. Tulenevalt aga isiku avalikustamisõiguse “ülepaisatusest” unustavad mitmed kohtud föderaalregulatsiooni üldse kohaldada või jõuavad mõnel kummastaval põhjusel teistsugusele järeldusele, kui koodeks ette näeb.⁹⁰

Nimelt näeb koodeksi § 301 – autoriõiguse eesõiguse doktriin – lihtsalt öeldes ette, et kui õigus ei kuulu autoriõiguse üldisesse kohaldamisalasse või kui see on seotud objektiga, mida autoriõigus ei kaitse, ei ole see õigus autoriõigusliku eelisõigusega kaitstud. Seega enamus juhtumitest, kus esineb isiku avalikustamisõiguse ja autoriõiguse vaheline vastuolu, peaksid autoriõigused prevaleerima, kuivõrd isiku õigus avalikustamisele ei kuulu autoriõiguse kohaldamisalasse.

⁸⁹ 17 U.S. Code § 301 - Preemption with respect to other laws. – <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2023-title17/pdf/USCODE-2023-title17-chap3-sec301.pdf> (15.04.2025).

⁹⁰ Rothman, J. E. Copyright Preemption and the Right of Publicity. – U.C. Davis Law Review 2002, lk 208. – https://scholarship.law.upenn.edu/faculty_scholarship/2457/ (13.04.2025).

2. AVALIKUSTAMISÕIGUS EUROOPA ÕIGUSES

2.1. Üleeuroopalise seadusandlusega tagatav kaitse

2.1.1. Euroopa Nõukogu põhivabaduste ja inimõiguste kaitse konventsioon

Järgnevatel peatükkidel analüüsib töö autor üleeuroopaliselt tunnustatud seadusandluse piisavust avalikustamisõigusega tagatava kaitse osas. Selleks käsitleb töö autor kolme enim isiku avalikustamisõigusega seonduvat reeglistikku, milledeks on Euroopa põhivabaduste ja inimõiguste kaitse konventsioon; isikuandmete kaitse üldmäärus ning autoriõigust puudutav reeglistik, et selgitada välja avalikustamisõigusega seonduva õiguskaitse ulatus Euroopa-üleselt ning vajadus Ameerika Ühendriikides tunnustatud isiku avalikustamisõigusega sarnase reeglistiku järele.

On teada, et avalikustamisõiguse sarnast õigust üleeuroopaliselt olemas ei ole, mispärast otsustavad avalikustamisõiguse reguleerimise üle riigid iseseisvalt, s.t siseriiklikult. See toob aga paratamatult kaasa kõnealuse õiguse killustumise üle kogu kontinendi, kuivõrd õigusega tagatav kaitseulatus varieerub riigiti seinast seinast. Siiski saavutatakse teatav ühtlustustase Euroopa Nõukogu liikmesriikide seas, kuivõrd kõnealuse ühenduse liikmesriigid on kohustatud järgima nõukogu poolt vastu võetud EIÕK-i.

Kuigi isiku avalikustamisõigus ei ole sõnaselgelt ette nähtud EIÕK-s, käsitatakse isiku õigust avalikustamisele osana isiku õigusest era- ja perekonnaelu austamisele, mis on sätestatud EIÕK art-s 8.⁹¹ Seejuures on EIK mitmel korral kõnealuse sättega seoses selgitanud, et inimese kujutis on tema isiksuse üks peamisi tunnuseid, kuivõrd see näitab isiku unikaalseid omadusi ja eristab teda oma eakaaslastest. Õigus kujutise kaitsele on seega üks isiksuse arengu olulisi komponente, mis hõlmab eelkõige isiku õigust kontrollida enda kujutise kasutamist, sealhulgas õigust keelduda selle avaldamisest.⁹² Niisiis laieneb EIÕK art-s 8 sätestatud isiku õigus era- ja perekonnaelu austamisele ka isiku kujutisega seonduvale. Seejuures tõusetub küsimus, millises ulatuses ja kontekstis?

⁹¹ Ahmed, B. A. *Critical Analysis of the Right of Publicity: A Comparative Study*. Soran University 2023, lk 36. – https://cij.up.pt/client/files/0000000001/3-bzhar-abdullah-ahmed_2708.pdf (28.03.2025).

⁹² Vt nt EIKo 1234/05, *Reklos ja Davourlis vs. Kreeka*, p 40.

EIKi üks silmapaistvamaid otsuseid eraelu puutumatus kaitse osas on kohtuasi *von Hannover vs. Saksamaa*⁹³. Kohtuasjas kaebas Monaco printsess Caroline teda kujutavate fotode peale, mis avaldati kolmes Saksa ajakirjas. Fotodel oli Caroline'i kujutatud nii omaette kui ka oma laste ja poiss-sõbraga erinevates kohtades. Caroline leidis, et jäädvustuste avaldamisega rikkusid ajakirjad nii tema õigust eraelu puutumatusle kui ka õigust kontrollida oma kujutist.

Nii esimese astme kohus kui ka esimese astme apellatsioonikohus leidsid, et Caroline'il puudub õigus eraelu puutumatusle, kuivõrd ta on avaliku elu tegelane. Edasise apellatsioonimenetluse käigus leidis aga kohus, et fotod, millel oli Caroline'i kujutatud eraldatud, s.t mitteavalikes kohtades, rikuvad tema õigust eraelu puutumatusle, kuid ülejäänud mitte. Saksa föderalkohus sarnaselt apellatsioonikohtule leidis, et üksnes osade fotode avaldamine rikkus Caroline'i õigust eraelu puutumatusle. Otsuses kõrvutas kohus isiku põhiõigust eraelu puutumatusle väljendusvabaduse põhiõigusega. Nii leidis kohus, et fotod, mis olid Caroline'st koos lastega tehtud ja avaldatud eraldatud piirkondades, olid liialt pealetükkivad, kuid ülejäänud jäädvustuste osas kohus probleemi ei näinud, arvestades Caroline'i avaliku elu tegelase staatusest. Föderalkohtu otustega rahulolematult kaebas Caroline kohtuasja EIK-i.⁹⁴

Sarnaselt Saksa föderalkohtule, leidis EIK, et vaidlusalune küsimus taandub EIÕK art-s 8 sätestatud eraelu puutumatus ning art-s 10 sätestatud sõnavabadusõiguse kaalumisele. Kuigi Saksa kohtud pidasid otsuste tegemisel määrava tähtsusega asjaoluks Caroline'i kui avaliku elu tegelase staatust, ei pidanud EIK seda kuigi oluliseks, kuivõrd Caroline'il oli erinevalt teistest avaliku elu tegelastest võrdlemisi vähe avalikke ülesandeid ning ajakirjanduse poolt avaldatud jäädvustused neid ilmselgelt ei kajastanud. Selle asemel leidis EIK, et jäädvustused üksnes rahuldasi avalikkuse uudishimu Caroline'i elustiili vastu.⁹⁵ Niisiis pidas EIK määrava tähtsusega küsimuseks, kas avaldatud fotod aitasid kaasa üldist huvi pakkuvale arutelule. Muuhulgas võttis kohus otsuse tegemisel arvesse teema aktuaalsust, kaebaja varasemat käitumist, avaldatus fotode sisu, vormi ja avaldamise tagajärgi ning muid fotode tegemise asjaolusid. Kuivõrd avaldatud fotode ainus eesmärk oli rahuldada konkreetse lugejaskonna uudishimu kaebaja eraelu üksikasjade suhtes, ei aidanud see kohtu hinnangul kuidagi kaasa ühiskonnas üldist huvi pakkuvale arutelule. Seetõttu leidis EIK, et kriteeriumid, millele siseriiklikud kohtud oma otsused rajasid, ei olnud piisavad kaebaja eraelu tõhusaks kaitsmiseks,

⁹³ EIKo 59320/00, *von Hannover vs. Saksamaa*.

⁹⁴ Welkowitz, D. S. Privatizing Human Rights? Creating Intellectual Property Rights From Human Rights Principles. – Akron Law Review 2015/III, lk 684. – <https://ideaexchange.uakron.edu/akronlawreview/vol46/iss3/3/> (16.04.2025).

⁹⁵ *Ibidem*, lk-d 684–685.

ning et kaebajal oli juhtumi asjaolusid arvestades „õiguspärane ootus“, et tema eraelu kaitstakse.⁹⁶ Muuhulgas selgitas kohus, et liikmesriikidel on kohustus tagada isikute, sealhulgas avaliku elu tegelaste privaatsfääri kaitse meedia põhjendamatu sissetungi eest ning et fotode puhul on isikute õiguste ja mainekaitse eriti oluline. Kuigi üldsusel võib olla õigustatud huvi saada teavet avaliku elu tegelaste eraelu kohta ning ajakirjandusel majanduslik huvi isiku eraelu puudutavate fotode ja artiklite avaldamiseks, pidid kõnealused huvid olema kooskõlas isiku õigusega eraelu puutumatusele.⁹⁷

Kuigi *von Hannover vs. Saksamaa* ei pruugi esmapilgul tunduda seonduvat avalikustamisõigusega, on seda lahendit peetud õiguskirjanduses oluliseks, kuna kohtulahendist tuli välja, et väljendusvabaduse õigust ei peeta ülimuslikuks teiste EIÕK-s ette nähtud õiguste suhtes, viidates kaudselt sellele, et konventsiooni kohaselt ei pruugi väljendusvabadus olla kaalukam huvi justnimelt kommertsvaldkonnas.⁹⁸ Seega ei ole välistatud, et selline lähenemine, s.t eraelu puutumatuse eelistamine väljendusvabadusele võib viia avalikustamisõiguse tunnustamiseni EIK-i poolt, eriti, kuna ka Ameerika Ühendriikides sai isiku õigus avalikustamisele alguse eraelu puutumatuse õigusest.

Pärast *von Hannover vs. Saksamaa* kohtulahendit ei ole EIK 25 aasta jooksul võtnud õiguskirjanduses loodetud EIÕK-i art 8 esemelise kaitseala laiendatud lähenemist. EIK on siiani lahendanud isiku eraelu puutumatuse rikkumisjuhtumeid üksnes isiku privaatsusõiguse seisukohalt, olgugi, et EIK-i ette on jõudnud vaidlusi, mida oleks töö autori hinnangul saanud ja ehk isegi pidanud lahendada teisest kui isiku privaatsfääri vaatenurgast.

Üheks selliseks oli näiteks *Vorsina vs. Venemaa*⁹⁹. Nimetatud kohtulahendis kasutas õlletootja kaebajate – lastelaste – teadmise ja nõusolekuta lahkunud vanaisa nime ja portreed enda toodetel – õllepurkidel – ja välireklaamitabloodel. Kaebajad taotlesid EIÕK-i art 8 alusel enda vanaisa nime ja portree eemaldamist õlletootja toodetelt ja reklaamist, kuna see riivab nende õigust eraelu puutumatusele. EIK leidis, et kuna kaebajad olid andnud nende lahkunud vanaisa portree kohalikule muuseumile kasutada, olid nad „põhimõtteliselt nõus, et portreed võivad näha ka teised” ning kuna portreed kasutas kaebajate vanaisa asutatud õlletehas, nähti kujutise kasutamises rohkem üllast kui vanaisa ja kaebajaid kahjustavat eesmärki.¹⁰⁰ Nimetatud lahend

⁹⁶ EIKo 59320/00, *von Hannover vs. Saksamaa*, p-d 76–79.

⁹⁷ *Ibidem*, p 77.

⁹⁸ Welkowitz 2015, lk 688.

⁹⁹ EIKo 66801/01, *Vorsina vs. Venemaa*.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

oli töö autori hinnangul EIK-i poolt selgelt raisatud võimalus laiendada EIÕK-i art 8 kaitseala, sest olgugi, et kaebajad tuginesid neile, mitte vanaisale konventsiooniga tagatud õiguse rikkumisele, oleks kohus sellest hoolimata saanud ja võinud hinnata kaebajate kaebust ka sellest vaatest, kui nad oleksid püüdnud jõustada oma vanaisa (mitte kaebajate endi) õigust eraelu puutumatusse, ning seda mitte privaatsfääri, vaid lubamatu ärilise kasutamise vaatepunktist.

Teine EIK-i poolt raisatud võimalus EIÕK-i art 8 kaitseala laiendada oli kohtuasjas *Sapan vs. Turkey*¹⁰¹, kus kirjastus andis välja raamatu staariseisuse tekkimisest Türgis, mis oli osaliselt üles ehitatud kaebaja kui tuntud laulja näitele. Laulja leidis, et raamatus tema nime, pildi ning spekulatsioonide sisaldumine tema seksuaalse kalduvuse kohta raamatus rikkus tema mainet ning üldist isikuõigust, taotledes seega raamatu levitamise keelamist riigisisestelt kohtutelt. Kassatsioonikohus rahuldada laulja nõude, kuivõrd raamat käsitles pigem laulja isiklikku elu kui tema avaliku isikuga seotud teemasid. EIK seevastu leidis, et kirjastuse sõnavabadust oli põhjendamatult piiratud, kuivõrd raamatu puhul ei olnud tegemist tabloidi või kõmulehega, mille roll oleks olnud rahuldada lugejate uudishimu avaliku elu tegelaste eraelu üksikasjade suhtes, vaid osalise reproduktsiooniga erinevatest teadustöödest. Seega ei esinenud EIK-i hinnangul isiku eraelu puutumatus õiguse rikkumist.¹⁰² Sarnaselt *von Hannover vs. Saksamaa* ning *Vorsina vs. Venemaa* lahenditele, piirdus EIK taaskord üksnes isiku privaatsusõiguse analüüsiga.

Seega kuigi isiku kujutise tähtsust on EIK rõhutanud enda kohtupraktikas enam kui 15 aastat¹⁰³, on EIÕK-i art 8 senine areng piirdunud endiselt üksnes isiku eraelu üksikasju puudutavaga. Samas ei ole EIK välistanud art 8 tõlgendamist lisaks isiku privaatsusõiguse kaitsele ka isiku identiteedi kaitsena lubamatu ärilise kasutamise eest. Senine seisukoht on aga siiski see, et EIÕK art 8 tagab kaitse üksnes isiku privaatsfääri vaatepunktist. Avalikustamisõigust ega sellesarnast õigust ei ole EIK seni tunnustanud.

¹⁰¹ EIKo 44102/04, *Sapan vs. Türgi*.

¹⁰² *Ibidem*, p 34.

¹⁰³ Vt nt EIKo 20383/04, *Khmel vs. Venemaa*, p 40; EIKo 51151/06, *Küchl vs. Austria*, p 58; EIKo 59320/00, *Von Hannover vs. Saksamaa*, p-d 50–53.

2.1.2. Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus

Olukorras, kus EIÕK ei taga isiku identiteedi lubamatuks äriliseks kasutamiseks vajaminevat kaitset, tõusetub küsimus IKÜM-i võimalikust sobivusest ja piisavusest isiku identiteedi kaitseks, kuivõrd tegemist on seni karmima privaatsuseadusega maailmas.

Euroopa Komisjon nägi 2010. aastal tõsisemat vajadust isikuandmete kaitse regulatsiooni reformimiseks, kuivõrd 2011. aastal avaldatud Eurobaromeetri uuringu kohaselt kartis 70% küsitletud eurooplastest, et nende isikuandmeid kasutatakse muudeks eesmärkideks kui see, milleks need on kogutud. Kuna Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹⁰⁴ art 8 järgi on igaühel õigus isikuandmete kaitsele, tegi Euroopa Komisjon 2012. aastal ettepaneku kõikehõlmava ja laiaulatusliku reformi algatamiseks. Lähtudes Eurobaromeetri uuringust, tõi komisjon uue regulatsiooni – IKÜM-i – peamiste lähtepunktidenä välja vajaduse suurendada läbipaistvust ja kontrolli isikuandmete töötlemisel.¹⁰⁵

IKÜM-i eelkäija – andmekaitse direktiiv¹⁰⁶ – jõustus 1995. aastal, kuid kuna tegemist oli direktiiviga, erinesid liikmesriikide andmekaitse-eeskirjad suuresti üksteisest ning interneti arenemisega muutus isikuandmete piiriülene jagamine üha lihtsamaks ja tavalisemaks. Samuti ei olnud võimalik tagada isikuandmete igakülgset kaitset Euroopa Liidust väljapoole edastatud andmete osas. Nimetatud väljakutsetega vastuvõitlemiseks, võttis Euroopa Komisjon 27. aprillil 2016 vastu uue reeglistiku, ühtlustades sellega andmekaitse regulatsiooni Euroopa Liidus ning andes isikutele suurema kontrolli oma isikuandmete üle.¹⁰⁷ Muuhulgas seisneb IKÜM-i üks eripärasid selles, et nimetatud reeglistiku kohaldamisalasse kuuluvad ka kõik need isikud, kes küll ei asu Euroopa Liidus, kuid kes töötlevad liidus asuvate isikute andmeid.¹⁰⁸

Seejuures on isikuandmete määratlus esmatähtis element hindamiseks, kas IKÜM kohaldub või mitte. IKÜM-is on võetud kasutusele binaarne lähenemisviis, mille kohaselt tuleb selgelt

¹⁰⁴ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, lk 391–407.

¹⁰⁵ Sillaots, S. Isikuandmete kaitse regulatsiooni ühtlustamine Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõus ja selle mõju Eestile. Magistritöö. Juhendaja: professor Kalle Merusk. Tartu: Tartu Ülikool 2014, lk 29. – <https://dspace.ut.ee/items/f8a47cd5-1726-48ef-8bc0-b5a7f3d47146> (02.04.2025).

¹⁰⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. – EÜT L 281, lk 31–50.

¹⁰⁷ European Data Protection Supervisor. The History of the General Data Protection Regulation. – https://www.edps.europa.eu/data-protection/data-protection/legislation/history-general-data-protection-regulation_en (18.04.2025).

¹⁰⁸ Vt IKÜM art 3 määruse territoriaalse kohaldamisala osas.

eristada isikuandmeid mitteisikuandmetest¹⁰⁹, reguleerides üksnes esimesega seotud juhtumeid. IKÜM art 4 p-i 1 kohaselt on isikuandmeteks igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta. Tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal. Seega on isikuandmeteks mistahes teave, mis otseselt või kaudselt on seotud tuvastatud või tuvastatava füüsilise isikuga.

Artikli 29 tööühm¹¹⁰ (*The Article 29 Working Party*) on seejuures andnud suunised, kuidas sisustada mõistet *isikuandmed*.¹¹¹ Kuigi nimetatud arvamuse andis tööühm välja andmekaitse-direktiivis sätestatud isikuandmete termini sisustamiseks, on kõnealused suunised magistritöö autori hinnangul tänaseni asjakohased, kuivõrd isikuandmete mõiste on jäänud uue regulatsiooni tulekuga, s.o IKÜM-ga puutumata. Lähtudes tööühma arvamusest, sisaldab IKÜM art 4 p-s 1 sätestatud isikuandmete määratlus nelja olulist komponenti.¹¹²

Esimeseks neist on mõiste *igasugune teave*, mis viitab seadusandja selgele tahtele tõlgendada terminit *isikuandmed* laialt. Seega teabe olemuse seisukohalt võivad isikuandmeteks olla nii objektiivne kui ka subjektiivne teave konkreetse isiku kohta. Objektiivseks teabeks võib ennekõike olla isiku nimi, asukohateave või diagnoositud haigus. Subjektiivne teave kujutab endast arvamusi ja hinnanguid, näiteks: „Magistritöö autor on usaldusväärne laenuvõtja” või “Magistritöö autor on töökas kolleeg, kes väärrib edutamist”.¹¹³

Piiranguid ei ole ette nähtud ka võimaliku teabe sisule, milleks võib olla teave nii isiku era- ja perekonnaelu kui ka tööalaste või muude majanduslike või sotsiaalsete tegemiste kohta. Seejuures ei ole oluline, kas vastav teave on tõene või tõendatud, kuivõrd andmekaitse-eeskirjad näevad isikule ette võimaluse ebaõiget teavet vaidlustada.¹¹⁴

¹⁰⁹ IKÜM-i preambula p-i 26 kohaselt ei tuleks andmekaitse põhimõtteid kohaldada anonüümse teabe suhtes. Nimelt on tegemist teabega, mis ei ole seotud tuvastatud või tuvastatava füüsilise isikuga. Samuti teabega isikuandmete suhtes, mis on muudetud anonüümseks sellisel viisil, et andmesubjekti ei ole võimalik tuvastada või ei ole enam võimalik tuvastada, vt täpsemat sisu IKÜM-i preambula p-st 26.

¹¹⁰ Artikli 29 tööühm oli sõltumatu Euroopa Liidu nõuandev organ andmekaitse ja eraelu puutumatus valdkonnas. Tööühma kuulus iga ELi liikmesriigi andmekaitseasutuse esindaja. Tööühm tegutses kuni 25. maini 2018, mil see asendati Euroopa andmekaitseasutusega (*European Data Protection Board* (EDPB)), vt European Data Protection Board. Legacy. Art. 29 Working Party. – https://www.edpb.europa.eu/about-edpb/who-we-are/legacy-art-29-working-party_en (02.04.2025).

¹¹¹ Article 29 Working Party. Opinion 04/2007 on the Concept of Personal Data (WP 136) 01248/07/EN. – <https://www.pdp.ie/docs/1030.pdf> (03.04.2025).

¹¹² *Ibidem*, lk 6.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ IKÜM art 16 kohaselt on andmesubjektil õigus nõuda, et vastutav töötaja parandaks põhjendamatu viivitusega teda puudutavad ebaõiged isikuandmed., vt IKÜM art 16 isiku õiguse osas andmete parandamisele.

Ka teabe vormi osas ei ole ette nähtud selgeid nõudeid. Kuigi esialgu peeti isikuandmeteks ennekõike heli- ja pildiandmeid, võib ühiskonna erivaldkondade suurenenud automatiseerumisest tulenevalt olla teave tuvastatava isiku kohta esitatud ka muus vormis, näiteks tähestikuliselt, graafiliselt, numbriliselt, fotograafiliselt või akustiliselt.¹¹⁵

Seejuures üheks olulisemaks isikuandmete liigiks isiku identiteedi seisukohast on isiku biomeetrilised andmed. IKÜM art 4 p-i 14 järgi on biomeetriliste andmetena käsitatavad konkreetse tehnilise töötlemise abil saadavad isikuandmed isiku füüsiliste, füsioloogiliste ja käitumuslike omaduste kohta, mis võimaldavad kõnealust füüsilist isikut kordumatult tuvastada või kinnitavad selle füüsilise isiku tuvastamist, näiteks näokujutis ja sõrmejälgede andmed. Samuti häääl ja mõned sügavalt juurdunud oskused või käitumisomadused. Näiteks allkiri või konkreetne kõndimis- või kõneviis jms.¹¹⁶

Töö autori hinnangul ei ole seega välistatud, et artikli 29 tööühma näite kohaselt võivad avalikustamisõigusest tuntuks saanud isiku identiteedi jäljendamise juhtumid langeda ka IKÜM reguleerimisala alla. Näiteks kohtuasjas *Midler vs. Ford Motor Co.*, kus matkiti kuulsa näitleja ja laulja Bette Midleri hääält niivõrd hästi, et kuulajad arvasid, et tegemist oli Midleri enda esitlusega, saab Midleri hääle ning laulustiili jäljendamist pidada IKÜM art 4 p-i 1 mõistes isikuandmeteks, kuivõrd Midler oli nende kaudud tuvastatav – kuulajad tõepoolest arvasid, et tegemist oli temaga. Seega võib avalikustamisõigusega tagatud kaitse isiku identiteedi jäljendamisjuhtudele olla asjakohane ka IKÜM-i mõistes, kuivõrd artikli 29 tööühm on isikuandmeteks pidanud ka konkreetse isiku oskusi ja käitumisomadusi.

Teiseks määrava tähtsusega kriteeriumiks IKÜM art 4 p-s 1 sätestatud termini kohaselt on teabe *seotus* andmesubjektiga. Probleemi ei ole siis, kui teave on selgelt seostatav isikuga, näiteks isiku vereproovitulemused tema Terviseportaalis. Siiski on võrdlemisi palju olukordi, kus teave ei ole koheselt seostatav konkreetse isikuga. Näiteks andmesubjektile kuuluva maja väärtus. Maja väärtus üksinda on teave maja, mitte selle omaniku ehk andmesubjekti kohta. Samas kui maja väärtuse põhjal määratakse selle omanikule maamaksukohustus, muutub maja väärtus isikuandmeteks, kuivõrd sellisel juhul on maja väärtus selgelt seotud maja omaniku kui määratletud maksukohustuslasega.¹¹⁷

¹¹⁵ Article 29 Working Party. Opinion 04/2007 on the Concept of Personal Data (WP 136) 01248/07/EN, lk-d 6–8. – <https://www.pdp.ic/docs/1030.pdf> (03.04.2025).

¹¹⁶ *Ibidem*, lk 8.

¹¹⁷ *Ibidem*, lk 9.

Seoses olukordadega, kus andmetega edasiantav teave puudutab andmesubjektiga seotud objekte, mitte andmesubjekti ennast, tekib küsimus IKÜM-i võimalikust kohaldumisest analoogsetes olukordades nagu kohtuasi *Motschenbacher vs. R. J. Reynolds Tobacco Co.*, kus ettevõtte kasutas enda sigaretireklaamis elukutselisele võidusõitjale kuuluva võidusõiduautoga sarnast autot.

Vastuargumentidena saaks magistritöö autori hinnangul välja tuua, et esiteks ei kasutatud kõnealuses lahendis võidusõitajale kuuluvat autot, vaid selle sarnast. Nimelt oli võidusõitja auto välimust muudetud mitmel viisil: auto võidusõidunumber oli muudetud ning lisatud oli spoiler. Teiseks puudus reklaamis selge seos auto ning võidusõitja vahel, mispärast ei saa reklaamis kasutatud autot pidada võidusõitja isikuandmeteks.

Samas piisab töö autori hinnangul sellest, et reklaam sisaldas võidusõitjaga seotud objekti. Töörühma näitest tulenevalt ei pea tegemist olema teabega võidusõitjale kuuluvast objektist, vaid teave peab puudutama võidusõitjale kuuluvat objekti, mida analoogse auto kasutamine tegi. Seega jääb küsimus reklaamis kasutatud auto ning võidusõitja omavahelisest seosest. Erinevalt maja väärtuse näitest, on võidusõitja ja talle kuuluva võidusõiduautoga sarnase auto kasutamise seos ilmselgem, tulenevalt võidusõitja elukutsest ja sellega omandatud tundeist. Seega ei ole kohtuasja *Motschenbacher vs. R. J. Reynolds Tobacco Co.* puhul välistatud, et võidusõitja oleks saanud vajamineva kaitse ka IKÜM-i alusel, kuivõrd reklaamis esitatud teave on seostatav võidusõitjaga.

Artikli 29 töörühm on seejuures täpsustanud, et „Andmed on seotud üksikisikuga, kui need viitavad üksikisiku identiteedile, omadustele või käitumisele või kui sellist teavet kasutatakse selleks, et määrata kindlaks või mõjutada seda, kuidas seda isikut koheldakse või hinnatakse.”¹¹⁸ Seega on teabe seotuse kriteeriumile antud lai tõlgendus, mis võib hõlmata endas ka avalikustamisõiguse alla langevaid jäljendamisjuhtumeid.

Kolmas oluline nurgakivi teabe defineerimisel isikuandmeteks on sõnaühend *tuvastatud või tuvastatav füüsiline isik*. IKÜM art 4 p-i 1 kohaselt peab isik olema teabe põhjal eristatav kõigist teistest. Eeskätt on andmesubjekti võimalik tuvastada teabe põhjal, millel on isikuga eriti lähedane suhe. Selliseks teabeks on artikli 29 töörühm pidanud ennekõike isiku füüsilisi

¹¹⁸ Article 29 Data Protection Working Party. Working document on data protection issues related to RFID technology (WP 105) 10107/05/EN, lk 8. – https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2005/wp105_en.pdf (03.04.2025).

omadusi nagu pikkus ja juuksevärvus, aga ka teisi isikuga tihedalt seotud asjaolusid, näiteks nimi. See, mil määral teatud identifikaatorid on andmesubjekti tuvastamiseks piisavad, sõltub igast üksikjuhtumist. Mõnikord tuleb isiku identiteedi kindlakstegemiseks siiski kombineerida teave muude andmetega, et oleks tegemist isikuandmetega.¹¹⁹

Lõpetuseks laieneb IKÜM-ga tagatud andmekaitse üksnes füüsilistele isikutele.¹²⁰ Seega kokkuvõttes on isikuandmed andmed, mis on seotud üksnes tuvastatud või tuvastatavate (elavate) füüsiliste isikutega.

Niisiis, kuigi see, mil määral teatud identifikaatorid on isiku tuvastamiseks piisavad, sõltub konkreetsest olukorrast, on IKÜM-i esemelise kaitsealaga hõlmatud isiku identiteediga seotud juhtumid. Isikuandmeteks saab üldjuhul pidada isiku nime¹²¹, häält¹²² ning kujutist. Välistatud ei ole ka konkreetse isiku identiteedi jäljendamise juhtumid, kuivõrd artikli 29 tööriühm kinnitas, et ka isiku oskuste ja käitumisomaduste, näiteks kõndimis- ja kõneviisi järgi võib konkreetne isik olla tuvastatav. Nimetatud juhtumiga oli justnimelt tegemist näiteks kohtuasjas *Midler vs. Ford Motor Co.* Samuti kohtuasjas *White vs. Samsung Electronics America, Inc.*, kus kasutati tuntud telesaate saatejuhti meenutavat robotit, mis lisaks saatejuhti meenutavale välimusele kasutas ka saatejuhile omast käitumismustrit. Seega tulenevalt Ameerika Ühendriikide pretsedendiõiguse kohati ettevaatlikkust tõlgendusest isiku identiteedi osas ning IKÜM puhul vastupidiselt küllalt laiast mõiste *isikuandmed* sisustamisest, on töö autori hinnangul saavutatud hea tasakaal, s.t IKÜM võib katta kõiki neid olukordi, mida Ameerika Ühendriikide avalikustamisõigus.

Olukorras, kus on kindlaks tehtud, et tegemist on isikuandmetega, s.t tegemist on IKÜM kohaldamisalasse kuuluva juhtumiga, tekib järgmisena küsimus isikuandmete töötlemisalusest. Ameerika Ühendriikides tunnustatud avalikustamisõiguse kohaselt on isiku identiteedi ilma loata äriks kasutamine keelatud. IKÜM seevastu võib anda isikule õiguse keelata igasugune isikuandmete töötlemine, kui selleks puudub õiguslik alus.¹²³

¹¹⁹ Article 29 Working Party. Opinion 04/2007 on the Concept of Personal Data (WP 136) 01248/07/EN, lk-d 12–13. – <https://www.pdp.ie/docs/1030.pdf> (03.04.2025).

¹²⁰ *Ibidem*, lk 21.

¹²¹ Siiski võib esineda olukordi, kus üksnes isiku nime alusel ei ole võimalik isikut tuvastada. Sellisel juhul tuleb isiku nimi kombineerida täiendavate andmetega tema tuvastamiseks, vt Article 29 Working Party. Opinion 04/2007 on the Concept of Personal Data (WP 136) 01248/07/EN, lk 13. – <https://www.pdp.ie/docs/1030.pdf> (03.04.2025).

¹²² Artikli 29 tööriühm on kinnitanud, et isiku heli- ja pildiandmed võivad kanda ja edasi anda selget teavet konkreetse isiku kohta, vt Article 29 Working Party. Opinion 04/2007 on the Concept of Personal Data (WP 136) 01248/07/EN, lk 7. – <https://www.pdp.ie/docs/1030.pdf> (03.04.2025).

¹²³ GDPRhub. Article 6 GDPR. Commentary. – [https://gdprhub.eu/Article_6_GDPR#\(1\)_Legal_basis_for_processing](https://gdprhub.eu/Article_6_GDPR#(1)_Legal_basis_for_processing) (04.04.2025).

IKÜM art 6 lg-s 1 on sätestatud ammendav ja võrdlemisi piirav loetelu juhtudest, millal isikuandmete töötlemist võib pidada seaduslikuks. Kõnealuse sätte sõnastuse järgi on isikuandmete töötlemine keelatud, kui ei esine vähemalt ühte punktides a-f loetletud töötlemise õiguslikku alust. Nimetatud keeld on ennekõike tuletatav asjaolust, et Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 8 lg 2 järgi tunnustatakse isiku õigust andmekaitsele põhiõigusena.¹²⁴

Kuigi isiku nõusolekut on peetud ülejäänud viiest õiguslikust alusest olulisemaks, ei ole erinevate töötlemisaluste vahel tegelikult mingit hierarhiat.¹²⁵ Siiski esimene ja seejuures eelistatum töötlemisalus sarnaselt Ameerika Ühendriikide isiku avalikustamisõigusele on IKÜM art 6 lg 1 p-i a järgi isiku selgesõnaline nõusolek. Teiste isikuandmete töötlemisalustena on välja toodud lepingu täitmise eesmärgiks (p b), seadusjärgse kohustuse täitmiseks (p c), eluliste huvide kaitseks (p d), avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks (p e) ning õigustatud huvi olemasoluks (p f). Seega kuigi IKÜM-i poolt tagatava kaitse ulatus võib isiku identiteedi aspektide osas olla võrdväärne Ameerika Ühendriikides tunnustatud avalikustamisõiguse kaitseulatuslega, esineb avalikustamisõigusega võrreldes suur erinevus: seaduses on ette nähtud ka muud töötlemisalused kui isiku nõusolek. Seega võib IKÜM-i kohaldamisel ette tulla olukordi, kus vaatamata isiku nõusoleku puudumisele, esineb muu töötlemisalus, eirates seega isiku tegelikku tahet. Nii ei pruugi isikul olla tegelikku ja lõplikku kontrolli enda identiteedi ärilise kasutamise üle. Muuhulgas erinevad kõnealuste reeglistike kaitse-eesmärgid üksteisest. IKÜM on ennekõike ette nähtud isikuandmete laialdase ja kontrollimatu töötluse vastu, avalikustamisõigus aga isiku poolt tehtud investeeringute kaitseks endasse.

2.1.3. Euroopa Liidu autoriõiguse reeglistik

Lõpetuseks tõusetub küsimus sellest, kas Euroopa Liidu autoriõiguse reeglistik võiks olla midagi, mis tagab avalikustamisõigusega ettenähtud kaitse isiku identiteedile. Euroopa Liidus kõikehõlmavat autoriõiguse reeglistikku olemas ei ole, mis on ennekõike seepärast, et autoriõigused ei olnud varasemalt ühtlustamispuüdluste keskmes tulenevalt riikide keele- ja kultuuritraditsioonilistest erinevustest. Tulenevalt digitaliseerumisest, on autoriõigusega tagatavate majandushuvide kaitsevajadus aga suurenenud, sattudes seega Euroopa Liidu huviorbiiti.¹²⁶ Selliselt on Euroopa Liit nimetatud valdkonnas andnud välja 13 direktiivi ja 2

¹²⁴ GDPRhub. Article 6 GDPR. Commentary. – [https://gdprhub.eu/Article_6_GDPR#\(1\)_Legal_basis_for_processing](https://gdprhub.eu/Article_6_GDPR#(1)_Legal_basis_for_processing) (04.04.2025).

¹²⁵ *Ibidem*.

¹²⁶ Hutukka, P. Copyright Law in the European Union, the United States and China. – International Review of Intellectual Property and Competition Law 2023/VII, lk 1051. – <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-023-01357-0> (05.04.2025).

määrust, milledega on ühtlustatud autorite, esitajate, fonogrammitootjate ning ajakirjandusväljaannete õigusi, tehes sellest Euroopa Liidu enim harmoniseeritud valdkonna. Ühtlustatud standardid edendavad kultuurilist mitmekesisust ning parandavad tarbijate ja ettevõtjate juurdepääsu digitaalsele infosisule ja teenustele kogu Euroopas.¹²⁷

Autoriõiguste ühtlustamisel oli ennekõike eeskujuks 1886. aasta Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon (edaspidi Berni konventsioon), mis oli eriti oluline autoriõiguse esemelise kaitseala piiride paika panemisel. Kohtuasjas *Infopaq International*¹²⁸ selgitas Euroopa Kohus, et Euroopa Liidu autoriõiguse seadusandluses ei ole mõistet *teos* kuskil defineeritud. Samuti ei ole ette nähtud, et mõiste sisustamiseks tuleks pöörduda liikmesriikide õiguse poole, mistõttu arvestades nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise kui ka võrdsuse põhimõttega seonduvaid nõudeid, tuleb seda mõistet tõlgendada kogu liidus autonoomselt ja ühetaoliselt.¹²⁹ Kuivõrd nii Berni konventsiooni art 2 kui ka Euroopa Liidu senise autoriõiguse reeglistiku kohaselt kaitstakse üksnes niisuguseid teoseid, mis on algupärased ehk autori enese intellektuaalne looming, saab objekti kvalifitseerida Euroopa Liidu õiguse järgi *teoseks* üksnes siis, kui see objekt on algupärane selles mõttes, et see on autori enese intellektuaalne looming.¹³⁰ Teiseks saab teoseks kvalifitseerida üksnes need elemendid, mis on sellise intellektuaalse loominguga väljendus.¹³¹ Seega selleks, et teatavat objekti saaks kvalifitseerida teoseks Euroopa Liidu õiguse tähenduses, peavad olema täidetud kaks kumulatiivset tingimust. Eeltoodust lähtudes tuleb seega välja selgitada, kas sarnaselt avalikustamisõigusele on ka autoriõigusega tagatud kaitse isiku identiteedi sellistele aspektidele nagu isiku nimi, hääl, allkiri ja kujutis.

Küsimus sellest, mis on isiku identiteet ja kuidas seda määratleda, on põline filosoofiline dilemma, mille osas ei ole töö autor kindel, kas sellele on tänaseni ammendav vastus leitud. Siiski on töö autori hinnangul iseenesest mõistetav, et isiku identiteediga seonduvat ei ole võimalik kaitsta autoriõiguse regulatsiooniga, kuivõrd isiku identiteet ei ole midagi, mis oleks “sündinud” läbi intellektuaalse tegevuse tulemuse. Nii isiku nimi, hääl ja kujutis kujutavad endast isikule iseloomulikke tunnuseid, mida on kujundanud nii isiku individuaalsed omadused, perekonna dünaamika, ajaloolised tegurid kui ka sotsiaalne ja poliitiline kontekst.¹³² Niisiis on

¹²⁷ European Commission. The EU copyright legislation. – <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/copyright-legislation> (05.04.2025).

¹²⁸ EKo C-5/08, *Infopaq International A/S vs. Danske Dagblades Forening*, ECLI:EU:C:2009:465.

¹²⁹ *Ibidem*, p-d 27–28.

¹³⁰ EKo C-5/08, *Infopaq International*, p-d 34–37.

¹³¹ *Ibidem*, p 39.

¹³² Tatum, B. D. *The Complexity of Identity: “Who Am I?”*. New York: Routledge 2000, lk 9. – <https://results.org-wp-content/uploads/Chapter-The-Complexity-of-Identity.pdf> (10.04.2025).

tegemist millegagi, mida isik ise ei ole läbi erilise mõttepingutuse loonud, nagu seda nõuab intellektuaalne omand. Isiku identiteeti on elu ise kujundanud tahes-tahtamata. Intellektuaalne omand on aga tulemus, mis on loodud läbi isiku loominguilise tegevuse.

Kuigi nii autoriõigusega kaitstud teoste kui ka mittekaitstud intellektuaalse tegevuse tulemuste ammendavaid loetelusid Euroopa Liidu autoriõiguse seadusandlusest ei leia, on nii Ameerika Ühendriikide kui ka Ühendkuningriigi autoriõiguse ametid sõnaselgelt välistanud isiku nimekaitse autoriõigusega, kuivõrd seda ei peeta autoriõiguse mõistes piisavalt originaalseks.¹³³ Ka Euroopa Kohus on leidnud, et sõnad ei ole üldjuhul sellised objektid, millele üldiselt autoriõiguslik kaitse võiks laieneda.¹³⁴ Seega tundub õiguspraktikas olevat konsensus selle osas, et isikute nimed autoriõiguse kohaldamisala alla ei lange.

Ka isiku identiteedi teine aspekt – häääl – ei ole hõlmatud autoriõigusliku kaitsega. Kuigi autoriõigusega on kaitstud erinevat tüüpi heliteosed, näiteks on Eesti autoriõiguse seaduse¹³⁵ (edaspidi AutÕS) § 4 lg 3 p 7 järgi tagatud kaitse muusikateostele ning sama sätte p 4 järgi erinevatele suulistele teostele nagu kõned, loengud, ettekanded jms, siis isiku hääält eraldiseisva teosena võimalik kaitsta ei ole. Nimelt on häääl üksnes vahend teose loomiseks, kuivõrd sellel puudub selge väljendusvorm. Autoriõigusliku kaitse saavad üksnes need intellektuaalse tegevuse tulemused, millel on konkreetne väljendus.

Kolmas identiteedi aspekt, millele avalikustamisõigusega tagatud kaitse laieneb, on allkirjad. Töö autori hinnangul on käsikirjalistel allkirjadel rohkem teosele omaseid tunnuseid kui isikute nimedel ja häältel, kuivõrd nendes võib väljenduda teatud originaalsus ning neid saab objektiivses vormis väljendada. Näiteks võib Ühendkuningriigis isiku allkiri kui kunstiteos saada autoriõigusliku kaitse. Ka Euroopa Liidu autoriõiguse reeglistikus ja kohtupraktikas ei ole välistatud autoriõiguslikku kaitset allkirjadele, mispärast võivad need autoriõiguse kaitsealaga olla hõlmatud.

Lõpetuseks tõusetub küsimus isiku kujutise kaitsest. Kui allkiri võib endast kujutada loometöö originaalset tulemust, mis on objektiivselt väljendatud, siis isiku väljanägemine on midagi, mis ei ole “sündinud” läbi intellektuaalse tegevuse. Tegemist on puht bioloogiliselt välja arenenud

¹³³ Vt U.S. Copyright Office. What Does Copyright Protect? – <https://www.copyright.gov/help/faq/faq-protect.html> (10.04.2025); The UK Copyright Service. Rules dealing with names, titles and phrases. Fact sheet P-18: Names, Titles and Copyright 2024. – https://copyrightservice.co.uk/copyright/p18_copyright_names (10.04.2025).

¹³⁴ C-5/08, *Infopaq International*, p 46.

¹³⁵ Autoriõiguse seadus. – RT I, 14.03.2025, 22.

“tulemusega”, mistõttu on selle kaitse autoriõiguse reeglistiku alt välistatud. Küsitavam olukord on aga siis, kui isik on enda välimuses teinud teatud loomingulisi muudatusi, näiteks katnud kogu oma keha tatoveeringutega. Sellisel juhul võib tõusetuda küsimus isiku kujutise võimalikust kaitsest autoriõiguse alusel.

Seevastu ei ole autoriõiguse kaitse alt välistatud juhtumid, kus isiku kujutis on osaks autoriõigusega kaitstud teosest. Üheks selliseks näiteks võib olla iluuisutamise olümpiavõitja Brian Boitano kujutamise näide filmis. 1999. aastal kirjutasid, lavastasid ja produtseerisid komöödiaautorid T. Parker ja M. Stone animafilmi „South Park: Bigger, Longer & Uncut”, mis põhines nende edukal telesarjal „South Park”. Film sisaldas stseeni, milles parodeeriti Brian Boitanot ja tema fraasi „Mida teeks Jeesus?“. Täpsemalt sisaldas stseen Boitano selgelt äratuntavat kujutist, mille saateks mängis helilooja M. Shaimani kirjutatud laulu „Mida teeks Brian Boitano?“. Laulu sõnad jutustasid Boitano iluuisutamise esinemisest 1988. aasta taliolümpiamängudel Kanadas, kus ameeriklane võitis kuulsat kanadalast B. Orseri. Umbes kahe minutilise stseeni jooksul öeldakse 15 korda Boitano nime, kujutades teda samaaegselt inimkonna päästjana tagakiusamise ohvriks langenud isikute suhtes.

Eelnevalt nimetatud on üks paljudest juhtumitest, kus isiku kujutis on omandanud autoriõigusliku kaitse läbi teose autoriõigusliku kaitse omandamise. Samas ei kuulu kõnealuse näite puhul autoriõigused mitte kujutise tegelikule “omanikule”, vaid filmi autoritele, kelledeks on filmi produtsendid¹³⁶ T. Parker ja M. Stone. Siiski võib esineda olukordi, kus kujutatud isik on ka autoriõigusega kaitstud teose õiguste omaja. Sellisel juhul kuuluvad isikule autoriõigusest tulenevad õigused ning kaudselt õigus enda kujutise kaitsele.

Olukorras, kus isik on omandanud autoriõiguse teda kujutavale teosele, kuulub talle infoühiskonna direktiivi¹³⁷ kohaselt õigus keelata teistel isikutel teose reprodutseerimist, levitamist, eksponeerimist ning üldsusele kättesaadavaks tegemist jms.¹³⁸ Nimetatud varalised õigused täidavad paari võtmetähtsusega eesmärki, kuid peamine neist on premeerida isiku jõupingutusi, andes talle õiguse kontrollida intellektuaalse tegevuse tulemust – teose – kasutust.¹³⁹ Vastasel juhul võib igaüks autori tööd vabalt kasutada, kahjustades seeläbi loodu

¹³⁶ Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja direktiivi art 2 lg 1 kohaselt loetakse kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamist režissööri sellise teose autoriks või üheks selle autoritest.

¹³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ, 22. mai 2001, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas. – EÜT L 167, lk 10–19.

¹³⁸ *Ibidem*, art-d 2–5.

¹³⁹ World Intellectual Property Organization. Understanding Copyright and Related Rights 2016, lk 9. – https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_909_2016.pdf (10.04.2025).

väärtust ning autori võimalust selle pealt teenida. Kuivõrd avalikustamisõiguse peamine eesmärk on isiku seniste investeeringute kaitse iseendasse, tagavad töö autori hinnangul autoriõigused võrdlemisi sarnase kaitse juhtude eest, mis on kaitstud avalikustamisõigusega.

Eeltoodut kinnitab ka asjaolu, et AutÕS § 18 lg 1 järgi on autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta lubatud teost reprodutseerida üksnes isikliku kasutamise eesmärkidel, tingimusel, et selline tegevus ei taotle ärilisi eesmärke. Seega olukorras, kus teose autoriks on isik, kelle kujutist või muud identiteedile omast omadust teos sisaldab, võib teose autor saada avalikustamisõigusega lähedase kaitse, kuivõrd mõlemad regulatsioonid on ennekõike ette nähtud lubamatu ärilise kasutamise juhtudele. Samas on oluline meeles pidada, et autoriõiguse kaitse laieneb üksnes konkreetsele kujutamiseviisile, s.t autoriõigus ei kaitse teose sisu ehk antud juhul isiku kujutist. Seega hoolimata autoriõiguslikust kaitsest võivad teised isikud kujutatud isikut endiselt kujutada teise nurga alt, kui nad ei kopeeri esialgset teost.

Lisaks seisneb teine suurem erinevus autoriõiguse ja avalikustamisõiguse vahel selles, et autoriõigus tagab kaitse üksnes seaduses sätestatud ulatuses, s.t see ei ole “piiramatu” õigus nagu on avalikustamisõigus. Samuti on autoriõiguse jõustamisele nähtud ette täiendavad piirangud – vaba kasutuse erandid –, mille esinemisel on teose kasutamine lubatud. Selliseks juhuks võib olla ennekõike teose kasutamine isiklikul¹⁴⁰, teaduslikul, hariduslikul, informatsioonilisel või õigusmõistmise eesmärgil¹⁴¹; päevasündmuste kajastamiseks¹⁴² või karikatuuris, paroodias kajastamise eesmärgil¹⁴³. Seega kuigi teose äriks kasutamine on vaba kasutuse erandite alt väljas, ei ole välistatud, et vaba kasutuse erandi kohaldumisel võib teose autor jääda ilma kaitsest, mis muidu Ameerika Ühendriikide avalikustamisõigusega oleks tagatud.

¹⁴⁰ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ, 22. mai 2001, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas. – EÜT L 167, lk 10–19, art 5 lg-t 2.

¹⁴¹ *Ibidem*, art 5 lg 3; Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv 96/9/EÜ 11. märts 1996, andmebaaside õiguskaitselise kohta. – ELTL L 77, lk 20–28 art 6 lg-t 2 ja art 9 p-i b; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/790, 17. aprill 2019, mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul ning millega muudetakse direktiive 96/9/EÜ ja 2001/29/EÜ. – ELT L 130, lk 92–125, art 5.

¹⁴² Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/790, 17. aprill 2019, mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul ning millega muudetakse direktiive 96/9/EÜ ja 2001/29/EÜ art 15 lg-t 1.

¹⁴³ *Ibidem*, art 17 lg 7 p b.

2.2. Avalikustamisõigus Euroopa riigisiseste õiguste näitel

2.2.1. Avalikustamisõigus Mandri-Euroopa õigussüsteemis Saksa õiguse näitel

Eelmises peatükis selgus tõsiasi, et üleeuroopalise seadusandlusega ei ole tagatud Ameerika Ühendriikides tunnustatud avalikustamisõigusega samaväärne kaitse isiku identiteedi. Samuti ei nähtunud, et analüüsitud õigusaktid oleksid sobivaks kandidaadiks avalikustamisõigusega tagatava kaitse osas. Siiski ei tähenda eeltoodu, et avalikustamisõigus oleks Euroopas ennekuulmatu. Nimelt on mitmes Euroopa riigis tunnustatud isiku avalikustamisõigusega sarnast kaitset läbi teiste õigusdoktriinide. Seega analüüsib autor senise avalikustamisõiguse arengu paremaks kaardistamiseks Euroopas järgnevalt, kuidas Euroopa riigisiseste õigustega on reguleeritud isiku õigust avalikustamisele, tuues selleks näite nii Mandri-Euroopa kui ka Anglo-Ameerika õigussüsteemist. Kõnealune analüüs võib töö autori hinnangul olla abiks ka võimaliku regulatsiooni välja pakkumisele magistritöö 3. peatükis.

Erinevalt Ameerika Ühendriikidest, kus avalikustamisõigusega on isikutele tagatud igakülgne kaitse nende identiteedi loata kasutamise vastu, ei ole Saksamaal tunnustatud isiku õigust avalikustamisele kui õigust iseenesest. Siiski kaitseb Saksamaal isiku identiteediga seotud huve üldine isikuõigus.¹⁴⁴

Esiolgu lükkasid Saksa tsiviilseadustiku (*Bürgerliches Gesetzbuch*, edaspidi BGB) koostajad 1890. aastal tagasi õigusteadlaste ettepaneku kirjutada nimetatud seadusesse sisse kõikehõlmav isikuõigus, kuivõrd kaitse sai tagada üksnes selgelt määratletud õigustele ja huvidele. Samas pärast Teist maailmasõda ja Saksamaa 1949. aasta Liitvabariigi põhiseaduse (*Grundgesetz*) jõustumist, tunnistas Saksamaa föderaalkohus (*Bundesgerichtshof*) kohtuasjas *Leserbrief*¹⁴⁵ esmakordselt üldist isikuõigust. Kohus selgitas, et olukorras, kus Saksa põhiseadusega on tunnustatud isiku õigust väärkuse austamisele (art 1) ja õigust isiksuse vabale arengule (art 2), tuleb üldist isikuõigust käsitada põhiseadusega tagatud põhiõigusena.¹⁴⁶ Seega kujunes isikuõigus Saksamaal suuresti välja läbi kohtupraktika, mille kaitse on tänapäeval tagatud nelja

¹⁴⁴ Bergmann, S. Publicity Rights in the United States and Germany: A Comparative Publicity Rights in the United States and Germany: A Comparative Analysis Analysis. – Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review 1999/ III, lk 500. – <https://digitalcommons.lmu.edu/elr/vol19/iss3/1/> (24.03.2025).

¹⁴⁵ Tegemist oli eksitava teabe avaldamisega ajakirjas. Täpsemalt avaldas kostja enda nädalalehes artikli, mis sisaldas kaebaja poliitilist tegevust natsionaalsotsialistliku režiimi ajal ja sõjajärgsetel aastatel, vt BGHZ 13, 334 – *Schacht-Leserbrief*.

¹⁴⁶ BGHZ 13, 334 – *Schacht-Leserbrief*, p 14.

erineva õigusaktiga: Saksamaa põhiseaduse; tsiviilseadustiku; kunstiteoste autoriõiguse seaduse ning kriminaalkoodeksi.¹⁴⁷

2.2.1.1. Isiku kujutise kaitse

Sarnaselt üldisele isikuõigusele on isiku õigus oma kujutisele (*Recht am eigenen Bild*) hõlmatud Saksa põhiseaduse¹⁴⁸ art-tega 1 ja 2.¹⁴⁹ Samas tunnustas seadusandja isiku õigust kujutisele juba 1907. aastal kunstiteoste autoriõiguse seaduses¹⁵⁰ (*Kunsturhebergesetz*).¹⁵¹ Kõnealune seadus loodi pärast seda, kui kaks fotograafi avaldasid pildid surnud kantsler Otto von Bismarckist, olles ebaseaduslikult pääsenud tema surmakohta.¹⁵²

Õigus enda kujutisele annab isikutele ainuõiguse otsustada oma kujutise ja selle sarnasuse kasutamise üle. Seega vajamineva nõusolekuta isiku kujutise kasutamine ja levitamine on keelatud.¹⁵³ Saksa õiguskirjanduse kohaselt tõlgendatakse mõistet *kujutis* laialt. Nii avaldamisvahend kui ka selle vorm on ebaolulised. Seega ei ole vahet, kas isikut on kujutatud fotol, joonistusel, maalil, karikatuuril või skulptuuris. Siiski on kujutatava isiku äratuntavuse kriteerium oluline otsustamiseks, kas isik saab enda õiguste jõustamiseks pöörduda kohtusse või mitte. Isiku äratuntavust saab jaatada, kui isik on tuvastatav juba riietuse, soengu või hoopis žestide järgi. Seega võib ka isiku tagakülje kujutis või siluett olla piisav nimetatud kriteeriumi täidetavuseks.¹⁵⁴

Näiteks kohtuasjas *Fußballtor*¹⁵⁵ kujutas televiisoritootja reklaam kuulsa jalgpallivärvavahi tagapoole kujutist. Saksa föderaalkohus leidis, et värvavaht oli äratuntav tema erilise

¹⁴⁷ Bergmann 1999, lk-d 500–502.

¹⁴⁸ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. – 23.05.1949 (BGBl. S. 1). – <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (24.03.2025).

¹⁴⁹ 1 BvR 653/96 – *Caroline von Monaco*, p 78.

¹⁵⁰ Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie. – 09.01.1907 (RGBl. 1907, S. 7). – <https://www.gesetze-im-internet.de/kunsturhg/BJNR000070907.html> (24.03.2025).

¹⁵¹ Bergmann 1999, lk 501.

¹⁵² McClean, D. The Dead Bismarck. – <https://various-small-fires.co.uk/2014/01/13/one-photograph-20-the-dead-bismarck-by-daniel-mcclean/> (24.03.2025).

¹⁵³ Autoriõiguse seadus kujutava kunsti ja fotograafia teoste § 22 kohaselt võib kuvandeid levitada või avalikult näidata üksnes kujutatud isiku nõusolekul. Kahtluse korral loetakse nõusolek antuks, kui kujutatud isik on saanud tasu enda kujutamise eest, vt Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie §-i 22. – https://www.gesetze-im-internet.de/kunsturhg/_22.html (24.03.2025).

¹⁵⁴ Bergmann 1999, lk-d 503–504.

¹⁵⁵ Kostja I kasutas enda telerireklaamis fotot hagejast, kus ta oli kujutatud värvavahina selja tagant läbi jalgpallivärvavõrgu. Foto oli teinud fotograaf H. jalgpalliklubi Darmstadt mängul, kuhu hageja kuulus 1974. aastal litsentseeritud jalgpallurina. Kostja I omandas foto fotograafilt äriliseks kasutamiseks, andes foto kasutusse kostjale II, kellelt kostja I oli tellinud reklaami. Kostja I lasi reklaami avaldada erinevates ajakirjades. Hageja nõudis kostjatelt mõistlikku hüvitist selle eest, et teda oli ilma tema nõusolekuta kujutanud kostja I tootereklaamis, vt VI ZR 108/78 – *Fußballtor*.

kehaehituse, hoiaku ja juukselõikuse järgi. Seejuures ei olnud oluline, et kõik inimesed teda ära tunneksid, vaid piisas sellest, et piiratud isikute ring teadis, keda oli kujutatud. Samuti ei olnud määravaks see, kas vastaspoole eesmärk oli selgelt isikut kujutada või mitte.¹⁵⁶

Seevastu kohtuasjas *Nacktaufnahme*'i¹⁵⁷ nõustus föderaalkohus apellatsioonikohtuga, et hageja ei olnud otseselt ega kaudselt äratuntav pildil, millel teda kujutati selja tagant püsti tõstetud käte ja pikkade juustega. Siiski ei tähendanud see, et avaldamine ei võiks kujutada endast üldist isikuõiguse rikkumist. Igaüks, kes avaldab ilma loata teisest isikust pilte, võib sellega rikkuda asjaomase isiku isikuõigusi, isegi kui ta ei maini isiku nime ning kujutatud isik ei ole äratuntav, kuna rikkuja eirab isiku enesemääramisõigust.¹⁵⁸

Siiski on isiku kujutisõiguse kaitse osas nähtud ette piirangud paroodiatele. Õiguskirjanduses on selgitatud, et kui lubamatu kasutamine on paroodiline, võivad paroodia subjektid taotleda oma kujutise kaitset ainult siis, kui esineb segiajamise oht või kui paroodia on laimav.¹⁵⁹

Kohtuasjas *Heino*¹⁶⁰ selgitas Saksa föderaalkohus, et olukorras, kus avalikkus jääb kogu aeg teadlikuks, et tegemist on paroodiaga, ei saa isik tugineda võimalikule rikkumisele.¹⁶¹ Nii leidis kohus kõnealuses kohtuasjas, et üksnes kontserdi reklaamplakatid võisid üldusele jätta eksitava mulje, mistõttu tuli nende levitamine ära keelata. Muus osas jäi hagi rahuldamata.

Lisaks on Saksa föderaalkohus mitmes kohtuasjas leidnud, et erinevalt Ameerika Ühendriikide kohtupraktikast ei kuulu matkimisjuhtumid kõnealuse seaduse kaitse alla.¹⁶² Siiski ei ole välistatud isiku kaitse jäljendamisjuhtude puhul üldise isikuõiguse alusel.¹⁶³

¹⁵⁶ VI ZR 108/78 – *Fußballtor*, p 6.

¹⁵⁷ Kostja, fotograaf, tegi tollal 16-aastasest hagejast aktifotod, mille negatiivid andis kostja hagejale üle. Aasta hiljem tagastas hageja kostjale kolmest pildist koosneva negatiiviriba, kuivõrd kostja soovis ühte piltidest kasutada fotokonkursil. Sellest hoolimata kasutas kostja hageja üllatuseks pilti ka teistel eesmärkidel ja vahenditel, näiteks plakatitel, kuivõrd kostja hinnangul oli ta pildi saanud vabakasutuseks, vt VI ZR 121/73 – *Nacktaufnahmen*.

¹⁵⁸ Ibidem, p-d 16 ja 22.

¹⁵⁹ Bergmann 1999, lk 505.

¹⁶⁰ Kõnealuses kohtuasjas imiteeris punkansambli Tote Hosen laulja kuulsat rahvamuusikalauljat (hagejat), kes oli tuntud oma eesnime Heino järgi. Täpsemalt imiteeris laulja Heino tuntud välimust ning nimetas end korduvalt Heinoks. Näiteks mitmes raadio- ja teleasaates selgitas laulja korduvalt, et on Heino, kes oli Berliini punkarite hulka tagasi läinud. Muuhulgas esitles laulja end tõelise Heinona ning väitis, et hageja oli üksnes tema jäljendaja. Samuti kasutas laulja hageja nime enda ansambli eesootavate kontserdite reklaamplakatitel, vt NJW 1987, 1413 – Heino.

¹⁶¹ NJW 1987, 1413 – Heino, p 1.

¹⁶² Vt nt BGHZ 26, 52 – *Sherlock Holmes*; NJW 1975, 649 – *Aus nichtigem Anlass*.

¹⁶³ Bergmann 1999, lk 505.

2.2.1.2. Isiku õigus nimele

Lisaks isiku eraldiseisvale kujutisõiguse kaitsele, on Saksa õiguses tunnustatud ka isiku iseseisvat õigust enda nimele, mida reguleerib BGB¹⁶⁴ § 12. Kõnealuse sätte kohaselt võib nime õigustatud kandja takistada teistel sama nime ebaseaduslikku kasutamist.¹⁶⁵

Õiguskirjanduses on selgitatud, et nime “kasutamise” juhtumite alla, s.o BGB § 12 kohaldamisalasse ei kuulu lihtsalt nime mainimisjuhtumid. Seega ei ole nime kasutamisega tegemist, kui keegi üksnes mainib kindla isiku nime mõnes väljaandes. Sellisel juhul viitab vastava nime kasutus selgelt nime tegelikule ja õigustatud kandjale. Seega kui mõni suunamudija või ajakirjandusväljaanne kirjutab postituse või artikli konkreetsest isikust, kasutatakse nime üksnes eesmärgiga täpsustada isikut, kellest parasjagu juttu on, mistõttu ei ole BGB § 12 kohaldatav.¹⁶⁶

Küll aga võib BGB § 12 kohaldamisele tulla, kui keegi või midagi realselt kannab õigustatud isiku nime. Seejuures on segiajamise tõenäosus olulise tähtsusega, et teha kindlaks nime ebaseaduslik kasutamine. Saksa föderaal kohus töötas selle tuvastamiseks eraldi välja testi *Caterina Valente*'i kohtuasjas¹⁶⁷. Nimetatud kohtuasjas kasutas hambapreparaatide müüja enda tootereklaamis kuulsa Catarina Valente'i nime ilma tema teadmise ja nõusolekuta. Kohus selgitas, et senise praktika kohaselt on BGB § 12 rikkumisega ennekõike tegemist siis, kui nime kasutatakse isiku tähistamiseks, kellele see ei kuulu, samuti olukorras, kus õigustatud nimekandjat seostatakse teatud ettevõtte kaupade või teenustega, millega tal tegelikult mingisugust seost ei ole. Ennekõike kuuluvad siia alla juhtumid, kus isiku nime kasutatakse reklaamitavate kaupade või teenuste tähistamiseks.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Bürgerliches Gesetzbuch. – 18.08.1896, (RGI. S. 195). – <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (25.03.2025).

¹⁶⁵ Täpsemalt, kui teine isik vaidlustab nime kasutamise õiguse või kui nime õigustatud isiku huve kahjustab sama nime omavoliline kasutamine teise isiku poolt, võib õigustatud isik nõuda teiselt isikult rikkumise kõrvaldamist, vt BGB §-i 12. – https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_12.html (27.03.2025).

¹⁶⁶ King's College London. The Protection of Personal Names under English and German Law. Essay. Supervisor Professor John Phillips, lk 12. – <https://jurawelt.com/sunrise/media/mediafiles/13706/essay.pdf> (27.03.2025).

¹⁶⁷ Kohtuasja asjaolude kohaselt kasutas hambapreparaatide müüja enda tootereklaamis kuulsa Catarina Valente'i nime läbi fiktiivse artisti järgneva avalduse: „Kuigi ma ei saanud nii kuulsaks kui mu suur kolleeg Catarina Valente'i, oli lava ikkagi minu maailm. [– – –] Ühel tuntu Lõuna-Saksamaa laval esinedes tuli mu protees suulae küljest lahti ja üksnes välkkiire liigutus päästis selle väljakukkumisest. Kohkunult tormasin lava taha, kus mind õudusega vaadati. Ühesõnaga, minu esinemine oli kohutav häbiplekk, mis hävitas mu karjääri ja elatise.” Valente'i hinnangul kahjustas kostja tegevus tema huve, kuna ta ei olnud enda nime kasutamiseks andnud nõusolekut, vt BGHZ 30, 7, 9 – *Caterina Valente*.

¹⁶⁸ BGHZ 30, 7, 9 – *Caterina Valente*, p 9.

Kuivõrd kõnealusel kohtuasjas oli tegemist üksnes lubamatu nimeviitega, mis ei toonud endaga kaasa reklaamitava toote, teenuse omistamist isikule, ei esinenud BGB § 12 rikkumist. Nimelt oleks segiajamise oht esinenud siis, kui reklaamitud toodet oleks mingil viisil valesti omistatud Valente'le, näiteks, kui reklaam oleks jätnud mulje, et Valente on toote tootja või et ta on reklaami heaks kiitnud. Nendel asjaoludel jääb avalikkus arvama, et omanik on oma nime kasutamisele nõustunud ja toetab toodet isiklikult. Kuna seda muljet avalikkusele ei jäänud, ei kuulunud Valente'i nime kasutamine BGB § 12 kohaldamisalasse. Küll aga oli kohtu hinnangul tegemist Valente üldise isikuõiguse rikkumisega.¹⁶⁹ Seega see, kas teise isiku nime kasutamine kujutab endast BGB § 12 rikkumist, sõltub suuresti segiajamise ohust. Üksnes nimede mainimine ning konkreetsele kaubale või tootele kandmine ei ole piisav, et jaatada BGB §-s 12 sätestatud nimeõiguse rikkumist.

2.2.1.3. Üldine isikuõigus

Isiku identiteedi muud aspektid, mis kuvandi- ja nimeõigusega kaitstud ei ole, võivad olla kaitstud laiemal, üldise isikuõigusega, mis on reguleeritud BGB § 823 lg-s 1. Selle kohaselt isik, kes tahtlikult või ettevaatamatusest kahjustab ebaseaduslikult teise isiku elu, keha, tervist, vabadust, vara või muid õigusi, on kohustatud hüvitama teisele poolele sellest tuleneva kahju. Isikuõigust tunnustatakse nimetatud paragrahvi tähenduses kui muu õigusena. Seega kuivõrd isikuõiguse sisu ei ole selgelt määratletud, tuleb nii nimetatud õiguse ulatuse kui ka võimaliku rikkumise kindlaksmääramiseks hinnata igat üksikjuhtumit eraldi.

Üheks näiteks on siinkohal *Heinz Erhardti*¹⁷⁰ kohtuasi, kus tuntud saksa koomiku, muusiku, näitleja ja luuletaja poeg esitas hagi lahkunud isa isiklike õiguste kaitseks. Nimelt lasi kostja raadioreklaamis imiteerida Erhardti häält ning kasutas Erhardtile omaseid ja üldtuntuks saanud fraase. Kohus selgitas, et Erhardt oli tänu enda ainulaadsele keeleväljendusele nii sõnas kui ka hääles saavutanud üleriigilise tuntuse, mis kuulus kaitsmisele. Seega kutsutakse Erhardti elav mälestus esile igas isikus, kes vastavat raadioreklaami kuuleb, sõltumata sellest, kas saadakse aru, et tegemist on jäljendamisega või mitte. Nii on reklaam enda mõtte ja väärtuse saanud justnimelt Erhardtile omaste isiklike tunnuste kaudu.¹⁷¹ Kohus leidis, et üldise isikuõigusega Saksa õiguses on kaitstud nii isiku hääle kasutamise kui ka selle jäljendamise juhtumid.¹⁷²

¹⁶⁹ BGHZ 30, 7, 9 – *Caterina Valente*, p-d 9–13.

¹⁷⁰ 3 W 45/89 – *Heinz Erhardt*.

¹⁷¹ 3 W 45/89 – *Heinz Erhardt*, p-d 1–3.

¹⁷² *Ibidem*.

Samas on senimaani määratlemata nimetatud õiguse kaitseala, mistõttu peavad kohtud iga üksikjuhtumi puhul eraldi hindama juhtumi asjaolusid.

Lisaks on oluline märkida, et kui Ameerika Ühendriikides on avalikustamisõigus vabalt võõrandatav omandiõigus, mis on sõltumatu eraelu puutumatus õigusest, on Saksamaal kehtiv üldine isikuõigus vastupidiselt tihedalt seotud isikuga, mistõttu on selle üleandmine raskendatud, kui mitte võimatu. Samas on kohtupraktikat, millest nähtub, et isikuõigus võib isiku majandushuvide osas olla üleantav, eeskätt päritav.

Näiteks kohtuasjas *Marlene*¹⁷³ selgitas föderaalkohus, et lisaks isiku kujutis- ja nimeõigusele, on isikul üldine isikuõigus, millega on mõeldud kaitsma nii isiksuse väärtust kui ka varalisi huve, kuivõrd isiku kujutisel, nimel, häälel ja muudel omadustel võib olla märkimisväärne majanduslik väärtus, mis ennekõike põhineb ning on tugevalt seotud isiku tuntuse ja mainega. Seega on isiku isikuomaduste lubamatu kasutamise juhtudeks nähtud ette kaitse, kuivõrd selline kasutamine mõjutab tihtilugu rohkem isiku majandus- kui muid huve. Muuhulgas lisas kohus, et Marlene Dietrichi õigused enda nimele ja kujutisele on läinud üle hagejale kui ainupärijale. Erinevalt Dietrichi isiklikest komponentidest, mis ennekõike tagavad isiku väärikuse, on varalised huvid päritavad, olenemata nende üleantavusest isiku eluajal.¹⁷⁴ Eelnevast lähtuvalt määras kohus kahjuhüvitise Dietrichi ainukesele tütrele. Ka kohtuasjas Erhardt ei näinud kohus probleemi teisele isikule kuuluva õiguse jõustamises.¹⁷⁵ Seega on nimetatud lahendid olulised, kuivõrd nendega laiendati õigustatud isikute ringi isikuõiguse teostamisel, võimaldades kaitsta lahkunud isikute ärihuve.

2.2.2. Avalikustamisõigus *Common Law* õigusüsteemis tunnustatu Ühendkuningriigi õiguse näitel

2.2.2.1. Deliktiõigus

Sarnaselt Saksa õigusele ei tunnusta Ühendkuningriik isiku eraldiseisvat õigust avalikustamisele. Samuti puudub regulatsioon isiku nime ja kujutise lubamatu kasutamise kohta, nagu seda on Saksa õiguses. Seega on Ühendkuningriigi lähenemisviis erinev nii

¹⁷³ Kõnealusel kohtuasjas kasutas muusikaprodutsent ilma loata lahkunud näitlejanna Marlene Dietrichi nime ja kujutist erinevatel tarbeesemetel: telefonikaartidel, kohvitassidel, käekelladel ja rinnamärkidel. Tema tütar nõudis näitlejanna nime ja kujutise lubamatu ärilise kasutamise eest kahju hüvitamist, vt I ZR 49/97 (KG) – *Marlene Dietrich*.

¹⁷⁴ I ZR 49/97 (KG) – *Marlene Dietrich*, p-d 1–2.

¹⁷⁵ Vt 3 W 45/89 – *Heinz Erhardt*.

Ameerika Ühendriikide Saksa õigusele, kus isiku õigust avalikustamisele on läbi mitme erineva õiguskontseptsiooni tunnustatud.¹⁷⁶

Kohtuasjas *McCulloch vs. Lewis A. May Ltd*¹⁷⁷ rõhutas kohus, et Ühendkuningriigis on ilma igasuguse kahtluseta kindlaks tehtud, et kõnealuse riigi õiguse kohaselt puudub isikutel ainuõiguslik omandiõigusele enda identiteedi suhtes.¹⁷⁸ Selline lähenemine tuleneb ennekõike sellest, et isiku identiteeti ei tunnustata kaitstava õigusena.¹⁷⁹ Hiljutises kohtuasjas *Fenty vs. Arcadia Group Brands Ltd*.¹⁸⁰ kinnitas kohus nimetatud lähenemisviisi, mille kohaselt ei ole Inglise õiguses kujutis- või isiksuseõigust, mis lubaks kuulsustel kontrollida oma nime või kujutise kasutamist.¹⁸¹ Seega puudub Ühendkuningriigis õigus, mis kaitseks sarnaselt avalikustamisõigusele üksikisiku identiteeti igakülgset.¹⁸² Siiski võib autoriõiguse ja kaubamärgi kaitse võib olla üks võimalikest regulatsioonidest, kuid seni edukamaks meetmeks isiku identiteedi ärilise kasutamise kaitsel on peetud *passing off* delikti.

Passing off annab võimaluse takistada teistel isiku nime, kujutist või sarnasust kasutada viisil, mis loob eksliku mulje nagu isik oleks vastava toote või teenuse justkui heaks kiitnud.¹⁸³ Selleks, et isik saaks vastavale õigusele tugineda, peavad olema täidetud kolm eeldust. Esiteks peab isikul olema maineväärtus (*goodwill*), s.t isik peab olema oma töö, tegemiste või muude vahendite kaudu saavutanud maineväärtuse enda nimele, kujutisele või sarnasusele.¹⁸⁴ Seega saavad nimetatud õigusele ennekõike tugineda avaliku elu tegelased, kuivõrd nemad on

¹⁷⁶ King's College London. Identity protection in the UK. How Unauthorised Commercial Exploitation of a Person's Identity Should be Protected Under English Law. A Comparative Study of Publicity Rights in the UK, the US and Norway, lk 13. – <https://digilabs.global/wp-content/uploads/2021/07/IdentityProtectionintheUK.pdf> (28.03.2025).

¹⁷⁷ Nimetatud kohtuasjas oli kaebaja tuntud saatejuht nime all "Uncle Mac" B.B.C. lastesaates „Children's Hour“. Ühel päeval hakkas vaidluse vastaspool müüma "Uncle Mac" nime all hommikusöögihelbeid, mille kartongil oli muuhulgas kirjas „Te teate, kui raske on tänapäeval reisida, ja te mõistate, et "Uncle Mac" ei saa nii vabalt ringi käia, kui ta tahaks.“. Kaebaja leidis, et "Uncle Mac" nimekasutus tekitab segadust ja kahjustab tema ametialast mainet. Muuhulgas sai vastaspool kasu "Uncle Mac" nime kasutamisest, vt *McCulloch vs. Lewis A May* [1947] 2 All E.R. 845.

¹⁷⁸ *McCulloch vs. Lewis A May* [1947] 2 All E.R. 845, p 25.

¹⁷⁹ Lionel Bently, L. Identity and the Law. New York: Cambridge University Press 2010, lk 26. – <https://phil-papers.org/rec/BENIA-2> (28.03.2025).

¹⁸⁰ Kohtuasi puudutas maailmakuulsa popstaari Rihanna kaebust tema kujutisega moerõivaste müügi osas. Topshop hakkas 2012. aastal enda jaemüügikauplustes müüma Rihanna kujutisega särki. Kujutis oli tehtud Rihanna „Talk That Talk“ albumi jaoks. Rihanna leidis, et märkimisväärne hulk inimesi, kes seda ostsid, arvasid, et ta on särkide tootmise ja müügi heaks kiitnud, kuigi ta seda teinud ei olnud. Topshop vastukaaluks leidis, et Rihanna püüdis selliselt kontrollida oma nime ja tuntuse litsentseerimist, kuigi see oli midagi, mida Inglise õiguses ei olnud tunnustatud, vt *Fenty vs. Arcadia Group Brands Ltd* EWCA (Civ 3 2015).

¹⁸¹ *Fenty vs. Arcadia Group Brands Ltd* EWCA (Civ 3 2015), p 29.

¹⁸² King's College London. Identity protection in the UK. How Unauthorised Commercial Exploitation of a Person's Identity Should be Protected under English Law. A Comparative Study of Publicity Rights in the UK, the US and Norway, lk 13. – <https://digilabs.global/wp-content/uploads/2021/07/IdentityProtectionintheUK.pdf> (28.03.2025).

¹⁸³ *Ibidem*.

¹⁸⁴ Ahmed 2023, lk 32.

tihtilugu omandanud vajaliku maineväärtuse. Samas on selline piirang töö autori hinnangul äärmiselt kahetsusväärne, kuivõrd ka mittekuulsate isikute identiteedi kasutamine kaubanduses on muutunud tavapäraseks ning digitaalajastuga on piirid hägustunud ja muutnud eristamise kuulsuse ja mitte kuulsuse vahel meelevaldsemaks. Seega kui lahendis *Fenty vs. Arcadia Group Brands Ltd.* sai lauljanna Rihanna kaitse tema kujutise lubamatu kasutamise vastu, siis näiteks olukorras, kus kasutatakse eelseisva festivali turundamiseks jäädvustusi eelmise aasta festivalil osalenud isikutest, kes ei ole avaliku elu tegelased, jääksid nimetatud isikud ilma vastavast õiguskaitsest ilma, kuna nende identiteedid ei olnud omandanud nõutavat maineväärtust.¹⁸⁵ Töö autori hinnangul tuleks anda kõigile isikutele, sõltumata nende avalikust staatusest, võrdsed õigused, et vältida nende identiteedi lubamatut ärilist kasutamist

Teiseks peab olema tegemist väärkajastamisega (*misrepresentation*). See eeldab, et isiku nime, kujutise või sarnasuse kasutamisega on eksitatud avalikkust, s.t et teine pool peab olema isiku identiteeti kasutanud viisil, mis on põhjustanud või võib põhjustada avalikkuses segadust või petet, olles pannud neid uskuma, et isik toetab mingit toodet või teenust või on sellega seotud. Seejuures on oluline tähele panna, et pelgalt isiku identiteedi kasutamine ei ole vastutuse tekkimiseks piisav. Selleks, et kõnealune eeldus oleks täidetud, peab oluline osa avalikkusest olema eksitatud, uskudes, et kuulsuse ja toote vahel on asjakohane seos, s.t kuulsus on kauba või teenuse heaks kiitnud, toetab seda või omab mingit kontrolli selle üle.¹⁸⁶

Seni on Inglise kohtud isiku identiteedi väärsti kasutamist tõlgendanud äärmiselt kitsalt. Näiteks kohtuasjades *ABBA*¹⁸⁷ ja *Spice Girls*¹⁸⁸ keelduti kaitse andmisest popgrupi nime ja kujutise kasutamise vastu erinevatel tarbeesemetel, kuivõrd kohtud ei leidnud, et avalikkusele oleks jäänud mulje, et popgrupid olid toodete turustamiseks heakskiidu andnud, s.t puudus väärkajastamise aspekt.

Kolmandaks peab isikule olema väärkajastamise tagajärjel tekkinud või võima tekkida kahju.¹⁸⁹ Identiteedi kaubanduslikul ja lubamatult kasutamisel kannab isik ennekõike saamata jäänud tulu ja mainekahju. Siiski näitab kohtuasi *Stringfellow vs. McCain*¹⁹⁰ ka sarnaselt teistele kriteeriumitele, kõnealuse kriteeriumi võrdlemisi kitsast tõlgendust.

¹⁸⁵ King's College London. The Protection of Personal Names under English and German Law. Essay. Supervisor Professor John Phillips, lk 13 – <https://jurawelt.com/sunrise/media/mediafiles/13706/essay.pdf> (28.03.2025).

¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁷ Kaebaja (ABBA) kaebas vastaspoole kohtusse popgrupi pildiga nõõpnõelte, t-särkide ja padjapüüride ilma loata valmistamise ja levitamise eest, vt *Lyngstad vs. Anabas Pros. Ltd.* [1977] F.S.R. 62.

¹⁸⁸ *Halliwel vs. Panini SpA*, [1997] Ch.D.

¹⁸⁹ Ahmed 2023, lk 32.

¹⁹⁰ *Stringfellow vs. McCain* [1984] RPC 501.

Nimelt taotles tuntud ööklubi Stringfellow Stringfellows omanik Peter Stringfellow kohtult ettekirjutust, et McCain ei müüks Stringfellowsi nime all külmutatud ahjukrõpse. Kohus leidis, et ööklubi ei kandnud mingisugust kahju, kuna nimi Stringfellows ei viinud tõenäoliselt ühtegi avalikkuse liiget mõistliku veendumuseni, et hageja on seotud toiduäriaga.¹⁹¹ Seega näib kohtuotsus põhinevat seisukohal, et isiku nime, kujutise või sarnasuse kasutamise aktsepteerimine teistes tegevus- ja ärivaldkondades võimaldaks liiga laialdast monopoli nimetatud tunnuste kasutamisel.

2.2.2.2. Identiteedi kaitsmise muud alused

Isiku õigus avalikustamisele võib piiratud ulatuses olla kaitstud ka Ühendkuningriigi 1988. a autoriõiguse, disainilahenduste ja patentide seaduse¹⁹² (edaspidi CDPA) alusel. CDPA sisaldab sätteid, mis on seotud isiku nime, kujutise või sarnasuse kasutamisega autoriõigusega kaitstud teostes. Näiteks näeb CDPA § 84 ette, et isiku kujutist või sarnasust sisaldava teose autoriõiguse omanik ei tohi teost kasutada viisil, mis kahjustaks isiku mainet või eraelu puutumatumust. Samuti on §-s 85 sätestatud, et isiku fotot või portreed ei tohi ilma tema nõusolekuta reprodutseerida, üldsusele väljastada ega üldsusele edastada, välja arvatud teatud piiratud asjaoludel. Seega võib isikul, kes on omandanud autoriõiguse teda kujutavatele jäädvustustele, olla õigus takistada nende reprodutseerimist.¹⁹³

Sarnaselt CDPA-le ei näe Ühendkuningriigi 1994. aasta kaubamärgiseadus¹⁹⁴ (TMA) konkreetselt ette avalikustamisõiguse kaitset. Siiski näeb seadus ette kaitse registreeritud kaubamärgi või sarnase tähise loata kasutamise eest seoses kaupade või teenustega. Seega, kui isiku nime, allkirja või kujutist kasutatakse viisil, mis tekitab tarbijate seas segiajamise tõenäosust kauba või teenuse päritolu osas, võib seda pidada nende kaubamärgiõiguse rikkumiseks. Samas on isiku nime registreerimine kaubamärgina keeruline, kuivõrd tihtilugu puudub neil eristusvõime. Näiteks kohtuasjas *Elvis Presley Enterprises vs. Sid Shaw Elvisly Yours*¹⁹⁵ ei aktsepteerinud kohus nime Elvis Presley registreerimist, kuna sellel puudus kaupade tuvastamiseks eristav omadus.¹⁹⁶

¹⁹¹ The Tort of 'Passing Off'. City Collages, lk 195. – https://citycolleges.ie/wp-content/uploads/sites-2/2021/08/Law-of-Tort-2020_KI-1.pdf (28.03.2025).

¹⁹² Copyright, Designs and Patents Act. – 1988 c. 48.

¹⁹³ Ahmed 2023, lk 34.

¹⁹⁴ Trade Marks Act. – 1994 c. 26.

¹⁹⁵ *Elvis Presley Enterprises, Inc. vs. Sid Shaw Elvisly Yours* [1999] R.P.C. 567.

¹⁹⁶ Ahmed 2023, lk 33.

Kokkuvõttes valitseb Ühendkuningriigis võrdlemisi konservatiivne lähenemine isiku avalikustamisõigusega seotud juhtumite osas. Selge ja laiaulatusliku õiguse puudumine teeb isikute jaoks äärmiselt raskeks enda identiteedi kaubandusliku väärtuse kaitsmise. Autoriõiguse seadus pakub üksnes väga spetsiifilisel juhul kaitset isiku kujutisele, jättes seejuures kaitsealast välja isiku identiteedi ülejäänud aspektid. Lisaks on kaitse kaubamärgiseaduse järgi äärmiselt piiratud, kuivõrd seadus tagab kaitse üksnes registreeritud kaubamärkidele. Seega kui kuulsuste nimesid ja muid tunnusjooni peetakse tavaliselt registreerimatuks, siis mittekuulsused ei vaevu oma identiteedi aspekte isegi mitte registreerima.

3. VAJADUS AVALIKUSTAMISÕIGUSE REGULATSIOONI JÄRELE EUROOPAS

Teises peatükis teostatud analüüsi järgselt saab järeldada, et kõnealusel juhul esineb vajadus üleeuroopalise reeglistiku järele, kuna Euroopa senine seadusandlus ei taga isiku avalikustamisõigusega võrdväärset kaitset. Kõikehõlmava isiku avalikustamisõiguse vajadust on nähtud ka Ameerika Ühendriikides. Nii õiguskirjanduses¹⁹⁷ kui ka Ameerika Ühendriikide autoriõiguse amet on viidanud vajadusele föderaalise isiku avalikustamisõiguse järele, kuivõrd osariikide õigused on ebaühtlased.¹⁹⁸

B. Lee-Richardson on leidnud, et föderaalõiguse loomisega vähendatakse esiteks segadust ja ebakindlust isiku avalikustamisõiguse kaitseala osas nii üldsuse kui ka õigusemõistjate seas. Nimelt on isiku avalikustamisõiguse kindla sisu ja piiride puudumine tekitanud selget segadust, kuivõrd isikud sageli ei tea, millised identiteedimadused kõnealuse õigusega kaitstud on. See kehtib ka potentsiaalsete rikkujate suhtes, kuivõrd neil on raske hinnata, millised tegevused võivad kujutada endast rikkumist ning millised mitte. Teiseks lahendatakse föderaalseaduse loomisega olulised vastuolud isiku avalikustamisõiguse ja autoriõiguse vahel. Kolmandaks vähendatakse kohtuvaidlusi ja nendega kaasnevaid kulusid. Nimelt peavad isikud ühe ja sama vaidluse raames esitama nõude mitme osariigi kohtusse, kuivõrd rikkumised on sageli piiriülesed. Seejuures peavad esindajad selgitama välja erinevate jurisdiktsioonide seadusandluse sisu, et veenduda võimaliku nõude olemasolus igas osariigis, mis tähendab täiendavat ajakulu ja suuremaid kulusid. Neljandaks likvideeritakse föderaalõiguse loomisega niinimetatud foorumistlemine (*forum shopping*). Osariikide õiguste lahknevused nii avalikustamisõiguse kui ka selle kaitseala osas on tekitanud olukorra, kus üksikisikud valivad jurisdiktsiooni, kus nad kohtusse pöörduvad, selle järgi, millise osariigi õigus nende positsiooni enim soosib. Nimelt on isikutel olukorras, kus rikkumine leiab aset mitmes osariigis, mõnikord võimalik valida, millises jurisdiktsioonis avalikustamisõiguse rikkumisest tulenev nõue esitada. Näiteks 2009. aastal algatas ettevõtte Bruce Lee Enterprises Indiana osariigis Indiana õiguse alusel vaidluse New Yorkis asuva rõivafirma vastu. Seega tagatakse föderaalise isiku avalikustamisõigus teatava ühtlustatustaseme, vähendades ebakindlust kohalduva õiguse osas,

¹⁹⁷ Vt nt Jassy, J. P., Vick, K. L. Why a Federal Right of Publicity Statute Is Necessary. – Communications Lawyer 2011/II. – https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/communications_lawyer/august2011-why_federal-right_publicity_statute_is_necessary_comm_law_28_2.authcheckdam.pdf (08.04.2025); Lee-Richardson, B. Multiple Identities: Why the Right of Publicity Should Be a Federal Law. – UCLA Entertainment Law Review 2013/II. – <https://escholarship.org/content/qt7z58n0x8/qt7z58n0x8.pdf?t=nncvvpv> (08.04.2025).

¹⁹⁸ United States Copyright Office. Authors, Attribution, and Integrity: Examining Moral Rights in the United States. A Report of the Register of Copyright. April 2019, lk 117. – <https://www.copyright.gov/policy/moralrights/full-report.pdf> (08.04.2025).

minimeerides konflikte teiste õigusvaldkondadega ning vähendades stiimulit foorumiostlemiseks.

Olukorras, kus Euroopal on võimalus õppida Ameerika Ühendriikide senisest kogemusest isiku avalikustamisõiguse tunnustamisega osariikide põhisel, on töö autori hinnangul põhjendatud reguleerida isiku identiteedi lubamatut ärilist kasutamist Euroopas Euroopa-ülese reeglistikuga, mitte liikmesriikide spetsiifiliselt. Vastasel juhul võib isiku avalikustamisõigus muutuda äärmiselt killustatuks nagu seda on Ameerika Ühendriikides. Uue reeglistiku ettenägemisel tõusetub aga küsimus selle olemusest ja sisust.

Üleeuroopalise reeglistiku loomisel tuleb õiguskindluse põhimõtte kohaselt selgelt sõnastada ja piiritleda uue õiguse sisu ja ulatus.¹⁹⁹ Selleks võtab töö autor eeskujuks Ameerika Ühendriikide jurisdiktsiooni, kus isiku avalikustamisõigust on seni kõige ulatuslikumalt reguleeritud – Indiana osariik – ning hindab sealse avalikustamisõiguse reeglistiku kaitseulatuse põhjendatust.

Indiana osariigi koodeksi kohaselt on isiku avalikustamisõigusega tagatud kaitse nii isiku nimele, häälele, allkirjale, välimusele, žestidele kui ka muudele käitumismaneeridele. Isiku avalikustamisõigus kehtib nii isiku eluajal kui ka 100 aastat pärast tema surma.²⁰⁰

B. Lee-Richardsoni hinnangul ei tohiks föderaalisel isiku avalikustamisõigusel nii lai kaitseulatus olla. Nimelt peaks föderaalõigus tagama isiku avalikustamisõiguse peamist eesmärki, milleks on välistada isiku identiteedi selgete omaduste lubamatu äriline kasutamine. Nii on B. Lee-Richardson pidanud föderaalise isiku avalikustamisõiguse puhul põhjendatuks üksnes isiku nime ja kujutise kaitset, kuivõrd need on kõige selgemalt seotud isiku identiteediga. Eeltoodut kinnitab B. Lee-Richardsoni hinnangul ka senine osariikide praktika, kuivõrd igas osariigis, kus isiku avalikustamisõigust tunnustatud on, on tagatud kaitse just isiku nimele ja kujutisele. Seega peetakse kõnealuseid isiku identiteedi aspekte selgelt tähtsaks ja kaitstavaks.²⁰¹

Magistritöö autor nõustub, et lähtudes nii õigusselguse põhimõttest kui ka isiku avalikustamisõiguse eesmärgist, peab üleeuroopaline reeglistik olema piisavalt selgelt ja täpselt sõnastatud.

¹⁹⁹ Riigikohus on selgitanud, et „Õigusnormid peavad olema piisavalt selged ja arusaadavad, et üksikisikul oleks võimalik avaliku võimu organi käitumist teatava tõenäosusega ette näha ja oma käitumist reguleerida. Kodanik peab saama – kui tarvis, siis asjakohase nõustamise abiga – asjaolusid arvestades mõistlikul määral ette näha tagajärgi, mida teatud tegevus võib kaasa tuua.“ vt RKÜKo 28.10.2002, 3-4-1-5-02, p 31; vt ka EIKo 6538/74, *Sunday Times vs. Ühendkuningriik*, 26.04.1979, p 49.

²⁰⁰ Ind. Code § 32-36-1-6. – <https://iga.in.gov/laws/current/ic/titles/36/> (20.04.2025).

²⁰¹ Lee-Richardson 2013, lk 230.

Seejuures on põhjendatud tagada avalikustamisõigusega kaitse isiku nimele ja välimusele, kuivõrd tegemist on selgete ja otseste viidetega konkreetsele isikule. Siiski on töö autori hinnangul küsitav, kas on põhjendatud piirduda üksnes nimetatud aspektide kaitsmisega.

Isiku identiteedi selgeks osaks võib pidada magistritöö autori hinnangul ka tema allkirja. Kuigi isiku nimi ja kujutis annavad kohest informatsiooni konkreetse isiku kohta, ei ole välistatud, et seda ei teeks isiku allkiri. Ennekõike võib mõne avaliku elu tegelase allkiri olla koheselt seostatav temaga ning kanda märgilist väärtust selle kandmisel konkreetsele tootele. Näiteks olukorras, kus plaadipood Lasering OÜ on laulja Taylor Swifti plaatidele kandnud tema käsikirjalise allkirja, tagab see plaadipoele ilmselge eelis-õiguse konkurentide seas ning toob ärilist kasu, kuivõrd toode tundub ostjatele seeläbi väärtuslikum ning õigustab tavalisest kõrgema hinna küsimist. Selliselt on isiku identiteeti äriliselt ära kasutatud.

Sama kehtib isiku hääle kohta. Töö autori hinnangul on võrdlemisi lihtne tunda ära isik üksnes tema kõla järgi, olgu selleks mõni tuntud raadiohäääl, laulja või hoopis mõni lähedane. Igal juhul on isiku häääl selgeks osaks tema identiteedist, mistõttu tuleks avalikustamisõiguse kaitsealaga hõlmata ka isiku häääl.

Keerulisem on aga žestidega. Kuigi esialgu tundub töö autori jaoks põhjendamatu hõlmata avalikustamisõiguse kaitseala alla ka žestid, siis pikemal mõtlemisel võib see mõnel erandlikul juhul siiski õigustatud olla. Nimelt kes ei teaks 1985. aasta filmi „Homnikusöögiklubi” (*The Breakfast Club*) näitleja J. Nelsoni ikoonilist rusika õhku viskamise stseeni jalgpalliväljakul või 2013. aasta filmi „Suure Gatsby” (*The Great Gatsby*) peaosatäitja Leonardo DiCaprio kuri-kuulsat toostitõstmise steeni. Seejuures tõusetub küsimus, kas kõnealused žestid on seostatavad rohkem filmi enda ja selle tegelaskujudega või nende osatäitjatega. Kuigi nimetatud näidete puhul võib seos žesti ja kindla osatäitja vahel jääda nõrgaks, siis olukord, mis töö autori hinnangul võib kuuluda avalikustamisõiguse kaitse alla, on Hitler ning tema tervitus, eeldusel, et seda kasutatatakse ärilisel eesmärgil ära.

Seega on jäänud küsimus isiku identiteedi jälejendamise juhtumitest. Lee-Richardsoni hinnangul on lahendis *Motschenbacher vs. R.J. Reynolds Tobacco Co.* hagejale avalikustamisõiguse alusel kaitse tagamine äärmiselt kummastav, kuivõrd kõnealuses kohtuasjas ei olnud vaidluse all olev objekt – kaebaja võidusõiduautole sarnane auto – kuidagi seotud isiku identiteediga, vaid üksnes isikule kuuluvaga. Sellest hoolimata nägi kohus vajadust

laiendada isiku avalikustamisõigusega tagatavat kaitset.²⁰² Ka *Midler vs. Ford Motor Co.* ning *White vs. Samsung Electronics Inc.* juhtumeid on Lee-Richardson pidanud heaks näiteks avalikustamis-õiguse kaitseulatuse liialt kaugele viimisest.²⁰³

Magistritöö autori hinnangul ei tohiks avalikustamisõiguse kaitseala alt jätta välja isiku identiteedi jäljendamise juhtumid. Näiteks *Midler vs. Ford Motor Co.* kohtuasjas oli kaebaja identiteedi jäljendamisega loodud selge seos kaebajaga. Olukorras, kus Ford soovis Midlerit enda tootereklaamis kasutada ning selle nurjumisel kasutas Midleriga seotud isikut Midleri jäljendamiseks, soovis Ford ära kasutada just Midleri identiteeti, s.o talle omast häält ja esitusstiili. Seega oli töö autori hinnangul tegemist selge viitega isiku identiteedile, olgugi, et Midlerit enda häält reklaamis tegelikult ei kasutatud.

Sarnasele tulemusele jõuab töö autor ka *White vs. Samsung Electronics Inc.* kohtuasjas. Nimelt oli Samsungil võimalus kasutada enda reklaamis osatäitjat, kes ei meenuta ega jäljenda olemasolevaid telestaare, kuid selles hoolimata, kasutas ta enda reklaamis midagi/kedagi, kes selgelt meenutas konkreetset isikut. Seega taaskord, kuigi Samsung ei kasutanud enda tele-reklaamis saatejuhti ennast, lõi ta läbi selgelt eristuvate isiku identiteeditunnuste seose reklaamis kasutatud tegelaskuju ja elava isiku vahel.

Küsitavam on aga olukord *Motschenbacher vs. R.J. Reynolds Tobacco Co.* kohtuasjas, kuivõrd isikule kuuluva autoga sarnase auto kasutamine ei tee selget viidet isiku identiteedile. *Midler vs. Ford Motor Co.* ja *White vs. Samsung Electronics Inc.* kohtuasjades oli kostja teinud selge viite hageja konkreetsetele identiteedi tunnusjoonele, olgu selleks hääl, välimus või žestid. *Motschenbacher vs. R.J. Reynolds Tobacco Co.* kohtuasjas on aga võimalik jaatada seose olemasolu üksnes auto ja isiku, mitte auto ja isiku konkreetse identiteediaspekti vahel. Seega nõustub magistritöö autor siinkohal Lee-Richardsoniga. Nimetatud kohtuasjas tõlgendas kohus isiku avalikustamisõigust põhjendamatult laialt. Avalikustamisõiguse standardiks on isiku identiteediaspektile selge viite tegemine mitte lihtsalt seose loomine isiku.

Seega kuigi uue reeglistiku, s.o ühtlustatud õiguse loomisel tuleks piirduda kõige olulisemate isiku identiteedi tunnustega, milledeks eeskätt on isiku nimi, hääl, allkiri ja kujutis, peaks uus reeglistik jätma õigusemõistjale siiski teatud vabaduse võimalike rikkumisjuhtumite hindamiseks. Seega ei tohiks üleeuroopalise avalikustamisõiguse alt olla välistatud eelnevalt

²⁰² Lee-Richardson 2013, lk 213.

²⁰³ *Ibidem*, lk-d 214–217.

loetletud isiku identiteedi jäljendamise juhtumid või muud isiku identiteediga selgelt seotud tunnused. Seejuures peab töö autor põhjendatuks hõlmata kõnealuse õiguse isikulise kaitseala alla kõik isikud, kuivõrd isiku identiteet on midagi, mis on omane kõigile, tehes iga isiku unikaalseks. Seega ei tohiks kõnealust õigust seada sõltuvaks mõne täiendava kriteeriumiga, näiteks maineväärtuse olemasoluga.

KOKKUVÕTE

Kuigi isiku avalikustamisõigus ning sellega seonduv ei ole midagi uut, on avalikustamisõigus jäänud siiani Euroopas tahaplaanile, olgugi, et isiku identiteet on äärmiselt oluline aspekt, mis vajab õiguses igakülgselt kaitset.

Magistritöö eesmärk oli leida vastus küsimusele, kas senine üleeuroopaline reeglistik on piisav, et tagada isiku õigusega avalikustamisele võrdväärne kaitse isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtudele. Selleks selgitas töö autor välja vastused järgnevatele uurimisküsimustele: 1) milliste üleeuroopaliste reeglistikega on sarnaselt avalikustamisõigusele reguleeritud isiku identiteedi lubamatut ärilist kasutamist Euroopas; 2) kas asjakohased reeglistikud on piisavad, et kaitsta isiku identiteedi lubamatute äriliste kasutamiste eest; ning 3) kui olemasolev reeglistik on puudulik, siis kas ning millist täiendavat õiguslikku reeglistikku Euroopa vajab?

Magistritöö autor püstitas kaks hüpoteesi. Esimese hüpoteesi kohaselt ei ole senine üleeuroopaline reeglistik piisav, et tagada isiku identiteedikaitse igasuguse lubamatu ärilise kasutamise eest. Teise hüpoteesi järgi on Euroopas vaja üleeuroopalist reeglistikku isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise kaitseks. Magistritöös püstitatud eesmärgi saavutamiseks analüüsis töö autor Euroopa reeglistike asjakohasust ja piisavust, kõrvutades neid avalikustamisõiguse poolt tagatava kaitseulatusesega.

Esimeses peatükis selgitas töö autor välja nii isiku avalikustamisõiguse esemelise ja isikulise kaitseala kui ka võimalikud piirangud kõnealuse õiguse kohaldamise osas. Selleks analüüsis töö autor Ameerika Ühendriikide õiguse senist arengut isiku avalikustamisõiguse osas. Autor selgitas välja, et avalikustamisõigus kujunes välja isiku õigusest eraelu puutumatusel, täpsemalt eraelu puutumatusel poolt tagatava õiguskaitse ebapiisavusest, kuivõrd eraelu puutumatusel õigusega on eeskätt mõeldud kaitsma isiku privaatsfääri, mitte majanduslikke huve. Tulenevalt Anglo-Ameerika õigussüsteemi omapärast kujunes isiku õigus avalikustamisele suuresti välja pretsedendiõiguse alusel. Nii analüüsis magistritöö autor võtmetähtsusega kohtupraktikat avalikustamisõiguse kujunemise seisukohalt ning selgitas välja, et nimetatud õiguse esemeline kaitseala hõlmab ennekõike isiku nime, kujutist ning nende sarnasust, kuna need on isiku identiteediga kõige tihedamalt seotud. Siiski on mõnedes osariikides nähtud avalikustamisõigusega ette kaitse ka isiku hääle, allkirja, žestide ning muude isikuomaduste lubamatu ärilise kasutamise vastu. Avalikustamisõiguse isikulise kaitseala kohalt on tegemist igäuheõigusega, olgugi, et kõnealuse õiguse esmavajadust ja suurimat

väärtust on ennekõike nähtud avaliku elu tegelastega seoses, kuivõrd nende identiteet on omandanud teatava maineväärtuse, mida on võimalik lihtsamini kuritarvitada.

Teises peatükis analüüsis töö autor kolme avalikustamisõigusega enim seotud üleeuroopalise reeglistiku sisu ja ulatust isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise vaatepunktist. Esmalt selgitas magistr töö autor välja EIÕK art 8 kaitseala. Sellele järgnevalt IKÜM-i ning lõpetuseks autoriõiguse reeglistiku kaitseala. Nimetatud analüüsi lõppedes tegi töö autor järgnevad järeldused: kuigi EIK on rõhutanud isiku kujutisõiguse olulisust, on isiku era- ja perekonnaelu austamisega, s.o EIÕK art-ga 8 mõeldud senimaani kaitsma üksnes isiku privaatsfääri. IKÜM-ga on ette nähtud võrdlemisi sarnane kaitse isiku identiteedi lubamatu ärilise kasutamise juhtudele nagu seda on Ameerika Ühendriikide avalikustamisõigusega. Nimelt tõlgendatakse IKÜM-is sisalduvat isikuandmete määratlust laialt, pidades isikuandmeteks olenemata nende liigist ja vormist igasuguseid andmeid, mille(-de) järgi on isik tuvastav. Siiski seisneb suurim erinevus asjaolus, et kui avalikustamisõigusega on isiku identiteeti ärilise kasutamise aluseks nähtud ette üksnes nõusolek, siis IKÜM-is võib isikuandmete töötlemiseks, s.o isiku identiteedi äriliseks kasutamiseks olla veel viis täiendavat alust, mistõttu ei ole isikul kokkuvõttes sellist kontrolli enda identiteedi kasutamise üle nagu on avalikustamisõigusega tagatud. Autoriõiguse reeglistiku analüüsi tulemusena selgus, et kuivõrd isiku identiteet on midagi, mida ei ole läbi intellektuaalse tegevuse loodud, siis ei saa see ka olla autoriõigusega kaitstud. Ainukesed juhud, mil autoriõiguslik kaitse võib laieneda isiku identiteedi juhtumitele, on siis, kui see on osaks teosest ning isik ise on teose autoriks. Kuid ka sellisel juhul on isiku identiteedi võimalikud kaitsejuhtumid äärmiselt piiratud, kuna kaitse hõlmab üksnes konkreetse teosega väljendatud. Seega kokkuvõttes ei olnud ükski eelnevalt nimetatud reeglistikest piisav, et tagada isiku avalikustamisõigusega võrdväärne kaitse.

Kolmandas peatükis pakkus töö autor välja võimalikke lahendusi uue reeglistikuga seoses. Esmalt arutles magistr töö autor selle üle, kas isiku õigus avalikustamisele vajaks reguleerimist Euroopa-üleselt või liikmesriigi spetsiifiliselt. Kuivõrd Ameerika Ühendriikides on kõnealuse õiguse tunnustamisega osariikide spetsiifiliselt tekkinud mitmeid väljakutseid ning sellest tulenevalt nähtud vajadust föderaalõiguse järele, leidis ka töö autor, et isiku avalikustamisõigust tuleks reguleerida üleeuroopaliselt. Seejärel selgitas töö autor välja uue reeglistiku esemelise ja isikulise kaitseala. Kuigi Ameerika Ühendriikide õiguskirjanduses on leitud, et teatud osariigid on avalikustamisõiguse kaitseulatuse tõlgendamise laenu liiga kaugele, ei nõustunud töö autor sellega, et põhjendatud on kõnealuse õiguse esemelise kaitsealaga hõlmata üksnes isiku nime ja kujutise rikkumisjuhtumid. Olukorras, kus isik on ka mõne teise identiteediaspekti järgi

selgelt tuvastatav, ei peaks see avalikustamisõiguse kaitsealast välja jääma. Nii leidis töö autor, et isiku hääl, allkiri ja spetsiifilised žestid võivad samuti osutada selgeks viiteks isiku identiteedile ning seega peavad olema hõlmatud avalikustamisõiguse kaitsealaga. Samuti ei olnud magistr töö autori hinnangul mõistlik välistada kõnealuse õiguse kaitse alt ka isiku identiteedi jäljendamise juhtumid.

Autor leidis uurimisküsimustele vastates, et nii esimene kui ka teine hüpotees leidsid kinnitust. Nimelt ei olnud senine üleeuroopaline reeglistik piisav, et tagada isiku identiteedikaitse igasuguse lubamatu ärilise kasutamise eest. Samuti on põhjendatud tunnustada uut õigust üleeuroopaliselt, kui jätta osariikide spetsiifiliselt otsustada, sest selliselt võib tekkida võrdlemisi killustunud õigus.

Töös tehtud järelduste tõttu on nüüdseks olemas selgem seisukoht isiku avalikustamisõiguse võimalikust tunnustamisest Euroopas. Seega on magistr tööol praktiline väärtus edasise seadusloome kujundamise osas, kuivõrd antud juhul on antud detailne ülevaade seniste regulatsioonide kitsaskohtadest isiku avalikustamisõigusega seoses ning tehtud ettepanekud võimalike lahenduste osas.

RIGHT OF PUBLICITY – SOMETHING THAT EUROPE NEEDS?

Abstract

Unlike the United States, where the right of publicity has been recognized for almost a century, European legislator has not yet recognized an individual's right to publicity, although Europe has encountered similar cases and threats that prompted the recognition of the right of publicity in the United States. The question therefore arises: is existing European law sufficient to ensure protection equivalent to the United States right of publicity against unauthorised commercial uses of a person's identity?

The author of the thesis seeks answers to the following questions related to the unauthorised commercial use of a person's identity: 1) which pan-European sets of rules regulate the unauthorised commercial use of a person's identity in Europe; 2) are these sets of rules sufficient to protect a person's identity from unauthorised commercial uses; 3) if the existing set of rules is insufficient, what additional legal set of rules is needed in Europe?

To achieve the aim of the thesis and to answer the research questions, the author used different methods throughout the thesis. First and foremost, the author used a method of collecting and analysing information. In this way, the author has analysed the adequacy of the scope of protection of the relevant pan-European regulations from the point of view of unauthorised commercial use of a person's identity. The author also used a comparative research method, which was primarily helpful in proposing the nature and content of the new set of rules.

In the thesis, the author finds that the current European legislation is not sufficient to ensure an equivalent protection to the unauthorised commercial use of a person's identity. Although the European Court of Human Rights (ECtHR) has emphasized the importance of a person's image, the ECtHR has still not extended the scope of Article 8 of the European Convention on Human Rights to the cases of unauthorised commercial use of a person's identity. Furthermore, placing the right of publicity within the scope of Article 8 is not the best, since the nature and purpose of these rights are clearly different. In particular, the right to privacy is primarily intended to protect the private sphere of the individual against unwarranted interference. The right of publicity, on the other hand, relates more to the commercial exploitation of a person's identity. Thus, cases of a person's right of publicity have not so far been covered by Article 8 of the ECHR and, even if they were, the question arises as to its suitability.

The analysis of the General Data Protection Regulation (GDPR) showed that this right covers the majority of identity-related cases. In particular, personal data is any information relating to an identified or identifiable person. Thus, since the identity characteristics of a person are relatively specific and create a clear link with that particular person, the GDPR will cover the majority of identity-related cases. The main concern with this right is that, unlike the right of publicity, where the use of a person's identity is only allowed with the consent of that person, under the GDPR there may be other grounds for the use of a person's identity, in addition to the person's consent. Making the legal protection of this right more uncertain in terms of unauthorised commercial use of a person's identity. Therefore, the General Data Protection Regulation does not provide the same level of protection as a person's right of publicity.

The European Union's set of copyright rules also proved to be inadequate, largely for the reason that the identity of a person, does not constitute the result of the intellectual activity which copyright requires. And in a situation where a person's identity, such as an image, is part of a copyrighted work, the scope of protection is extremely limited, as copyright is intended to protect only the expression of a particular work, not its content.

Since the right of disclosure in the United States is regulated state-specifically, which has led to certain challenges, the author of the thesis considered that the creation of a pan-European, rather than a member state-specific, law was justified for the new set of rules. In this respect, the author of the work considered it reasonable to include in the scope of the new regulation the unauthorised commercial use of a person's name, voice, signature, likeness and other distinctive features of a person's identity, where a clear link to the person's identity is created.

In answering the research questions, the author found that both the first and second hypotheses were confirmed. Namely, the current pan-European rules were not sufficient to ensure the protection of a person's identity from any unauthorized commercial use. It is also justified to recognize the new law pan-European, rather than leaving it to the states to decide specifically, as this could result in a relatively fragmented law.

KASUTATUD LÜHENDID

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
CDPA	Autoriõiguse, disainilahenduste ja patentide seadus
EIK	Euroopa Inimõiguste Kohus
EIÕK	Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
EK	Euroopa Kohus
EKo	Euroopa Kohtu otsus
IKÜM	Isikuandmete kaitse üldmäärus

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Ahmed, B. A. Critical Analysis of the Right of Publicity: A Comparative Study. Soran University 2023. – https://cij.up.pt/client/files/0000000001/3-bzhar-abdullah-ahmed_2708.pdf (28.03.2025).
2. Appropriation of Public Personality Held Actionable. – St. John's Law Review 1977/I. – <https://scholarship.law.stjohns.edu/lawreview/vol52/iss1/14/> (17.03.2025).
3. Article 29 Working Party. Opinion 04/2007 on the Concept of Personal Data (WP 136) 01248/07/EN. – <https://www.pdp.ie/docs/1030.pdf> (03.04.2025).
4. Article 29 Data Protection Working Party. Working document on data protection issues related to RFID technology (WP 105) 10107/05/EN. – https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinionrecommendation/files/-2005/wp105_en.pdf (03.04.2025).
5. Bar, C., Clive, E., Schulte-Nölke, H. Principles, Definitions And Model Rules Of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). – https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_PRIVATE_LAW/EN_EPL_20100107_Principles_definitions_and_model_rules_of_European_private_law_-_Draft_Common_Frame_of_Reference_DCFR_.pdf (20.04.2025).
6. Bergmann, S. Publicity Rights in the United States and Germany: A Comparative Publicity Rights in the United States and Germany: A Comparative Analysis Analysis. – Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review 1999/ III. – <https://digitalcommons.lmu.edu/elr/vol19/iss3/1/> (24.03.2025).
7. Berisha, Q., Palakolli-Kasumi, L. Publicity Rights as a Tool for Protection of Celebrities and Public Figures in Kosovo. – Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 2022/V. – <https://hrcak.srce.hr/file/412332> (30.03.2025).
8. Bruguière, J. M. Droit à l'image des personnes. Retour sur le jugement Rachel du tribunal civil de la Seine de 1858. – <https://books.openedition.org/efr/41765> (04.03.2025).
9. Caplan, G. R. The Right of Publicity. – Glendale Law Review 1995. – https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/glndallr14&div=7&start_page=93&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults (16.03.2025).
10. Forrest, A. Propaganda and the Legitimation of Power in Napoleonic France. – Oxford Academic 2004/IV. – <https://academic.oup.com/fh/-article/18/4-/426/591574> (28.02.2025).

11. GDPRhub. Article 6 GDPR. Commentary. – [https://gdprhub.eu/Article_6_GDPR#\(1\)_Legal_basis_for_processing](https://gdprhub.eu/Article_6_GDPR#(1)_Legal_basis_for_processing) (04.04.2025).
12. Geistfeld, M. A., Karner, E., Koch, B. A. Comparative Law Study on Civil Liability for Artificial Intelligence. European Commission 2021. – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8a32ccc3-0f83-11ec-9151-01aa75ed71a1/language-en> (20.04.2025).
13. Heugas, A. C. Protecting Image Rights in the Face of Digitalization: A United States and European analysis. – The Journal of World intellectual Property 2021/V–VI. – <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jwip.12194> (01.04.2025).
14. Hoffman, S. J. Limitations on the Right of Publicity. – Bulletin of the Copyright Society of the USA 1980/II. – https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/jocoso28&div=12&start_page=111&collection=usjournals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults (14.04.2025).
15. Hoffmann, F. The Economic Part of the Right to Personality as an Intellectual Property Right? A Comparison Between English and German Law. – Intellectual Property Quarterly 2010/I. – <https://www.getr.-rw.fau.de/files/2016/12/the-economic-part.pdf> (28.03.2025).
16. Horowitz, G. An Analysis of the Right of Publicity. – Art & the Law 1981/II. – https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/cjla6&div=20&start_page=39&collection=usjournals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults (14.03.2025).
17. Hutukka, P. Copyright Law in the European Union, the United States and China. – International Review of Intellectual Property and Competition Law 2023/VII. – <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-023-01357-0> (05.04.2025).
18. Hylton, J. G. Baseball Cards and the Birth of the Right of Publicity: the Curious case of Haelan Laboratories vs. Topps Chewing Gum. – Marquette Sports Law Review 2001/I. – <https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1211&context=sportslaw> (01.03.2025).
19. Jassy, J. P., Vick, K. L. Why a Federal Right of Publicity Statute Is Necessary. – Communications Lawyer 2011/II. – https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/communications_lawyer/august2011/why_federal_right_publicity_statute_is_necessary_comm_law_28_2.authcheckdam.pdf (08.04.2025).
20. King's College London. Identity protection in the UK. How Unauthorised Commercial Exploitation of a Person's Identity Should be Protected Under English Law. A Comparative Study of Publicity Rights in the UK, the US and Norway. –

- <https://digilabs.global/wp-content/uploads/2021/07/IdentityProtectionintheUK.pdf>
(28.03.2025).
21. King's College London. The Protection of Personal Names under English and German Law. Essay. Supervisor Professor John Phillips. – <https://jurawelt.com/sunrise/-media/mediafiles/13706/essay.pdf> (27.03.2025).
 22. Koo, A. Right of Publicity: The Right of Publicity Fair Use Doctrine – Adopting a Better Standard. – Buffalo Intellectual Property Law Journal 2006/I. – https://heinonline.org/HOL/Page?collection=usjournals&handle=hein.journals/biplj4&id=8&men_tab=srchresults (09.03.2025).
 23. Kornstein, D. J. The Roberson Privacy Controversy. – Historical Society of the New York Courts 2006/IV. – <https://history.nycourts.gov/wpcontent/uploads/2019/12/-Judicial-Notice-04.pdf#-page=03> (28.02.2025).
 24. Larouche, P. Legally Relevant Damage' And A Priori Limits To Non-Contractual Liability In The DCFR. – TILEC Discussion Paper 2008. – https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1313649 (20.04.2025).
 25. Lee-Richardson, B. Multiple Identities: Why the Right of Publicity Should Be a Federal Law. – UCLA Entertainment Law Review 2013/II. – <https://escholarship.org/content/qt7z58n0x8/qt7z58n0x8.pdf?t=nncvpv> (08.04.2025).
 26. Levine, L., Tune, C. The Right of Publicity and Social Media: A Challenging Collision. – The Licensing Journal 2015. – <https://franklinhslibrary.pbworks.com/w/file/attach/101640058/The%20Right%20of%20Publicity-%20%26%20Social%20Media.pdf>
(14.04.2025).
 27. Lionel Bently, L. Identity and the Law. New York: Cambridge University Press 2010. – <https://philpapers.org/rec/BENIA-2> (28.03.2025).
 28. McCarthy, J. T., Schecter, E. The Rights of Publicity and Privacy. Thomson Reuters Westlaw 2024. – [https://www.westlaw.com/Browse/Home/SecondarySources/PrivacyLawSecondarySources/PrivacyLawTextsTreatises/RightsofPublicityPrivacy?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&VR=3.0&RS=cb1t1.0](https://www.westlaw.com/Browse/Home/SecondarySources/PrivacyLawSecondarySources/PrivacyLawTextsTreatises/RightsofPublicityPrivacy?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&VR=3.0&RS=cb1t1.0) (10.03.2025).
 29. Nimmer, M. B. The Right of Publicity. – Law and Contemporary Problems 1954/II. – <https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol19/iss2/6/> (11.03.2025).
 30. Prosser, W. Privacy. – California Law Review 1960/III. – <https://www.jstor.org/stable/pdf/3478805.pdf> (11.03.2025).
 31. Richards, N. M., Solve, D. J. Prosser's Privacy Law: a Mixed Legacy. – Californian Law Review 2010/VI. – <https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=->

- [/context/faculty_publications/article/2104-/&path_info=Prosser_s_Privacy_Law_A_-_Mixed_Legacy.pdf](#) (11.03.2025).
32. Rothman, J. E. Copyright Preemption and the Right of Publicity. – U.C. Davis Law Review 2002. – https://scholarship.law.upenn.edu/faculty_scholarship/2457/ (13.04.2025).
33. Sillaots, S. Isikuandmete kaitse regulatsiooni ühtlustamine Isikuandmete kaitse üldmääruse eelnõus ja selle mõju Eestile. Magistritöö. Juhendaja: professor Kalle Merusk. Tartu: Tartu Ülikool 2014. – <https://dspace.-ut.ee/items/f8a47cd5-1726-48ef-8bc0-b5a7f3d47146> (02.04.2025).
34. Spears, V. P. The Case That Started It All: Roberson vs. The Rochester Folding Box Company. – Privacy & Data Security Law Journal 2008. – <https://www.meyerowitzcommunications.com/pdf/-roberson-vs-the-rochester.pdf> (28.02.2025).
35. Tatum, B. D. The Complexity of Identity: “Who Am I?”. New York: Routledge 2000. – <https://results.org/wp-content/uploads/Chapter-The-Complexity-of-Identity.pdf> (10.04.2025).
36. The Tort of 'Passing Off '. City Collages 2020. – https://citycolleges.ie/wp-content/uploads/sites-/2/2021/08/Law-of-Tort-2020_KI-1.pdf (28.03.2025).
37. Wacke, A. Casum sentit dominus: Liability for Accidental Damages in Roman and Modern German Law of Property and Obligation. – Journal of South African Law 1987. – https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/jsouafl1987&div=49&g_sent=1&casa_token=&collection=journals (20.04.2025).
38. Warren, S. D., Brandeis, L. D. The Right to Privacy. – Harvard Law Review 1890/IV. – <https://condor.depaul.edu/dwr/dmoore/nyt/right%20to%20privacy.pdf> (28.02.2025).
39. Webner, W. M. The Right of Publicity: A Commercial Property Right – Not a Privacy Right. – The Trademark Reporter 1994/V. – https://heinonline.org/HOL/Page?-collection=usjournals&handle=hein.journals-/thetmr84&id=606&men_tab=srchresults (10.03.2025).
40. Weisbord, R. K. A Copyright Right of Publicity. – Fordham Law Review 2016/VI. – <https://ir.lawnet.-fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5215&context=flr> (09.04.2025).
41. Welkowitz, D. S. Privatizing Human Rights? Creating Intellectual Property Rights From Human Rights Principles. – Akron Law Review 2015/III. – <https://ideaexchange.uakron.edu/akronlawreview-/vol46/iss3/3/> (16.04.2025).

42. Yankwich, L. R. The Right of Privacy: Its Development, Scope and Limitations. – Notre Dame Law Review 1952/IV. – <https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol27/iss4/1/> (14.03.2025).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

43. Autoriõiguse seadus. – RT I, 14.03.2025, 22.
44. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16, 49.
45. Bürgerliches Gesetzbuch. – 18.08.1896, (RGI. S. 195). – <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (25.03.2025).
46. The Civil Code of the State of California. – <https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=CIV&tocTitle=+Civil+Code+-+CIV> (17.03.2025).
47. Constitution of the United States. First Amendment. – <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/> (10.04.2025).
48. Copyright, Designs and Patents Act. – 1988 c. 48. – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents> (28.03.2025).
49. Electronic Code of Federal Regulations (e-CFR), 37 CFR. – <https://ecfr.io> (10.04.2025).
50. Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
51. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, lk 391–407.
52. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. – EÜT L 281, lk 31–50.
53. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 96/9/EÜ, 11. märts 1996, andmebaaside õiguskaitse kohta. – EÜT L 77, lk 20–28.
54. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ, 22. mai 2001, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas. – EÜT L 167, lk 10–19.
55. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/116/EÜ, 12. detsember 2006, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta. – ELT L 372, lk 12–18.
56. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/790, 17. aprill 2019, mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul ning millega muudetakse direktiive 96/9/EÜ ja 2001/29/EÜ. – ELT L 130, lk 92–125.
57. Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie. – 09.01.1907 (RGI. 1907, S. 7). – <https://www.gesetze-im-internet.de/kunsturhg/BJNR000070907.html> (24.03.2025).

58. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. – 23.05.1949 (BGBl. S. 1). – <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (24.03.2025).
59. Laws of the State of New York 1903. – <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=nyp.-33433090742549&seq=3> (10.03.2025).
60. Ind. Code. – <https://iga.in.gov/laws/current/ic/titles/36/> (20.04.2025).
61. Nõukogu direktiiv, 14. mai 1991, arvutiprogrammide õiguskaitse kohta. – EÜT L 122, lk 42–46.
62. New York Civil Rights Law. – <https://www.nysenate.gov/legislation/laws/CVR> (17.03.2025).
63. Trade Marks Act. – 1994 c. 26. – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/26/-contents> (28.03.2025).
64. United States Code. – <https://www.govinfo.gov/app/collection/uscode/2023/> (10.04.2025).
65. 27. aprilli 2016. aasta Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) – ELT, L 119, lk lk 1–88.

KASTUTATUD KOHTUPRAKTIKA

66. *Ali vs. Playgirl, Inc.*, 447 F. Supp. 723 (S.D.N.Y. 1978).
67. *Bauman vs. Fussell* RPC [1978] RPC 485.
68. BGHZ 13, 334 – *Schacht-Leserbrief*.
69. BGHZ 26, 52 – *Sherlock Holmes*.
70. BGHZ 30, 7, 9 – *Caterina Valente*.
71. BvR 653/96 – *Caroline von Monaco*.
72. *Cohen v. Marx*, 94 Cal. App. 2d 704, 211 P.2d 320, 321 (1950).
73. *Donahue vs. Warner Bros. Pictures*, 194 F.2d 6 (10th Cir. 1952).
74. *Downing vs. Abercrombie & Fitch*, 265 F.3d 994, 1004 (9th Cir. 2001).
75. EIKo 1234/05, *Reklos ja Davourlis vs. Kreeka*.
76. EIKo 20383/04, *Khmel vs. Venemaa*.
77. EIKo 40660/08 60641/08, *von Hannover vs. Saksamaa*.
78. EIKo 44102/04, *Sapan vs. Türgi*.
79. EIKo 51151/06, *Küchl vs. Austria*.
80. EIKo 6538/74, *Sunday Times vs. Ühendkuningriik*.

81. EIKo 66801/01, *Vorsina vs. Venemaa*.
82. EKo C-5/08, *Infopaq International A/S vs. Danske Dagblades Forening*, ECLI:EU:C:2009:465.
83. EKo C-145/10, *Eva-Maria Painer vs. Standard VerlagsGmbH and Others*, ECLI:EU:C:2011:798.
84. *Elvis Presley Enterprises, Inc. vs. Sid Shaw Elvisly Yours* [1999] R.P.C. 567.
85. *Feist Publications, Inc. v. Rural Tel. Serv. Co.*, 499 U.S. 340 (1991).
86. *Fenty vs. Arcadia Group Brands Ltd EWCA* (Civ 3 2015).
87. *Gautier vs. Pro-Football, Inc.*, 304 N.Y. 354 (N.Y. 1952).
88. *Haelan Laboratories, Inc. vs. Topps Chewing Gum, Inc.*, 202 F.2d (2d Cir. 1953).
89. *Halliwell vs. Panini SpA*, [1997] Ch.D.
90. *Hirsch vs. S.C. Johnson & Son, Inc.*, 90 Wis. 2d 379 (Wis. 1979).
91. I ZR 49/97 (KG) – *Marlene Dietrich*.
92. *Lombardo vs. Dane Bernbach, Inc.*, 58 A.D.2d 620, 622 (N.Y. App. Div. 1977).
93. *Lugosi vs. Universal Pictures*, 25 Cal.3d 813 (Cal. 1979).
94. *Lyngstad vs. Anabas Pros. Ltd.* [1977] F.S.R. 62.
95. *McCulloch vs. Lewis A May* [1947] 2 All E.R. 845.
96. *Midler vs. Ford Motor Co.*, 849 F.2d 460 (9th Cir. 1988).
97. *Motschenbacher vs. R. J. Reynolds Tobacco Co.*, 498 F.2d 821 (9th Cir. 1974).
98. *Newcombe vs. Adolf Coors Co.*, 157 F.3d 686 (9th Cir. 1998).
99. NJW 1975, 649 – *Aus nichtigem Anlass*.
100. NJW 1987, 1413 – *Heino*.
101. *O'Brien vs. Pabst Sales Co.*, 124 F.2d 167 (5th Cir. 1941).
102. *Pavesich vs. New England Life Ins.*, 122 Ga. 190 (1905).
103. *Peay vs. Curtis Publishing Co.*, 78 F. Supp. 305 (D.D.C. 1948).
104. *Roberson vs. Rochester Folding Box Co.* 171 N.Y. 538 (N.Y. 1902).
105. *Reed vs. Real Detective Publishing Co.*, 162 P. 2d 133, 137 (Ariz. 1945).
106. RKÜKo 28.10.2002, 3-4-1-5-02.
107. *Sinatra vs. Goodyear Tire Rubber Co.*, 435 F.2d 711 (9th Cir. 1970).
108. *Stringfellow vs. McCain* [1984] RPC 501.
109. VI ZR 108/78 – *Fußballtor*.
110. VI ZR 121/73 – *Nacktaufnahmen*.
111. *Zacchini vs. Scripps-Howard Broadcasting Co.*, 433 U.S. 562 (1977).
112. *White vs. Samsung Electronics America, Inc.*, 971 F.2d 1395 (9th Cir. 1992).
113. W 45/89 – *Heinz Erhardt*.

MUUD ALLIKAD

114. Berg, M. The Highest-Paid Dead Celebrities Of 2020. Forbes 2020. – <https://www.forbes.com/sites/-maddieberg/2020/11/13/the-highest-paid-dead-celebrities-of-2020/?sh=2b076283b4b1> (01.04.2025).
115. Brief, B. The Rise of Artificial Intelligence and Deepfakes. – Northwestern 2023. – https://buffett.north-western.edu/documents/buffett-brief_the-rise-of-ai-and-deepfake-technology.pdf (28.02.2025).
116. European Commission. The EU copyright legislation. – <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/-copyright-legislation> (02.03.2025).
117. European Data Protection Board. Legacy. Art. 29 Working Party. – https://www.edpb.europa.eu/about-edpb/who-we-are/legacy-art-29-working-party_en (02.04.2025).
118. European Data Protection Supervisor. The History of the General Data Protection Regulation. – https://www.edps.europa.eu/data-protection/data-protection/legislation/history-general-data-protection-regulation_en (18.04.2025).
119. Halpérin, J. L. Protection de la vie privée et privacy: deux traditions juridiques différentes? – <https://www.conseil-constitutionnel.fr/nouveaux-cahiers-du-conseil-constitutionnel/protection-de-la-vie-privee-et-privacy-deux-traditions-juridiques-differentes> (01.03.2025).
120. Hill, J. The Rise of Malicious AI: 5 Key Insights from an Ethical Hacker. – Abnormal 2024. – <https://abnormal-security.com/blog/key-insights-ethical-hacker> (20.02.2025).
121. International Trademark Association. Right of Publicity State of the Law Survey 2019. – https://www.inta.org/wp-content/uploads/public-files/advocacy/committee-reports/INTA_2019_rop_survey.pdf (11.03.2025).
122. Jacobson, N. Deepfakes and Their Impact on Society. – CPI OpenFox 2024. – <https://www.openfox.com/deepfakes-and-their-impact-on-society/> (20.02.2025).
123. Leetaru, K. Deep Fakes Are Merely Today's Photoshopped Scientific Images. – Forbes 2019. – <https://www.forbes.com/sites/kalevleetaru/2019/08/-24/deep-fakes-are-merely-todays-photoshopped-scientific-images/> (25.02.2025).
124. McClean, D. The Dead Bismarck. – <https://variousmallfires.co.uk/2014/01/13/one-photograph-20-the-dead-bismarck-by-daniel-mcclean/> (24.03.2025).

125. Milmo, D. ChatGPT reaches 100 million users two months after launch. – The Guardian 2023. – <https://www.theguardian.com/technology/2023/feb/02/chatgpt-100-million-users-open-ai-fastest-growing-app> (20.02.2025).
126. New York Times. The Right of Privacy. – <https://www.nytimes.com/1902/08/23/archives/the-right-of-privacy.html> (10.03.2025)
127. Patel, N. How Could Deepfakes Change Marketing? – NP Digital. – <https://neilpatel.com/blog/deepfakes-marketing/> (20.02.2025)
128. Richardson, L. The DCFR, anyone? – Law Society of Scotland 2014. – <https://www.lawscot.org.uk/members/journal/issues/vol-59-issue-01/the-dcfr-anyone/> (20.04.2025).
129. Robertson, G. Right of Publicity 2014. Law Business Research Ltd. – https://www.vossiusandpartner.com/fileadmin/Redakteure/Archiv/2013_Right_of_Publicity.pdf (28.03.2025).
130. Semrush. Website Traffic Checker. Chatgpt.com. – <https://www.semrush.com/website/-chatgpt.com/overview/> (20.02.2025).
131. Security Hero. 2023 State of Deepfakes: Realities, Threats, and Impact. – <https://www.securityhero.io/state-of-deepfakes/#key-findings> (20.02.2025).
132. The Guardian. Company That Sent Fake Biden Robocalls in New Hampshire Agrees to \$1m Fine. – <https://www.theguardian.com/technology/article/2024/aug/22/fake-biden-robocalls-fine-lingo-telecom> (20.02.2025).
133. The UK Copyright Service. Rules dealing with names, titles and phrases. Fact sheet P-18: Names, titles and copyright 2024. – https://copyrightservice.co.uk/copyright/p18_copyright_names (10.04.2025).
134. United States Copyright Office. Authors, Attribution, and Integrity: Examining Moral Rights in the United States. A Report of the Register of Copyrights 2019. – <https://www.copyright.gov/policy/moralrights/full-report.pdf> (31.03.2025).
135. United States Copyright Office. Copyright and Artificial Intelligence. Part 1: Digital Replicas. A Report of the Register of Copyrights 2024. – <https://www.copyright.gov/ai/Copyright-and-Artificial-Intelligence-Part-1-Digital-Replicas-Report.pdf> (20.02.2025).
136. U.S. Copyright Office. What Does Copyright Protect? – <https://www.copyright.gov/help/faq/faq-protect.html> (10.04.2025).

137. World Intellectual Property Organization. Understanding Copyright and Related Rights 2016. – https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_909_2016.pdf (10.04.2025).